

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jure Grčar

Napad Jugoslovanske ljudske armade na letališče Brnik

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jure Grčar

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

Napad Jugoslovanske ljudske armade na letališče Brnik

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA

Najprej bi se rad zahvalil mentorju doc. dr. Vladimirju Prebiliču za svetovanje in koristne napotke pri pisanju diplomskega dela.

Ob tej priložnosti pa se zahvaljujem tudi svojim staršem, ki so me neprestano podpirali in motivirali, svoji mladi družini, ki mi je vedno stala ob strani, ter vsem ostalim, ki ste mi kakorkoli pomagali v času študija.

Napad Jugoslovanske ljudske armade na letališče Brnik

27.6.1991 se je dan po razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije začela desetdnevna osamosvojitvena vojna. 1. oklepna brigada na Vrhniki je zaradi svoje moči in bližine glavnemu mestu predstavljala pomembno grožnjo osamosvojitvi. Slovenska varnostno-obveščevalna služba je zato pozorno spremljala dogajanje v tej enoti ter skupaj s TO in milico pripravljala načrte za blokado vojašnice. 27.6.1991 je ob 2. uri in 30 minut 1. oklepni bataljon 1. oklepne brigade dobil povelje za odhod s ciljem blokirati in zavarovati letališče ter preprečiti intervencijo TO. Bataljon se je formiral v dve skupini. Desna kolona je napredovala v smeri Vrhnika–avtocesta–Ljubljana (zahodna in severna obvoznica)–Črnuče–Trzin–Mengeš–Moste–letališče Brnik, leva kolona pa v smeri Vrhnika–Log–Brezovica–Dobrova–Toško čelo–Šentvid–letališče Brnik. Na poti sta koloni na barikadah izgubili veliko večino vozil za podporo ter nekaj tankov M-84 in oklepnih vozil BVP-80A. Največjo izgubo je desna kolona doživela v Trzinu, in sicer 3 BVP-80A in vozilo za zveze (bataljon zato ni mogel vzpostaviti zveze s poveljstvom na Vrhniki za nadaljna navodila). Kljub letalskemu napadu 28.6.1991, premoči v oborožitvi in opremi, JLA še vseeno ni uspela zavzeti letališča. Diplomsko delo analizira priprave na osamosvojitve, strukturo udeleženih sil, oborožitev in moralo pripadnikov.

Ključne besede: barikada, desant, milica, obveščevalna dejavnost, vojaška obveščevalna služba.

Yugoslav People's Army's attack to the airfield Brnik

The Ten-Day War started on the 27th of June 1991, a day after the declaration of independence of the Republic of Slovenia. The 1st Armoured brigade of the Yugoslav People's Army (JLA), stationed in Vrhnika, posed a great threat for the Slovenian independence, due to its power and proximity to the capital city. The Slovenian military intelligence service was closely monitoring the activities within this unit, preparing a blockage of the barracks in collaboration with the Slovenian Territorial Defense and the police. At 02:30 AM of the 27th of June the 1st Armoured battalion of the 1st Armoured brigade received directions to block and secure the airport and prevent any interventions of the Slovenian Territorial Defense. The battalion divided into two convoys. The first headed from Vrhnika, on the highway towards Ljubljana (on the western and northern part of the ring) then Črnuče, Trzin, Mengeš, Moste, and the airport Brnik, while the second headed from Vrhnika towards Log, Brezovica, Dobrova, Toško čelo, Šentvid, and the airport Brnik. On their way to the airport the convoys lost the majority of the support units, a few of the M-84 tanks and the BVP-80A armoured vehicles on the barricades. The first convoy suffered a great loss in Trzin, where they lost three BVP-80A armoured vehicles and the communication vehicle (the battalion was thus unable to make contact with the command centre in Vrhnika and receive further directions). Despite the air strike of the 28th of June 1991 and their superiority regarding armament and equipment, the JLA was not able to take control over the airport. This paper provides an accurate analysis of the preparations for the declaration of independence, the structure of the parties involved, the armament and the morale of those involved.

Key words: baricade, air landing troops, police, intelligence activity, military intelligence service.

KAZALO

1	UVOD.....	8
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL.....	10
2.1	Opredelitev temeljnih pojmov	10
2.2	Predmet preučevanja	11
2.3	Cilji preučevanja.....	11
2.4	Hipoteze.....	12
2.5	Uporabljene raziskovalne metode	12
3	JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA	13
3.1	1. oklepna brigada	14
4	TERITORIALNA OBRAMBA, MILICA in MANEVRSKA STRUKTURA NARODNE ZAŠČITE	16
5	PRIPRAVE NA OSAMOSVOJITEV IN OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST	18
5.1	Varnostna služba JLA.....	18
5.2	Slovenska obveščevalna dejavnost.....	20
5.2.1	Obveščevalna dejavnost, povezana s 1. oklepno brigado na Vrhniki	22
6	GEOGRAFSKI VIDIK OBMOČJA	24
7	CILJ JLA – LETALIŠČE BRNIK.....	25
7.1	Desna kolona	28
7.2	Leva kolona	29
7.3	Izbrani dogodki na poti.....	30
7.3.1	Brezovica.....	30
7.3.2	Toško čelo	31
7.3.3	Trzin	32
7.3.4	Mengeš	40
7.3.5	Moste	40

7.3.6	Brnik	41
7.4	Zračna obramba	48
8	ANALIZA	51
8.1	Oviranje premikov	51
8.2	Prehrana	53
8.3	Zdravstvena oskrba	53
8.4	Zveze	53
8.5	Oborožitev	54
8.6	Usposobljenost	57
8.7	Morala	58
9	POSLEDICE ZA NADALJNI VOJAŠKI POLOŽAJ V OKOLICI LJUBLJANE	63
10	ZAKLJUČEK	64
10.1	Verifikacija hipotez	65
11	LITERATURA	69

UPORABLJENE KRATICE

AO – armadno območje

BVP – bojno vozilo pehote

GŠ – general štab

JLA – Jugoslovanska ljudska armada

JOD – jurišni odred

KIC MORS – Knjižnično informacijski center Ministrstva za obrambo Republike Slovenije

KOS – protiobveščevalna služba (kontraobaveštajna služba)

MNZ – Ministrstvo za notranje zadeve

MSNZ – Manevrska struktura narodne zaščite

NOB – narodno osvobodilna borba

ObmŠTO – Območni štab teritorialne obrambe

okb – oklepna bataljon

okbr – oklepni brigada

PEM – posebna enota milice

plbr – planinska brigada

PLO – protiletalska obramba

RSLO – Republiški sekretariat za ljudsko obrambo

RŠTO – Republiški štab za teritorialno obrambo

SEM – specialna enota milice

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija

SV – Slovenska vojska

TO – Teritorialna obramba

JVL– jugoslovansko vojaško letalstvo

VM – vojna mornarica

VORSLO – varnostni organi Republike Slovenije

VOS – vojaška obveščevalna služba

VS – varnostna služba

ZKJ – Zveza komunistov Jugoslavije

ZSLO – Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo

1 UVOD

Samostojno in neodvisno Slovenijo so sanjale že mnoge generacije pred nami, mi pa imamo to čast, da živimo te sanje. 27.6. 1991 se je začela desetdnevna osamosvojitvena vojna, katere izid je dokončno potrdil jasno voljo ljudstva izraženo na plebiscitu o samostojni in neodvisni državi Republiki Sloveniji.

1. oklepna brigada JLA je bila najmočnejša enota v Sloveniji in je zaradi svoje bojne moči in bližine glavnemu mestu predstavljala največjo grožnjo osamosvojitvi Slovenije. 27.6.1991 je 1. bataljon 1. oklepne brigade dobil ukaz za premik v dveh kolonah v smeri Vrhnika–Ljubljana–Kranj, s ciljem blokirati in zavarovati mednarodno letališče Brnik ter preprečiti intervencijo TO. S tem manevrom bi zagotovili nemoteno delo zveznih organov carinske uprave ter onemogočili Sloveniji letalsko povezavo s svetom. Glavna naloga TO in milice je bila preprečiti zavzetje letališča ter s tem zavarovati nedavno razglašeno samostojnost in neodvisnost. Kljub manjku opreme in oborožitve na strani TO in milice se je v praksi izkazalo da premoč JLA na tem področju še ne pomeni zagotovila za uspeh.

Napada na letališče Brnik ne moremo in ne smemo obravnavati ozko, kot samo enega izmed dogodkov med osamosvojitveno vojno. Zato sem, kolikor mi je naslov diplomskega dela omogočal, namenil nekaj pozornosti tudi predhodnim dogodkom in pripravam na razglasitev samostojnosti, še zlasti obveščevalno-varnostno pripravo.

Za cilj diplomskega dela sem si zastavil, da dogodke, ki sem jim bil priča tudi sam, saj je desna kolona napredovala skozi Mengeš, čim bolj objektivno, sistematično in podrobno preučim. Pri raziskovanju sem se oprl na javno dostopne pisne vire ter video gradiva. Velikokrat sem v pisnih virih zasledil nemalo netočnosti, zlasti pri številu (poškodovanih) tankov, oklepnih vozil in helikopterjev ter pri časovni umestitvi nekaterih dogodkov. Zanimivo pri tem je, da je do odstopanj prihajalo med viri napisanimi takoj po osamosvojitveni vojni in med viri napisanimi kasneje. Tudi pri video gradivu so prisotna nekatera odstopanja, kar lahko pripisemo netočnosti (oz. celo napihovanju) podatkov med samo vojno. V veliko pomoč so mi bili tudi očitvidci dogodkov in udeleženci sami, ki so aktivno sodelovali pri dogodkih, ki jih preučujem v

diplomskem delu. Tako sem se med drugim pogovarjal tudi z gospodom Markom Trampužem, stotnikom Slovenske vojske, ki mi je pomagal razjasniti posamezne probleme, na katere sem naletel med preučevanjem. Pred desetdnevno vojno v Sloveniji je sodeloval tudi v pripravah na osamosvojitve, bil je pripadnik MSNZ. V tem obdobju je poveljeval svoji enoti pri zavarovanju učnega centra prve generacije nabornikov "Slovenske vojske" na Igu 2. JOD. Med vojno je sodeloval v različnih aktivnostih na območju Ljubljane (spremljanje tankovske kolone v Črnučah, obkolitev vojašnice Šentvid). Podeljen mu je bil čin stotnika. Je član Zveze veteranov vojne za Slovenijo, bil je predsednik zveze v Mengšu, zdaj pa je popredsednik Območnega združenja zveze veteranov vojne za Slovenijo v Domžalah, ki šteje nad 500 članov.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL

2.1 *Opredelitev temeljnih pojmov*

Barikada – na hitro postavljena cestna pregrada ali zapreka, zlasti pri oboroženih spopadih: na ulicah so postavili barikade; boriti se na barikadah. Umetno narejena pregrada (improvizirana fortifikacija), namenjena nadzoru in preprečevanju prehodov pri obrambi naseljenih mest v ulicah in ozkih prehodih. Izdelana je iz priročnih sredstev, ki se takrat nahajajo v bližini. Barikada se uporablja tudi za usmerjanje npr. vozil v določeno smer, kjer se postavi zaseda. V grobem se barikade delijo na nasilne in nenasilne (Petrović 1981, 50). TO in milica sta se posluževali predvsem nenasilnih barikad, kar pomeni, da barikada ni bila branjena z minsko-eksplozivnimi sredstvi, protiolepnim orožjem in živo silo. Milica in TO sta bili samo opazovalki početja JLA na barikadah, zagotavljali pa sta varnost civilistov, ki so se znašli v bližini takšne barikade.

Desant – je oblika bojnega delovanja (operacija), ki zajema prevoz posebno izurjenih, organiziranih in opremljenih enot v zaledje nasprotnikovega delovanja na točno določeno območje, iz katerega enota izvaja razne bojne akcije. Prevoz se lahko izvede po morju, rekah, jezerih ali zraku (letalski, padalski in helikopterski desant). Desant je lahko taktični, operativni, strateški ali diverzantski (Gažević 1971, 397; Petrović 1981, 100–101).

Milica – uprava javne varnosti: postaja milice, organ, ki opravlja zadeve javne varnosti v občini; postaja prometne milice je enota uprave javne varnosti, ki nadzoruje in ureja cestni promet; specialne enote milice – posebej organizirane, opremljene in usposobljene enote za izvrševanje specialnih nalog. Najpogosteje jih uporabljajo obveščevalne, policijske in protiobveščevalne službe. Naloge specialne enote milice so v prvi vrsti: boj proti terorizmu, ukrepanje v primerih ugrabitve, hujših kaznivih dejanj, večjih izgredih in kršitvah javnega reda in varovanje najvišjih državnih predstavnikov (Petrović 1981, 572).

Obveščevalna dejavnost – proces, ki zajema zbiranje in analitično obdelavo podatkov ter izdelavo obveščevalnega izdelka, ki ga uporabnik potrebuje pri oblikovanju in sprejemanju odločitev na različnih področjih. pri obveščevalni dejavnosti v ožjem smislu gre za organiziran proces zbiranja, obdelave in posredovanja podatkov državnim odločevalcem in oblikovalcem politik ter pomeni selekcioniranje in postavljanje podatkov v kontekst časa in prostora ter do takrat znanega vedenja (o pojavu, dogodku, predmetu, osebi). Med njene najpomembnejše naloge sodi predvidevanje razvoja prihodnjih dogodkov in procesov, ki se nanašajo na uporabnika (Purg 1995, 30–32).

Vojaška obveščevalna služba – je institucija, v katero pripadniki vstopajo prostovoljno, pri čemer gre za praviloma visoko motivirane posameznike. Spremlja in analizira globalne varnostno-politične trende ter preprečuje strateška presenečenja. Pri tem spremlja različne indikatorje, kot so nakupi nove oborožitvene tehnologije, številčno povečanje sestave oboroženih sil, večje vojaške vaje, večanje zalog in vojaške proizvodnje, spremlja premike enot v bližini meje, povečanje bojne pripravljenosti tujih oboroženih sil. V sklopu tega jo zanima oborožene sile (struktura, oborožitev, doktrina), biografije pomembnih osebnosti, ekonomija, geografija, zunanja in notranja politika držav, transportne zmožnosti ipd. (Purg 2002, 15–16).

2.2 Predmet preučevanja

Predmet preučevanja predstavlja napad JLA na letališče Brnik med osamosvojitveno vojno v Sloveniji, kakor tudi zgodovinski vidiki priprav pred osamosvojitvijo v luči kasnejše pomembnosti za razvoj dogodkov na območju poti obeh tankovskih kolon.

2.3 Cilji preučevanja

Pri preučevanju napada JLA na letališče Brnik sem si zastavil naslednje cilje:

- objektivno, sistematično in podrobno opisati dogodke na celotni poti napada tankovskih kolon,
- prikazati potek vojaškega spopada na posameznih točkah poti, kdo so bili udeleženci v spopadu ter njihova številčna in ognjena moč,

– predstaviti obveščevalno-varnostne priprave v povezavi s 1. oklepno brigado na Vrhniki pred osamosvojitvijo.

2.4 Hipoteze

H1: V spopadih sodelujoče enote Teritorialne obrambe in milice so bile slabše opremljene in oborožene kot enote Jugoslovanske ljudske armade.

H2: Zaradi pomanjkanja morale, slabih komunikacij in podcenjevanja slovenskih oboroženih sil Jugoslovanska ljudska armada ni uspela prevzeti nadzora nad letališčem Brnik.

2.5 Uporabljene raziskovalne metode

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabljal naslednje raziskovalne metode:

- **Zbiranje virov** je osnovna metoda. Z njo sem se srečal že pri izdelavi koncepta diplomskega dela. V pomoč mi je bil KIC MORS in splošne knjižnice, kjer sem našel večino svojih pisnih in video virov.
- **Analize in interpretacije sekundarnih virov** (knjige, članki, video prispevki), pri tem je bil še posebej pomemben kritičen pristop do virov, nastalih med vojno oz. takoj po njej.
- **Opisna metoda**, s katero sem opisal potek dogodkov pri napadu na letališče Brnik.
- **Primerjalna analiza**, s pomočjo katere sem analiziral delovanje TO in milice na eni strani ter JLA na drugi strani.
- **Intervjuji** s pripadniki TO, ki so mi bili v veliko pomoč pri razjasnitvi nejasnosti v spopadih, ki sem jih zasledil pri proučevanju pisnih in video virov.

3 JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA

Po ustavi SFRJ je bila JLA skupna oborožena sila vseh narodov, narodnosti, delovnih ljudi in državljanov SFRJ. Oborožene sile je sestavljala še TO. Poglavitna naloga JLA je bila, da ob napadu na Jugoslavijo skupaj s TO ustavi napad in ohrani državo. Imela je nalogo varovanja neodvisnosti, suverenosti, teritorialne celovitosti in z ustavo določeno družbeno ureditev države (Zakon o splošni ljudski obrambi, 1982). S 180.000 oboroženimi vojaki je bila JLA najmočnejša vojaška sila na Balkanu (Mikulič 2005, 27).

Nobena izmed enot JLA ni bila v mirnodobni formaciji popolnjena do polne formacije, četudi je šlo za najvišjo – "A formacijo"¹. Narodna mešanost Jugoslavije se je kazala tudi v strukturi JLA. Tako je bilo v strukturi častniškega kadra največ častnikov srbske narodnosti (63,2%; delež Srbov v Jugoslaviji je bil 42,7%), odstotek Slovencev v JLA je bil nizek, in sicer 2,8% vseh (Marković 2007, 40–61; Mikulič 2005, 27–28).

Za JLA je bilo značilno tudi eksteritorialno služenje vojaškega roka. Takšna odločitev je bila nedvomno bolj politična kot strokovna; s tem je na primer povezano vprašanje, kdo se bolje znajde na posameznem ozemlju (npr. gorato ozemlje, morje). Dalj časa je bil ta način izpostavljen ostrim kritikam, posebno pa v času (konec 80. let), ko se je odstotek Slovencev², ki je ostajal v Sloveniji, izredno zmanjšal (Lovšin 2001, 16). Območje Slovenije je spadalo pod 5. armadno območje³, ki je imelo sedež v Zagrebu.

Posebnost JLA je nedvomno njen zgodovinski izvor in močan vpliv KPJ na njeno notranjo strukturo in posledično tudi vpliv na civilno področje. V povojnem obdobju je

¹ A formacija je bila v mirnodobni formaciji popolnjena od 60 – 75% (Švajncer 1993, 21).

² Nacionalna sestava enot JLA v Sloveniji je bila: 15% Slovencev, 18% Hrvatov, 33% Srbov, 2% Črnogorcev, 2% Jugoslovanov, 20% Albancev, 4% Makedoncev, 5% Muslimanov in 1% ostalih. Pri nacionalni sestavi starešin na 5. AO je bila opazna razlika, saj je bilo 5,5% Slovencev ter kar 52% Srbov. V Sloveniji je delovalo približno 150 pripadnikov vojaške varnostne službe (KOS), ki pa so bili 90% srbske narodnosti (Mikulič 2005, 28).

³ 5. AO je sestavljalo 5 korpusov. 14. korpus je imel sedež v Ljubljani, 31. korpus je imel sedež v Mariboru, del ozemlja Slovenije (vojašnica v Ilirski Bistrici) pa je spadal pod 13. korpus s sedežem na Reki. Celotno 5. AO je v mirnodobnem času štelo 45.000 ljudi. Na 5. AO je bil nameščen tudi 5. korpus vojnega letalstva (Vojno letalstvo in protizračna obramba sta bila organizirana v tri korpuse, in sicer v Zagrebu, Beogradu in Skopju. Imela sta 512 bojnih letal, 104 transportna letala, 152 helikopterjev in 118 drugih letal. Poleg tega pa še 5100 topov in 2800 kosov raketnih sistemov ZO.) in protiletalske obrambe z 200 bojnimi letali in helikopterji. 5. AO je imelo 1160 tankov in bojnih oklepnih vozil, več kot 3000 kosov artilerijskega orožja in več kot 500 kosov protiletalskega orožja (Kolšek 2001, 137-139; Mikulič 2005, 28).

JLA predstavljala nedvomno najmočnejšo oporo oblasti (Marković 2007, 89–101). Armadno poveljstvo je večkrat poskušalo izsiliti izredne razmere, nenehno pa je pritiskalo na zvezno predsedstvo, da je potrebno umiriti razmere v državi in preprečiti osamosvojitve Slovenije (in Hrvaške) (Lovšin 2001, 10–16; Nanut 2002a, 28–29).

3.1 1. oklepna brigada

Vrhniška garnizija je bila najmočnejša garnizija v Republiki Sloveniji. Glavni razlog temu je v njenem geostrateškem položaju, ki ga zaznamuje zelo dobra prehodnost ozemlja⁴. Vrhnika leži na JZ obrobju Ljubljanske kotline in Ljubljanskega barja ter je samo 15 km oddaljena od glavnega mesta Ljubljane (kjer se nahajajo republiške institucije). V neposredni bližini je pomembno križišče prometnega omrežja, ki povezuje vse dele Slovenije (križišče cestnega in železniškega omrežja v Ljubljani), za Jugoslavijo pa so bila še pomembnejša Postojnska vrata. Postojnska vrata⁵ (612 m n. v.), ki so ugoden reliefni in prometno pomemben preval med Panonsko in Padsko nižino, omogočajo najkrajšo in najlažjo povezavo Sredozemlja s srednjo Evropo (Bratun 2005, 41).

V Vrhniški garniziji so bile nameščene naslednje enote: 1. oklepna brigada (glej prilogo A), poveljstvo 350. raketnega polka protizračne obrambe in raketno-tehnični divizion protizračne obrambe, 91. bataljon za zračno opazovanje, javljanje in usmerjanje ter poveljstvo partizanske divizije (Remškar 2007, 21).

1. oklepna brigada je bila najmočnejša enota v Sloveniji (Janša 1992, 162) in je zaradi svoje bojne moči in bližine glavnega mesta predstavljala največjo grožnjo osamosvojitvi Slovenije. Brigada je bila "A formacije", kar pomeni, da so bile njene enote v miru pripravljene, izurjene in organizirane, da bi lahko v agresiji obranile mejo in zagotovile hitro popolnitev do polne formacije. Brigada je bila sodobno opremljena;

⁴ Skozi Vrhniko potekata magistralna cesta in avtocesta, skozi Verd (v neposredni bližini Vrhnike) pa poteka tudi železnica. Te odlične prometne povezave imajo tudi velik vojaški pomen, saj omogočajo hiter premik enot na željeno lokacijo ter zagotavljajo logistično prehodnost.

⁵ Na tem območju je pomembna zožitev prometnic (železnica, regionalna cesta in od leta 1972 tudi avtocesta Vrhnika-Postojna). Avtocestni odsek Vrhnika – Postojna je bil prvi avtocestni odsek v Republiki Sloveniji. Odsek so začeli graditi leta 1970, dogradili pa so ga 29.12.1972. Meril je 30,1 km. (http://www.dars.si/Dokumenti/O_avtocestah/Obstojece_AC_in_HC/A1_sentilj_-_Srmin_126.aspx)

v svoji oborožitvi je imela glavne bojne tanke M-84 in oklepne transporterje BVP M-80A (Matić v Remškar 2007, 24).

V miru so bile glavne naloge brigade urjenje, organiziranje in pripravljanje na vojno. Po vojnih načrtih je imela 1. okbr naslednje naloge: izvajati protidesantni boj na območju Ljubljane, Brnika, Kranja, Domžal, Mengša, izvajanje aktivna dejanja za napad proti V ali Z tr obramba zvezne države (Matić v Remškar 2007, 24). Torej, 1. okbr (kakor tudi vse ostale enote JLA) se je urila in bila organizirana izključno za obrambo pred agresijo oz. za izvajanje napada. Nobena izmed enot ni bila organizirana in izurjena, da bi reševala notranjepolitična vprašanja, kakor se je to zgodilo ob osamosvojitvi Slovenije.

4 TERITORIALNA OBRAMBA, MILICA IN MANEVRSKA STRUKTURA NARODNE ZAŠČITE

Napad armad držav članic Varšavskega sporazuma na Čehoslovaško leta 1968 je Jugoslavijo prepričal da potrebuje bolj učinkovite oborožene sile. Da bi dosegli to, je bila sprejeta doktrina splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite in v teh okvirih je bila ustanovljena TO republik in pokrajin. Njena glavna vloga je bila pomožna sila JLA. Značilno za slovensko TO je bilo, da je naloge opravljala zelo dobro in na preverjanjih vedno dobivala najvišje ocene, čeprav je bil odnos JLA podcenjevalen (Knific 2008, 4–38; Ulčar 1996, 14–15). Pripadniki slovenske TO so se počutili kot slovenski vojaki in enako jih je sprejemalo tudi prebivalstvo. Slovenščina je bila edini poveljevalni in uradni jezik, poleg tega je Slovenija vlagala precej denarja v nakup orožja in opreme, kar je še krepilo zavest o "naši vojski" (Bernik 2006).

Ob vedno očitnejših ciljih, da Srbija prevzame vodilno vlogo v Jugoslaviji, se je večalo tudi nezaupanje do slovenske TO. Glavni udarec pa je slovenska TO doživela leta 1990 z odvzemom orožja. Slovenska TO je shranjevala orožje na dva načina – v lastnih skladiščih, kjer pa za to ni bilo potrebnih prostorov, ter v skladiščih JLA. RŠTO Slovenije je januarja 1990 izdal ukaz o pregledu orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev (priloga C), aprila je bil izdan ukaz o oddaji trofejnega orožja, vendar to ni pomembno oslabilo bojne pripravljenosti TO, istega meseca pa so sprejeli odložitev o razorožitvi TO⁶. JLA je po končani akciji odvzela TO vso težko orožje (!) in več kot 70% (!) lahkega pehotnega orožja in streliva (Mikulič 2005, 57; Nanut 200b, 28–29). TO je tako izgubila vse orožje skladiščeno v vojašnicah, drugo pa le delno, kar je bilo seveda vidno tudi pri delovanju TO ob napadu JLA na letališče Brnik.

Iz spontanega odpora proti odvzemu orožja TO je nastala ena najboljše organiziranih in konspirativnih akcij v Sloveniji v novejšem obdobju (Mikulič 2005, 23). Nastala je organizirana in oborožena tajna vojaška formacija enot in štabov, ki so jo poimenovali

⁶ Takratni komandant TO republike Slovenije je bil general Ivan Hočevar. 15. maja je izdal ukaz št. 625/1-90 (priloga Č), po katerem so morali vsi podrejeni štabi, ki svoje orožje niso hranili v Vojašnicah JLA, takoj le tega predati JLA. Ukaz je v imenu generala Hočevarja podpisal general Ožbolt, načelnik Republiškega štaba za TO. Ukaz je bil izročen poveljnikom 13 pokrajinskih štabov za TO in 30. razvojni skupini. Le ti poveljniki so morali takoj napisati ukaze svojim podrejenim štabom TO. Predaja orožja je morala potekati v popolni tajnosti (Mikulič 2005,15-26).

MSNZ. Vanjo je bilo razporejenih približno 22.000 pripadnikov rezervne sestave TO⁷. Glavni namen MSNZ je bil zavarovanje ukrepov nastajajoče države (priloga D), ki jo je takrat najbolj ogrožala JLA. MSNZ-jev načrt je bil, da ob morebitnem posredovanju JLA zavarujejo ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme (kot je bilo na tem območju skladišče v Borovnici) zagotovijo orožje za morebiten vpoklic popolnih formacij TO. Pripravljeni so bili podrobni načrti napadov na vojaška skladišča in druge pomembne objekte. Zaradi odvzema orožja TO s strani JLA so bili ravno ti napadi na skladišča ključni za kasnejši razvoj dogodkov, kar se je pokazalo tudi pri delovanju TO ob napadu na Brnik⁸.

Pri projektu MSNZ je sodelovala tudi uniformirana policija, še posebej PEM. To je bil profesionalno izurjen kader (ki je odigral veliko vlogo tudi pri spopadu v Trzinu), pridružila pa se mu je še SEM ministrstva za notranje zadeve. PEM so skrbele za zavarovanje sestankov in premikov orožja. Ponudile so svojo infrastrukturo in še posebej zveze, ki so najbolj primanjkovala (Bukovnik 2002, 72–75).

⁷ Pripadniki TO se na zunaj niso opazno razlikovali od pripadnikov JLA. Ker bi zaradi tega lahko prihajalo do zmot pri prepoznavanju in posledično celo do prijateljskega ognja, se je TO želela že na zunaj razlikovati od JLA. Leta 1990 so zato začeli z razvojem nove maskirne uniforme. Poleg uniforme so razvili tudi ostalo opremo (šotorke, spalne vreče, škornje,...) in brzostrelko MGV 176, kalibra 5,6 mm (Švajncer 1992a, 80; Švajncer 1992b, 208-209).

⁸ Enote TO, ki so sodelovale na območju obeh kolon so dobile dodatne avtomatske puške, minska sredstva, strelivo in rakete ZO. Znano je, da so imeli nekateri pripadniki TO v Trzinu trofejno orožje, torej je "novo zaplenjeno orožje" pripomoglo tako k povečanju bojne zmogljivosti kakor tudi k povišanju bojne morale.

5 PRIPRAVE NA OSAMOSVOJITEV IN OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST

Poleti 1990 je MSNZ začela zbirati informacije o JLA, da bi tako podrobno poznala svojega morebitnega nasprotnika. Organizirali so obveščevalno službo, katere glavna naloga je bila nadzor dejavnosti in postopkov vodilnih vojaških oseb v RŠTO, vojašnicah in ustanovah JLA v Sloveniji. Organizirali so 24-urno opazovanje vojašnic (zlasti na Vrhniki) in vojaških objektov. Pravočasne informacije so pripomogle k pravnim in pravočasnim odločitvam pristojnih organov na Republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo in na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve (Kladnik 2006, 133–154; Mikulič 2005, 43–61).

5.1 Varnostna služba JLA

Na nivoju poveljstev vojaških območij je oddelek varnosti in protiobveščevalni oddelek. Poveljstvo 5. AO vojaškega območja v Zagrebu je imelo v svoji sestavi oba oddelka. Podobna organizacija je bila tudi v korpusih. Zaradi večjega ozemlja, ki ga je pokrival 14. korpus, pomembnosti in moči enot, specifičnosti, ki so jih predstavljala "Postojnska vrata", in zaradi upravne, gospodarske in politične vloge mesta Ljubljana, je bila Varnostna služba JLA organizirana in številčno najmočnejše zastopana in prisotna na ozemlju Slovenije ravno tukaj⁹ (Lovšin 2001, 63).

Varnostna služba JLA se je na ozemlju Slovenije leta 1990 (še bolj očitno pa leta 1991), čedalje bolj opirala na pripadnike armade iz ostalih republik, kar je povsem razumljivo, saj so le ti edini, ki so pristajali na sodelovanje. VS JLA jih je dodatno motivirala za sodelovanje (oz. bolje rečeno strašila) z najrazličnejšimi prijemi¹⁰.

⁹ Varnostna služba 14. korpusa je imela sedež v Ljubljani, v vojašnici »4. julij« na Metelkovi ulici, kjer je bilo tudi poveljstvo 14. korpusa.

¹⁰ Eden izmed takih prijemov je na primer strašenje, da jih bodo Slovenci, če pride do osamosvojitve, vse nagnali. Ta, na prvi pogled banalen razlog, pa je imel veliko globlje korenine. Veliko pripadnikov JLA iz ostalih republik si je v Sloveniji ustvarilo družino, kupovali so nepremičnine, imeli so posojila itn.

JLA in VS JLA sta kot odgovor na stopnjevanje napetosti v vojski predstavili naslednje rešitve:

– Izredno povečanje osebnih dohodkov, ki so tako krepko presegali osebne dohodke v civilnih strukturah.

– S sistemom relativno dobro delujočega notranjega informiranja¹¹ (predsvem starešinskega kadra, v manjši meri pa tudi vojakov) o dogodkih v vojski in džavi. Informiranje starešin so opravljali večkrat tedensko oz. v kritičnih situacijah vsakodnevno.

– Vzporedno z "uradnim" informiranjem je potekala tudi diskreditacija slovenskih medijev¹².

– JLA je "nadzirala" starešine tudi s stanovanjsko politiko. Večina starešin ni želela zapustiti JLA ravno zaradi stanovanja, ki ga planirajo odkupiti.

– Izrabljali so močno slovensko kampanjo proti JLA tako, da so starešinam slovenske narodnosti predstavljale JLA kot edino možnost za njihovo prihodnost¹³.

Istočasno je bila JLA nenavadno (vsaj če gledamo na prejšnja leta) radodarna pri nagrajevanju, napredovanjih, višanju plač in odobritvah nadaljnjega šolanja (Lovšin 2001, 91). Med starešinami je bila tako opazna vse večja delitev po nacionalni pripadnosti. VS JLA je začela tudi medijsko kampanjo proti slovenskim oblastem. Na televiziji so tako vrteli oddaje o nelegalnem oboroževanju Slovenije in Hrvaške, JLA je dala v promet 20.000 kosov tednika Narodna armija v Slovenščini (!) (Lovšin 2001, 83), v medijih so se povečevali napadi na slovenski politični vrh itd.

¹¹ To informiranje so naknadno podrobno objavili in podkrepili z najrazličnejšimi dokazi v vojaškem tisku (v vojašnicah je bil najbolj bran srbski tisk, ki je bil zelo podoben uradnim vojaškim glasilom). Za vse tiste starešine in državljane, ki bi podvomili v izrečena in napisana stališča, pa so v skrajni zaostitvi pripravili tudi filmsko gradivo. Sistem je bil zelo dodelan - starešine so bile najprej informirane ustno, nato so te iste informacije prebrali še v vojaških glasilih, nazadnje pa so o tem gledali še razne video prispevke.

¹² Poveljniki enot so tako svojim podrejenim razlagali, da je potrebno informacije slovenskih medijev jemati z rezervo. Zloglasni TV-dnevnik, ki se ga je na ozemlju Slovenije lahko spremljalo samo iz ljubljanskega in zagrebškega studia in samo občasno iz ostalih jugoslovanskih studiev, že dolgo ni več obvezen. Čedalje več primerov je bilo, da so vojake ravno med nekdanj tako obveznim dnevnikom pošiljali na čiščenje okolice ali na podobna opravila.

¹³ Slovenske starešine naj bi bile zunaj JLA tako stigmatizirane, da ne bi imele prihodnosti v civilni sferi. S tem naj bi JLA zagotovila, da slovenske starešine ostanejo v JLA do konca oz. da ne bi prišlo do množičnega odhoda (Lovšin 2001, 140-145).

Kljub vsem prizadevanjem pa je bil vrh 5. AO zaskrbljen, ker so imele slovenske oblasti veliko oz. preveč informacij o JLA. Tako bi celo nagradili tistega oficirja, ki bi odkril informatorja. V armadi je bil čedalje bolj prisoten strah, ki je deloval od znotraj in od zunaj. Znotraj JLA se starešine bojijo Varnostne službe JLA, poveljnikov, vojaških preiskovalnih organov, vojaških sodišč in zaporov, sumljiv je postal vsak, ki ni Srb ali Črnogorec, zunaj pa je bila prisotna stigmatizacija s strani lokalnega prebivalstva. Tako je bila starešinam podana edina možnost – ostati v JLA in v njej delovati po navodilih vrha. Seveda je bilo to samo deloma uspešno.

5.2 Slovenska obveščevalna dejavnost

Slovenska varnostno-obveščevalna služba se je razvijala vzporedno z ostalimi varnostnimi strukturami v državi. Kmalu je slovenski politični vrh razumel, da je potrebno osamosvojitve zagotoviti tudi na tem področju. Tako je slovenska varnostno-obveščevalna služba (vodil jo je Andrej Lovšin) v okviru RSLO že leta 1990 začela spremljati dogajanje v JLA, zlasti pa dogajanje v enotah v Sloveniji, še posebej 1. okbr. Na začetku sta bili še vedno odprti obe možnosti reševanja spora med Slovenijo in preostalo Jugoslavijo – mirna rešitev ali pa oborožen konflikt. Samo dejstvo, da bi se oficirji JLA morali umakniti brez boja, bi izzvalo mnoge posameznike ali skupine oficirjev, ki bi poskušali z raznimi provokacijami in incidenti izzvati slovenske oblasti, da bi izzvali konflikt večje razsežnosti (Lovšin 2001, 69–71). Tako je že kmalu postalo jasno, da se oboroženemu konfliktu¹⁴ (pa naj bo kakršne koli intenzivnosti) ne bo mogoče izogniti, zato je obveščevalno-varnostna dejavnost še kako pomembna za osamosvojitve.

Slovenija oz. varnostno-obveščevalna služba je morala doseči naslednje cilje:

- povečati negotovost v enotah JLA, vendar jim ne dati povoda za konkretno ukrepanje,
- pripraviti pogoje za prevzem enot JLA oz. njihovega dela ter pripraviti vojne obveznike za eventualno delovanje znotraj enot,

¹⁴ Strogo gledano je Slovenija razglasila neodvisno državo 25. junija 1991, do vojne oz. spopada pa je prišlo dva dni kasneje. V tem spopadu je Republika Slovenija z vojaško silo branila že izvršen akt osamosvojitve, torej je bojevala obrambno vojno in ne vojno za osamosvojitve (Guštin 2002, 202). Druga nejasnost je uporaba pojmov "vojna" in "oborožen spopad". Če sledimo kriterijem polemologije, je veliko primernejši izraz oborožen spopad (Jelušič 2002, 218-221). Vendar bom zaradi vsesplošno sprejetega izraza "(10 dnevna) osamosvojitvena vojna" tako v javnosti kakor med pisci večine virov, ta izraz uporabljal tudi sam.

- vzdrževati bojno pripravljenost enot TO (efektivnost in možnost premeščanja enot, izvajanje vaj – npr. Premik) in
- krepiti zaupanje v republiško vodstvo (Lovšin 2001, 71; Šaponja 1999, 185–219).

Da bi dosegli te cilje, so delovali tako zunaj kot znotraj JLA. Slovenske starešine v JLA so bile čustveno (razen seveda redkih izjem) še vedno povezane s svojim narodom. Zato je varnostno-obveščevalna služba v morebitni konfliktni situaciji računala na ogromno večino slovenskih starešin. S tem bi hkrati oslabili delovanje JLA in okrepili delovanje TO in milice. Tajni sodelavci so bili glavni informatorji o dogodkih, načrtih in morali v enotah, prav tako pa so priskrbeli tudi veliko pomembnih tajnih dokumentov. Tako je bila Slovenija vedno korak pred JLA.

Slovenija je s pomočjo tajnega sodelavca pridobila zaupni dokument "Okop-91, Konrada Kolška". Varnostna služba JLA je po objavi začela z obsežno protiobveščevalno akcijo z namenom, da poišče izročitelja dokumenta ter prepreči odtekanje drugih zaupnih informacij s poveljstev enot in ustanov JLA. Vendar akcija ni bila uspešna. Lovšin tako celo zapiše: "Objava načrta je pravzaprav dokazala, da JLA ne more ničesar več skriti. Zavedajoč se tega, je GŠ JLA šel čez nekaj mesecev v akcijo brez podrobno izdelanih načrtov, ki bi bili preučeni oz. preigrani na nivoju posameznih poveljstev in enot. Ta akcija je prerasla v izgubljeno vojno v Sloveniji" (Lovšin 2001, 163).

Verjetno se Lovšinove besede zdijo na prvi pogled pretirane, vendar če bi JLA vseeno napravila načrt za posredovanje v Sloveniji (mogoče tudi na Hrvaškem) in bi ta dokument prišel v javnost, bi bila JLA podvržena strahotnemu pritisku tako domače kot tuje javnosti.

Maja 1991 je tajni sodelavec "Jože" na Krku predal slovenski varnostno-obveščevalni službi nove informacije o načrtu JLA:

Enote JLA bodo, izhajajoč iz ustave SFRJ, zagotovile integriteto z dodatno zasedbo meje z vsemi državami na mejni črti SFRJ na slovenskem ozemlju. Na mejah bodo vzpostavili zvezni carinski nadzor in zvezni policijski nadzor, vse skupaj z asistenco JLA. Pri tej nalogi bodo poleg enot obeh korpusov in enot 5. AO sodelovale tudi enote JLA iz drugih delov države. Po potrebi pa bodo vključene tudi

enote VL in PLO ter VM. Akcija bo širše zasnovana in bo vključila tudi zavzetje komunikacij in letališč. Planira se intenzivno vključevati helikopterje Mi-8 za transport specialnih enot, vojaških policistov, diverzantov, zveznih carinikov in policistov na posamezne pomembne mejne objekte. Od samega upora je odvisno, ali se bodo izpeljale tudi nadaljnje stopnje akcije, vse to pa z namenom, da se zlomi vsak odpor proti enotam JLA. Akcija je lahko tako obsežna, da zajame celotno ozemlje R Slovenije z namenom, da bi imeli popoln nadzor nad vsemi državnimi strukturami, vključno z milico in TO (Lovšin 2001, 164).

Nove informacije so pomenile samo eno – po vsej verjetnosti bo prišlo do oboroženega konflikta. 14.6.1991 je VS RSLO pričela izvajati naloge intenzivnega operativnega pokrivanja enot, še posebej letališča Brnik s širšim okolišem in vse komunikacije na tem področju ter 1.okbr Vrhnika s širšim območjem Vrhnik (Lovšin 2001, 201).

5.2.1 Obveščevalna dejavnost, povezana s 1. oklepno brigado na Vrhniki

Slovenska varnostno-obveščevalna služba je izmed enot na območju Slovenije največji delež nadzora namenila ravno 1. okbr na Vrhniki. Kakšno veljavo je imela ta enota za Slovenijo, dobro ponazarja tudi prvi visoki oficir JLA (kodno ime "Ivo"¹⁵), ki je sodeloval s slovensko varnostno-obveščevalsko službo. Predlagal je, da se je potrebno osredotočiti na eno najpomembnejših enot JLA v Sloveniji, na 1. okbr. Gre za udarno elitno enoto, ne samo 14. korpusa, ampak tudi 5. AO. Ta enota bi v katerem koli scenariju odigrala s tanki M-84 in oklepnimi transporterji BVP M-80A eno glavnih vlog. Tudi eventualni umik te enote iz Slovenije je bilo potrebno preprečiti, saj bi oborožitev in oprema močno okrepila TO (Lovšin 2001, 130–136).

V 1. okbr z Vrhnik je imela varnostno-obveščevalna služba na zvezi poveljnika tankovskega voda, podoficirja in načelnika za zveze, oficirja majorja in druge. To relativno dobro pokritost z notranjimi informatorji so nadgradili še s čedalje pogostejšim zunanjim vizualnim opazovanjem vojašnice in njenega dogajanja. Slovenska varnostno-obveščevalna služba je vsem tajnim sodelavcem, s katerimi so na vseh nivojih intenzivirali delo, svetovala, naj tudi v času pred osamosvojitvijo, kakor

¹⁵ "Ivo" je deloval na operativnem področju JLA in področju zvez na RŠTO (ki je bil takrat pod nadzorom JLA).

tudi po osamosvojitvi, vsaj še nekaj časa ne zapuščajo JLA, razen če to ogroža njihovo življenje (Lovšin 2001, str. 188). Tako so pridobili veliko pomembnih podatkov v najbolj ključnem obdobju. Nezapuščanje enote je bilo še posebej pomembno, saj je bil samo mesec pred razglasitvijo neodvisnosti 1. okbr na Vrhniki v povečani bojni pripravljenosti, 2. okb in 3. okb pa sta bila stoddstotno popolnjena z ljudmi in tehniko (Lovšin 2001, 219).

6 GEOGRAFSKI VIDIK OBMOČJA

Večji del Ljubljanske kotline je umeščen v območje predalpskega hribovja, in sicer na severovzhodu prehaja med Alpe, s svojim južnim robom pa v Dinarski kras. Ljubljanska kotlina je največja sklenjena ravnina v Sloveniji, v kateri je tudi prestolnica, mesto Ljubljana. Zaradi tektonskega grezenja je postala sotočje alpskih in predalpskih rek, katere so nasule v kotlini prodne površine. Take vrste zemljišč so v Sloveniji najbolj poseljena, kar velja tudi za Ljubljansko kotlino (Gams 1996, 120–121). V kotlini je križišče glavnega prometnega omrežja. Na severnem delu Ljubljanske kotline imamo Kamniškobistriško polje, ki spada med najbolj njivske predele Ljubljanske kotline. V tem delu Ljubljanske kotline je umeščeno tudi največje slovensko letališče, Letališče Jožeta Pučnika, včasih znano pod imenom Letališče Brnik (Gams 1996, 127–128).

Reliefne značilnosti Ljubljanske kotline tako omogočajo dobro tankovsko prehodnost (prevladuje prodna ravnina z nizkimi nakloni), razen na njenem južnem delu, kjer se razprostira Ljubljansko barje (površje ne omogoča velikega talnega pritiska zlasti v deževnem obdobju). Tankovska prehodnost se seveda zmanjšuje ob robovih kotline (ter ob Šmarni gori in Rašici), ko se površje začne dvigovati, zato je tukaj prehodnost omejena zgolj na cestno omrežje. Cestno omrežje v kotlini je močno razvejano in razvito (avtocesta) kar omogoča še lažjo in hitrejšo prehodnost. Hidrogeografske značilnosti kotline omogočajo relativno dobro prehodnost z izjemo reke Save. Koloni pri svojem napredovanju nista imeli večjih težav pri prečkanju rek in potokov (reko Savo sta prečkali na avtocestnem mostu), čeprav v svoji sestavi nista imeli pontonskega mostu. Pontonski most bi omogočal, da bi se desna kolona lahko ognila barikadama v Trzinu in Mengšu (obakrat čez potok Pšata). Vremenski dejavnik na dogodke ni imel vplivov, prav tako ni imela večjih vplivov tudi vegetacija. Pri vegetaciji so prevladovali poljščine (gre namreč za rodovidno območje; helikopterski desant v Trzinu) ter mešani gozd ob robovih kotline kakor tudi na osamelcih (Šmarna gora in Rašica) in v pasovih v bližini letališča (gozd je omogočal maskiranje položajev JLA v okolici Brnika (Bratun 2005).

7 CILJ JLA – LETALIŠČE BRNIK

Za primer vojnih aktivnosti v Sloveniji je bilo na nivoju 14. korpusa narejenih več variant posredovanja JLA. Na osnovi teh načrtov so enote izvajale lastne priprave. Tako je bila v noči iz 25. na 26.6. 1991 iz Zagreba osebno prinešena naloga, da se v določenem trenutku z oklepnimi in drugimi enotami zasede letališče Brnik (glej tudi prilogo E). Od varnostne službe 14. korpusa je za to povelje vedel le polkovnik Emin Malković. Naloga polkovnika Malkoća je bila, da zavaruje premik 1. okbr na Brnik in ene samohodne artilerijske baterije, ki bo šla iz Karlovca preko Ljubljane na Brnik. Za varnostno pokrivanje 1. okbr je polkovnik Malković odredil podpolkovnika Ivico Jagrinca, ki je v času agresije ostal v vojašnici na Vrhniki, in Popovića, ki je z okb odšel na Brnik. Jagrinec in Popović sta v vojašnico prispela nekaj po polnoči, dne 27.6.1991. Nihče v poveljstvu 1. okbr ni vedel ničesar o njuni nalogi, niti ni bila naloga o zavzetju Brnika nikoli narejena. Ob 1.15 uri, dne 27. 6. 1991 je iz poveljstva 14. korpusa, kjer je sprejel nalogo, prispel poveljnik 1. okbr. podpolkovnik Pane Matić¹⁶, majorju Radovanoviću, poveljniku 1. okb je ukazal, da se prebije na Brnik, zasede letališče in po potrebi uniči prepreke na poti (Remškar 2007, 69–71; Švajncer 1993, 107).

Na večer razglasitve samostojnosti Slovenije, 26. junija 1991, je bil poveljnik 1. okbr Pane Matić poklican v poveljstvo korpusa v Ljubljani. Izročena mu je bila kuverta s poveljem poveljstva 5. AO (priloga B). Po ukazu naj bi se kuverta odpirala v enoti po polnoči (Janša 1992, 161). Oklepna brigada JLA na Vrhniki je tako 27. junija 1991 ob 00.30 dobila ukaz, ki je zahteval takojšno popolno bojno pripravljenost, zavarovanje vojaških objektov in preprečitev morebitnega posega TO in takratne milice (Švajncer 1993, 107).

Naloga izvidniške čete je bila, da odide v smeri Vrhnika–Ljubljana–Kranj in naj skupaj z 61. gorsko brigado zavzame mejni prehod Rateče, Korenjsko sedlo, Ljubelj, Jezersko in Hrušico. 1. okb je dobil ukaz za premik v smeri Vrhnika–Ljubljana–Kranj, s ciljem blokirati in zavarovati letališče Brnik ter preprečiti intervencijo TO. S tem bi zagotovili nemoteno delo zveznih organov carinske uprave. Zasedba letališča bi pomenila tudi

¹⁶ Prvi dan je brigadi poveljeval podpolkovnik Matić, Ker je potem moral ostati v Ljubljani, je poveljstvo nad brigado prevzel podpolkovnik Bobić. Po agresiji je podpolkovnik Matića na mestu poveljnika 1. okbr zamenjal podpolkovnik Jovanović (Remškar 2007, 69-71).

vzpostavitev zračnega mostu z Beogradom. Poveljnik brigade je ukazal, da je treba nalogo izpolniti za vsako ceno (Janša 1992, 162). Preostali del brigade je ostal v vojašnici v pripravljenosti.

1. okb je dobil povelje za odhod ob 2. uri in 30 minut. Bataljon se je formiral v dve skupini. Prva (leva) kolona s poveljnikom bataljona je dobila ukaz za napredovanje v smeri Vrhnika–Log–Brezovica–Dobrova–Toško čelo–Šentvid–letališče Brnik. Druga (desna) kolona naj bi napredovala v smeri Vrhnika–avtocesta–Ljubljana (zahodna in severna obvoznica)–Črnuče–Trzin–Mengeš–Moste–letališče Brnik (priloga H). Bataljon bi se moral razmestiti ob južni in severni strani letališča Brnik vzdolž letališke steze, vendar zunaj ograje. Preprečiti bi moral poseg TO, milice in letalski promet. Obe koloni sta morali doseči cilj čim hitreje, nič ju nebi smelo ustaviti¹⁷; tako je bilo zpisano v povelju (Švajncer, 1993, 107).

Sestava kolon je bila sledeča¹⁸:

- desna kolona: – 1. tankovska četa (10 tankov M-84)
 - 1. in 3. mehaniziran vod (6 oklepnih transporterjev BVP-80A)
 - oklepno gosenično poveljniško vozilo BTR-50PU
 - 2 tovornjaka TAM 5000 (rezervna sredstva za 1. tankovsko četo in za mehanizirano četo)
 - sanitetno vozilo
 - vozilo za zveze (majhno poveljniško-štabno vozilo)

- leva kolona: – 2. tankovska četa (10 tankov M-84)
 - 2. mehaniziran vod (4 oklepnih transporterjev BVP-80A)
 - poveljniški BVP-80A (namesto T-55K)
 - tovornjak TAM 110

¹⁷ Pohod bataljona se je začel skladno z ukazom, toda že ob odhodu iz matične vojašnice je nastajala zmeda – poveljniku 1. okb Danilu Radovanoviču se je pokvaril tank T-55. Poveljnik je nadaljeval pot v bojnem vozilu pehote M-80 poveljnika mehanizirane čete Mladena Lujića, s tem pa je prišlo do 10 minune zamude.

¹⁸ Ob tem je potrebno poudariti razliko med tankom in oklepnim transporterjem oz. bojnim vozilom pehote, saj je v nekaterih virih (pisni v prvih letih samostojnosti in v televizijski/radijski prispevkih med desetdnevno vojno) prišlo do enačitve teh dveh tipov vozil. Tank je oklepno vozilo z gosenicami in zgornjim vrtljivim delom s topovsko cevjo in včasih z mitraljezom, združuje operativno mobilnost ter taktične napadalno-obrambne zmožnosti. Glavno oborožitev tanka navadno predstavlja top velikega kalibra v vrtljivi kupoli. Top, močan oklep (oz. zaščita) in visoka mobilnost na vseh vrstah terena zagotavljajo obrambo posadki in zmožnost opravljanja različnih nalog na bojišču. Oklepni transporter oz. bojno vozilo pehote je gosenično ali kolesno oklepno vozilo s prostorom za posadko in vojake v izkrcevalnem delu ter je ponavadi oboroženo z orožjem manjšega kalibra.

Vse vojašnice in drugi pomebni objekti na območju Slovenije so bili stalno nadzorovani s strani varnostno-obveščevalne službe¹⁹ in/ali s strani pripadnikov TO. 25. junija je Lovšin ukazal, naj vsi, ki nadzorujejo vojašnico 1. okbr, prenehajo z nadzorovanjem, z utemeljitvijo, da je delo (opazovanje in nadzor) njegovih organov zaradi tega moteno. Na PŠTO je bilo odločeno, da se opazovanje kljub temu nadaljuje, vendar z drugih položajev (Butara v Remškar 2007, 69). Iz tega sledi, da je bila vojašnica opazovana dvakrat, vendar pa tudi to ni preprečilo pravočasnega odziva TO in milice.

Začetek dogajanja najbolj opisuje reakcija takratnega ministra za obrambo, Janeza Janše:

Nekaj po poltretji uri je v mojo sobo zraven operativne dvorane pritekel operativni dežurni in rekel: "Na Vrhniki so tanki odpeljali iz vojašnice! Kolona se usmerja proti Ljubljani." Skoraj bi me kap. ne zato, ker nebi pričakovali njihovega izhoda, temveč zato, ker smo bili trdno prepričani, da so območni, pokrajinski štab TO in operativna podskupina Ljubljanske pokrajine že najmanj od 23. maja naprej pripravljeni na blokado te najnevarnejše enote v Sloveniji. Kljub izrecnim navodilom in zadostni količini minskoeksplozivnih sredstev, ki je bila na voljo v Ljubljanski pokrajini, pa tega niso storili. Prve pregrade je iz avtomobilov postavila šele policija. Če bi bile posledice hujše, bi sodišča imela nedvomno veliko dela. Tako pa je ostalo le pri nekaterih kadrovskih zamenjavah (Janša 1992, 162).

TO v občini Vrhnika in poveljniku 5. PŠTO se je očitalo, da niso zaustavili 1. okb, vzrok temu pa naj bi bil neprimeren načrt o reagiranju na tako situacijo. Načrt je temeljil na postavitvi barikad iz živega prometa, ki pa je imel veliko pomanjkljivost – izpad iz vojašnice se je zgodil ob 2.40, ko ni prometa. Prav tako pa ni bilo nobenega povelja o preventivni postavitvi barikad okoli vojašnice. Druga slabost je, da je prejšnji večer potekala proslava ob razglasitvi samostojnosti, zato je Janez Slapar ukazal, da lahko 25% pripadnikov TO odide domov (glej tudi prilogo F). Tretja pomanjkljivost pa je slaba opremljenost pripadnikov TO s protioklepnimi sredstvi.

¹⁹ S posameznimi tajnimi sodelavci je bil stik v času bojnih razmer skorajda nemogoč. Pa vendar je Andrej Lovšin že pred spopadom izdal navodilo, da nobeden izmed sodelavcev v primeru spopada ne sme zapustiti JLA. Sodelavci naj bi sodelovali tudi v premikih enot in spremljali bojna udejstvovanja.

7.1 *Desna kolona*

Desni koloni, ki ji je poveljeval namestnik poveljnika bataljona Tomo Bakračević, sta sledila v avtomobilu dva pripadnika TO, v sami koloni pa je sodeloval tudi pripadnik JLA, tajni sodelavec obveščevalno-varnostne službe iz 1 okbr "Martin"²⁰. Kolona je vozila po avtocesti Vrhnika–Logatec. Pri cestninski postaji na Logu je prvič naletela na barikado (desni del avtoceste je bil neprevozen), zato so oklepniki krenili naprej skozi vrzel na levi strani. En tank se je pokvaril pri Brezovici, vendar naj bi že istegna dne zjutraj pripeljal nazaj v Vrhniško vojašnico (Remškar 2007, 76). Naslednja barikada je bila pred Ljubljano v križišču avtoceste Zagreb–Kranj, ki jo je kolona uspešno prebila. Z vožnjo je nadaljevala po zahodni ljubljanski obvoznici. Pri Brdu je kolona naletela na naslednjo močno barikado, ki je ni bilo mogoče preprosto odriniti ali razbiti. Zato so tanki zapeljali z desnega voznega pasu na levi vozni pas, tega pa niso zmogli tovornjaki, ki so vozili hrano, vodo in ostalo zalogo. Obstali so pred barikado, takoj za njimi pa je milica sestavila še novo barikado, tako da so tovornjaki, reševalna in tehnična vozila bili dokončno zaustavljeni (Švajncer 1993, 107). To je pomenilo, da je 1. okb zgubil, kot se je kasneje izkazalo, svoj zelo pomemben del.

Tanki, oklepni transporterji in vozilo za zveze so nadaljevali pot po zahodni in severni obvoznici do Črnuč. V Črnučah so kolono spremljali domžalski pripadniki TO. Imeli so odličen položaj (na pobočju ob cesti) in bi lahko kolono napadli in poskušali zadržati, vendar niso imeli primerne oborožitve pa tudi povelja za napad od RŠTO niso dobili (Trampuž, 2007). Milica domžalskega območja je dobila nalogo, da organizira postavitev nenasilne blokade med Dobravo in Trzinom in da naj kolono na vsak način poskuša zaustaviti. V nenasilno barikado so postavili vsa vozila, tovorna in osebna, ki so v Trzin pripeljala iz domžalske smeri, toda kot nalašč tedaj ni bilo velikih tovornjakov (Karba v Stražar 1993, 663). Kot je zapisal načelnik štaba JLA podpolkovnik Nikola Bobić v analizi bojnih dogodkov v Trzinu 13. avgusta 1991, je kolona prišla na močno barikado na mostu v naselju in na druge velike ovire (Stražar 1993, 679).

²⁰ Martin se je držal navodila o spremljanju enote in bil zato skoraj ob glavo. Iz terenskega vozila JLA je spremljal spopad v Trzinu. Pred tem pa je bil celo tako pogumen, da je telefonsko javil operativcem, ki so mu dali določene naloge. V tem spopadu je bil lažje ranjen in prepeljali so ga v Klinični center (Lovšin 2001, 219).

Ob 4.20 se je kolona začela približevati Trzinu iz ljubljanske smeri. Čelni tanki so morali odpraviti s ceste tovornjake in gradbeno mehanizacijo, vendar jim je v dobrih petih minutah uspelo prebiti barikado. Pri prebijanju barikade pa je oklepni transporter zapeljal s ceste in obtičal tako, da je zaprl pot še naslednjima dvema in poveljniškemu vozilu. Dogajanje v Trzinu ni vplivalo na glavni del kolone. Že v naslednjem kraju Mengeš, je druga patrulja milice na mostu čez razbremenilnik Pšate, postavila novo barikado. Barikado so sestavljala lažja tovorna vozila in gasilska cisterna. Tanki so barikado kmalu uspešno prebili, ob tem pa so poškodovali več vozil in gasilsko cisterno. Tanki so peljali proti Brniku, zaustavila jih je šele barikada sestavljena iz avtobusov tik pred vhodom na letališče. V Mostah pri Komendi se je tik pred letališčem pokvaril tank, ki so ga pripadniki TO kasneje zažgali, nazadnje pa je eksplodiral (odtrgalo je kupolo). Na cilj je tako prišlo 8 tankov M-84, 3 oklepni transporterji in oklepno gosenično poveljniško vozilo BTR-50PU. Kolona je tako izgubila 1 tank (+1 tank na avtocesti), 3 oklepne transporterje, vse tovornjake, sanitetno vozilo, majhno poveljniško-štabno vozilo in ostale podporne elemente kolone.

7.2 *Leva kolona*

Kolona, katero je vodil poveljnik bataljona major Danilo Radovanovič je zapeljala v smeri Ljubljane po stari regionalni cesti. Zaradi jutranjega ropota tankovskih motorjev, škripanja gosenic ipd. je bila kolona že na samem začetku poti deležna odpora okoliškega prebivalstva. Na prvo barikado je naletela na Brezovici v križišču magistralne ceste in priključka na avtocesto. Barikada, katero je postavila milica pod vodstvom Staneta Leskovška, poveljnika PEM, je bila zaradi naglice in zgodnje ure postavljena iz osebnih in policijskih vozil. Tanki so razbili barikado (zapeljali so čez vozila), pri tem pa je en tank zapeljal s ceste in obtičal v obcestnem jarku. Na ostankih barikade se je prevrnila prikolica s kuhinjo, pripeta na vojaški tovornjak. Zaradi naglice je voznik odpel prikolico in jo pustil na kraju samem, kar je pomenilo, da je kolona ostala brez kuhinje.

Na Brezovici je kolona zavila levo proti Dobrovini in Šentvidu. Na prevalu pod Toškim čelom bi morali zaviti desno proti Šentvidu, vendar so nadaljevali po cesti proti Toškemu čelu. Cesta je neprimerna za vožnjo tankov (strma, ozka, zavita,...), zato so se

morali vrniti. Na ozki cesti je bilo manevriranje tankov zelo otežkočeno; tako je en tank zapeljal s ceste čez rob, drugi pa je obtičal na samem robu. Ta dva tanka s posadkama sta ostala, kjer sta bila, drugi so se vrnili do križišča s cesto proti Šentvidu in nadaljevali v pravi smeri (Švajncer 1993, 108).

Na poti je kolono oviralo vse več barikad, sestavljenih največkrat iz avtobusov mestnega prometa, ki pa jih je čelni tank z lahkoto odrival. V križišču Celovške ceste in avtoceste proti Kranju so miličniki sestavljali barikado iz tovornjakov, vendar ta še ni bila dokončana, zato so jo tanki obšli in pot nadaljevali po avtocesti. Po celotni poti na avtocesti do Vodice sta kolono spremljala dva miličnika na motorjih. Pri Vodicih so tanki zavili z avtoceste in nadaljevali z vožnjo proti Brniku. V gozdu za Vodiciami je spet stala nebranjena barikada (tovorna vozila, delovni stroji), ki pa je bila postavljena na dobrem mestu. Skozi gozd poteka dvosmerna cesta, na robu cestišča pa se površje rahlo dvigne (cesta je vkopana). Tanki so po krajšem postanku razbili tudi to in zavili levo ter po obronku gozda do letališke steze. Tam so se ustavili in razvrstili.

7.3 Izbrani dogodki na poti

7.3.1 Brezovica

Čeprav je bil tank na Brezovici okvarjen, je predstavljal veliko grožnjo za civilno prebivalstvo. Okoli tanka se je zbrala večja množica ljudi, v neposredni bližini so hiše, avtocesta z gostim prometom in most čez avtocesto. Tank je bil zaustavljen na takem mestu, da je bil napad zelo težaven. Iz tanka je bil namreč dober pogled na okolico, streljanje na tank pa sta ovirala ograja ob avtocesti in nadvoz.

Nalogo, da uniči tank JLA na Brezovici, je 28. junija dobil stotnik 1. stopnje Bojan Mikuš. Načelnik štaba 5. PŠTO in poveljnik 51. OBM ŠTO sta mu določila pet pripadnikov TO, oboroženih z dvema raketometoma M 80, ki so bili razporejeni vzdolž Tržaške ceste (Švajncer 1993, 108). Istega dne so pripadniki TO odšli v izvidnico, 29. junija pa so izvedli napad na tank. Na kraju samem sta bila tudi dva pripadnika specialnih enot TO Šiška Ludvik Klaus in Zmago Jelinčič. Slednji je prvi streljal na tank z avtomatsko puško, tank pa je na streljanje odgovoril s sovpreznim mitraljezom

12,7 mm (Švajncer 1993, 109). Zaradi streljanja se je zbralo še več gledalcev, tudi otrok in žena, kar je predstavljalo veliko tveganje. Na Brezovico je prispela tudi milica, ki je zaprla avtocesto in nadvoz. Tik pred spopadom je prispel še oddelek izvidnikov in vojaških policistov 5. PŠTO, ki je imel v svoji oborožitvi tudi ročne netrzajne minomete armbrust. TO so zavzeli položaje – oddelek izvidnikov in vojaških policistov 5. PŠTO je bil nameščen v novozgrajeni hiši nižje od tanka, Zmago Jelinčič in pripadnik TO iz oddelka ročnih raketometov iz sestave 3. odreda TO sta se namestila pri nadvozu, stotnik Mikuš in ostali pripadniki TO pa so se namestili na drugo stran. Ob načrtovanju napada je stotnik Mikuš dobil dovoljenje za napad 51. OBM ŠTO, streljal pa naj bi Zmago Jelinčič. Le-ta je izstrelil 2 raketi, vendar sta obe zgrešili cilj. Posadka tanka je na napad odgovorila z mitraljezom. Iz položaja v hiši (hiša je bila oddaljena od tanka 100 m) sta vojaška policista TO Igor Ograjšek in Albert Slavič streljala na tank z armbrustom. Streljala sta v trenutku, ko je tank obračal kupolo v smeri napada. Prva mina je zadela med kupolo in gosenicami, vendar je tank nadaljeval z obračanjem topa, zato je bila izstreljena še druga mina, ki pa je tudi zadela. Kupola se je ustavila, tankisti pa v znak vdaje izobesili belo majico. V akciji je bil tako zadet tank, zajeti so bili 3 pripadniki JLA, od tega je bil eden ranjen in bil odpeljan v bolnišnico (Švajncer 1993, 109).

7.3.2 Toško čelo

Približno na polovici poti med razcepom Toško čelo–Šentvid in vrhom sta na težko prehodnem območju obstala dva tanka. En je obstal ob robu ceste, drugi pa je zdrsnil po pobočju. Janez Švajncer v knjigi *Obranili domovino* piše, da je poveljnik 5. PŠTO Miha Butara 28. junija dobil ukaz, naj uniči oba tanka na Toškem čelu. Ta je poslal na Toško čelo najbližjo četo, ki bo blokirala tanke in zajela posadko. Enota je odšla do tankov, vendar se je vrnila v štab in poročala o tamkajšnjem stanju (obstala tanka, večje število civilistov,...). Enota je bila nato ponovno napotena na Toško čelo, da naj umakne civiliste in šele potem s pogajanji ali z direktno bojno akcijo zajame tanke in posadko. Čez dan so z republiške koordinacije še večkrat zahtevali uničenje obeh tankov. Poveljnik je ob vsakem ponovljenem ukazu zagotavljal, da bosta tanka uničena, toda do uresničitve do končane vojne ni prišlo (zaradi velikega števila radovednežev) (Švajncer 1993, 108; Butara v Remškar 2007, 88).

7.3.3 Trzin

OBMOČJE

Trzin (297 m n.m.v.) je obcestno naselje na JZ robu Kamniškobistriške ravnine in leži v južnem delu Mengeškega polja ob reki Pšata. Zahodni del predstavlja gozdnato Rašiško hribovje, na V pa polje, ki ga reže potok Pšata. V starem delu Trzina se od ceste Ljubljana–Celje odcepi cesta proti Kamniku in Brniku. Preden je bila zgrajena avtocesta Ljubljana–Kranj, je bila tu glavna cestna povezava med Ljubljano in letališčem Brnik (Kladnik, Orožen in Perko 1996, 317).

ENOTE

Pod poveljstvom 55. Obm ŠTO Domžale so bile naslednje enote: protidiverzantski vod iz Kamnika (24 vojakov), diverzantski vod iz Kamnika (23 vojakov) in okrepljen vod zaščitne čete iz Domžal (30 vojakov) (Švajncer 1993, 110). V spopadu so delovali tudi pripadniki milice (SEM). Na strani JLA je sodeloval celoten 3. mehanizirani vod (poveljeval mu je vodnik Tomislav Bakračević) s 30 vojaki v treh oklepnih transporterjih BVP M-80A.

BARIKADA

Postaja milice Domžale je bila že ponoči obveščena, da so tanki JLA zapustili vrhniško vojašnico. Naročilo milici je bilo, da naj tanke spremljajo, ko bodo na njihovem ozemlju. Tanki so bili že na Z Ljubljanski obvoznici pri Šiški, ko so dobili v Domžalah ukaz, naj zberejo čim več tovornjakov za nenasilne barikade. Ukaz je prišel v času, ko je na cestah malo avtomobilov zaradi zgodnje ure, zato so priskočili na pomoč gasilci in delavci Heliosa. Tako so v barikado postavili vsa vozila (tovorna in osebna), ki so v Trzin pripeljala iz štajerske smeri (Švajncer 1993, 109; Stražar 1993, 663). Barikada je bila postavljena v samem naselju na mostu čez Pšato. Na Z strani barikade so bile strnjene hiše, za njimi pa vzpetina Onger (378 m n.m.v.), na V strani pa ravno tako hiše in poslopja.

Dvajset minut čez četrto uro se je kolona armadnih vozil iz ljubljanske strani začela približevati Trzinu. Kolona je sedaj obsegala 17 vozil (9 tankov M-84, 6 BVP M-80A, 1 BTR 50 in vozilo za zveze). Hrup in močni tresljaji tankov in transporterjev so prebudili domačine, ki so spremljali vso dogajanje. Pred barikadami so se vozila sicer ustavila za

5 do 10 minut, toliko, da so na kratko proučili situacijo in preverili, ali je barikada minirana, verjetno so o barikadi poročali tudi v poveljstvo na Vrhniki. V dobrih petih minutah so tanki prebili barikado. Ker je bilo na cesti že precej avtomobilov, so se tanki takoj, ko so bili čez most, zasukali s ceste in pot nadaljevali po travniku proti Mengšu. Pri zavijanju s cestišča po občestnem nasipu na travnik je 15. vozilo v koloni (oklepni transporter BVP M-80A) zadelo ob ograjo na mostu, pri tem pa je prišlo do pretrganja gosenic. Transporter brez gosenice, ki se je z večkratnim zagonom poskušal na vsak način izkoptati, se je vse bolj in bolj ugrezal v zemljo med cesto in hišo na levem bregu Pšate (V od mostu), ter tako zaprl pot drugima vojaškima voziloma, mimo barikad pa bi se težko prebili. Na mostu in pred njim so tako ostala ujeta še tri vozila, dva oklepna transporterja BVP M-80A in komandni avtomobil z dvema armadnima oficirjema in radijskimi zvezami, vsega skupaj približno 30 ljudi. Očitno sta se oficirja po dogovoru s štabom odločila, da bodo vozilo popravili in pot nadaljevali proti Brniku. Vojaki so vse dopoldne popravljali gosenico in jo nekoliko skrajšali ter vozilo okrog 13. ure usposobili za vožnjo, a so se medtem znašli v še večji blokadi; teritorialci so jo postavili tudi z ljubljanske strani in jim zaprli pot nazaj (proti Ljubljani). Miličniška straža, ki je barikado varovala že od jutra, se je še okrepila, k barikadi pa je prišlo veliko število civilistov (Stražar 1993, 666 ; Švajncer 1993, 108).

PRIPRAVA NAČRTA IN FORMIRANJE ENOT

55. ObmŠTO v Domžalah je bil ob 6. uri in 30 minut obveščen, da se je oklepno mehanizirana kolona JLA skozi Črnuče, Trzin in Mengeš odpeljala proti brniškemu letališču in da je del kolone zaustavljen v nenasilni blokadi v Trzinu. Štab je nato začel zbirati podatke o nasprotniku in jih posredoval 5. PŠTO. Ob 11. uri in 20 minut je načelnik 55. ObmŠTO Bojan Končan je od načelnika 5. PŠTO Vojka Pavlina sprejel ukaz, ki se je glasil: "Med Trzinom in Mengšem so trije pokvarjeni tanki s približno 30 vojaki. Z enoto primerne moči jih obkolite, razorožite in zaplenite tehnična sredstva. Izdelajte svoj načrt zaplembe in prevoza. S pogajanji začnite takoj. Vztrajajte do uresničitve ukazane naloge!" (Stražar 1993, 664).

Poveljnik 55. ObmŠTO Marjan Mahnič je za to nalogo določil tri najbolj usposobljene enote²¹, ki še niso imele bojnih nalog. Na razpolago so imeli tri enote z okrog 90 teritorialci z razmeroma skromno bojno opremo (Stražar 1993, 664–665). Fantje in možje so bili na dogodke psihično slabo pripravljene, menili so, da bodo samo stražili in da do boja ne bo prišlo. Na položajih so se znašli v glavnem z nepreizkušenim "trofejnim" orožjem, ki so ga dekonzervirali kar med potjo (Stražar 1993, 665). Prav tako pa enote niso imele ustreznih zvez. Tako so imeli vojaki v oklepnih vozilih s sodobno oborožitvijo in dobrimi radijskimi zvezami veliko premoč, kljub manjšemu številu.

Ob 12. uri in 30 minut so bile enote zbrane pri tovarni Lek. Potem so se skupaj z enotami prepeljali na dvorišče osnovne šole v Trzinu, kjer so se poveljniki podrobno dogovorili o načrtovani akciji (Stražar 1993, 665; Švajncer 1993, 110). Enote so nato odšle na položaje in obkolile že blokirane oklepne transporterje in avtomobil za zveze (priloga I). Pripadniki diverzantskega voda iz Kamnika so zasedli položaj na južni strani železniške proge; oboroženi so bili s formacijskim orožjem. Na zahodni strani, na pobočju hriba Onger, so položaj zasedli pripadniki protidiverzantskega voda iz Kamnika. Na severni strani, tja do osnovne šole in Ongerja, so se na položaje razporedili teritorialci zaščitne čete iz Domžal, oboroženi z avtomati MP M-40, nekateri pa samo s pištolami. Pripadniki enot so prejeli tudi nekaj dodatnega orožja, zlasti armbruste.

Ko so se enote razmestile na položaje ob 13. uri, so stekla prva pogajanja²². JLA je brezpogojno vztrajno zavračala predajo, češ da so vojaki in da se ne bodo predali. Popovic je predlagal, da naj bi se JLA umaknila na drug prostor, tako da bi bila cesta spet prosta. Pogajalci TO in milice so na to pristali, vendar s pogojem, da JLA odda vse osebno orožje in strelivo (tudi za topove 20 mm). Na to pa armadni pogajalci seveda niso pristali. Do predaje ni prišlo tudi zato, ker so vojaki pričakovali pomoč JLA, saj so imeli vspostavljeno radijsko zvezo s poveljstvom 1. okbr na Vrhniki. Prav tako je JLA

²¹ V tem času so bile teritorialne enote iz občine prerazporejene na druga območja. Enota za specialne namene je bila razmeščena v Šentjakobu in Podgorici, druge pa na območju Črnuč in Savelj, na Poljanski cesti v Ljubljani, na Ljubljanskem gradu in na Igu. V okviru PSTO je bilo prerazporejenih tudi deset ostrostrelcev in Pionirski vod. Na območju 55. ObmŠTO so bile organizirane še tri enote; ena je varovala Radijski oddajnik v Domžalah.

²² Na strani JLA sta pogajanje vodila kapetan I. razreda Rade Popovic, oficir KOS JLA in major Frane Radobuljac, načelnik za zveze v 1. okb. Občasno je pri pogovoru sodeloval tudi komandir III. mehaniziranega voda, mehanizirane čete 1. okb, višji vodnik 1. razreda Tomislav Bakračević. Pogajalci TO so bili stotnik 1. stopnje Bojana Končana in rezervna častnika, majorja Antona Železnika ter stotnika 1. stopnje Edvarda Goloba.

podcenjevala bojno pripravljenost in odločnost Slovencev. Armadni oficirji so namreč menili, da bodo z našimi opravili z "levo roko" (Končan v Stražar 1993, 665–666; Švajncer 1993, 111). Na položaje so tako vojaki kot oficirji JLA odšli slabo pripravljeni, najbrž so menili, da bo dovolj, če se s tanki samo pokažejo. Zagotovo niso imeli bojnega načrta za Trzin, menili so, da bodo brez težav prišli skozi in so se v boj zapletli povsem naključno. Prav tako pa so ostali brez hrane in vode. Ves ta čas je potekal pogovor tudi med načelnikom RŠTO, polkovnikom Slaparjem in poveljnikom 5. PŠTO, podpolkovnikom Butaro. Načelnik RŠTO je zahteval, da je potrebno v čim krajšem času zagotoviti povezavo med poveljujočim častnikom TO v Trzinu in poveljnikom SEM, inšpektorjem Beznikom (Butara v Gjergjek 2007, 38).

Ko je bilo vse bolj očitno, da se Armada v Trzinu ne bo tako lahko rešila, je komandant 1. okbr podpolkovnik Pane Matić, ob 13. uri 30 minut prvič prosil komandanta armadnega korpusa za helikopterski desant v pomoč obkoljenim vozilom v Trzinu (Stražar 1993, 666; Švajncer 1993, 108). Okrog 14. ure in 20 minut, je v Trzin prišla skupina pripadnikov SEM, ki jo je vodil poveljnik Vinko Beznik. Po razmestitvi svoje enote na položaje in po pogovoru s pogajalci TO, se je tudi Vinko Beznik pogajal s Popovicem, a prav tako brez uspeha. Kot sem že omenil, je bila ena izmed glavnih pomanjkljivosti TO pomanjkanje ustreznih zvez, saj so bili teritorialci v obkolitvi brez radijskih postaj. To je bilo še posebej očitno ob prihodu pripadnikov SEM. SEM je prispela v zelenih terenskih vozilih in v novih maskirnih uniformah, za katere TO v Trzinu ni vedela, tako da je skoraj prišlo do spopada med SEM in TO (Stražar 1993, 666–667; Švajncer 1993, 111). Prihod SEM je očitno izboljšal dano situacijo (pripadniki SEM so bili dobro izurjeni, imeli so primerno oborožitev in radijske zveze ter najnovejše informacije), kar opisuje tudi poveljnik protidiverzantskega voda:

V poznih popoldanskih urah je na naše položaje vpadla SEM s poveljnikom Beznikom. Bili so do zob oboroženi z lahkim pehotnim orožjem in orožjem za protiklepni boj. S poveljnikom Beznikom sva se pozdravila in od njega sem prejel prve uporabne informacije do tedj. Ko sem mu razložil naše položaje ter situacijo, me je opozoril, da bo verjetno prišlo do oboroženega spopada, ter preveril, če lahko računa na našo podporo. Moj odgovor je bil pritrdilen s pripombo, da bodo glavno težo morali prevzeti sami, saj imajo bistveno več izkušenj, znanja, predvsem pa neprimerno boljšo oborožitev. Dogovorila sva se, da bodo oni prevzeli položaj pri cesti, mi pa se bomo pomaknili med hiše in jim varovali hrbet (Kvas 2001, 87).

Posebej napeto je bilo ob 14. uri in 51 minut, ko je neoborožen vojaški helikopter gazela vojakom pripeljal hrano. Pristal je na travniku v trikotu med Pšato, glavno cesto in šolo. Iz helikopterja so prinesli suhe obroke hrane in posode z vodo ter vse takoj razdelili vojakom. gazela je odletela ob 14. uri in 55 minut (Stražar 1993, 667; Švajncer 1993, 111). Je pa prilet vojaškega helikopterja povzročil vznemirjenje med pripadniki TO. Zaradi pomanjkanja informacij in radijskih postaj vse razporejene enote niso bile seznanjene z namenom helikopterja. Kmalu se je izkazal resnični namen helikopterja – izvidovanje iz zraka. Tako je JLA prišla do podatkov o razporeditvi enot TO in SEM, kar je bilo pomembno za kasnejši helikopterski desant.

Pripadniki JLA se še vedno niso hoteli vdati, kljub temu da so se pripadniki SEM razporedili ob blokirani koloni tako, da je položaj za obkoljene vojake postal še bolj neugoden, TO in SEM pa se niso nameravali umakniti in so zahtevali takojšnjo vdajo. Poveljnik SEM Vinko Beznik in poveljnik TO v Trzinu kapetan Bojan Končan sta zato ob dani situaciji pripravila načrt. Teritorialci naj bi z dvema armbrustoma uničili prvi transporter, pripadniki SEM, ki so imeli prav tako armbruste, pa drugi in tretji transporter in vozilo za zveze. O začetku napada so bili vsi teritorialci tudi obveščeni. Medtem je bil poveljnik SEM, ki je imel na tem območju edini radijsko zvezo, obveščen, da oklepni enoti prihajajo na pomoč helikopterji JVL Mi-8 s specialci (Stražar 1993, 667–668; Švajncer 1993, 111–113).

HELIKOPTERSKI DESANT IN ZAČETEK SPOPADA

Ob 17. uri in 44 minut so nad Trzinom zakrožili trije helikopterji, dva skupaj in eden posebej, ki so brez posledic odleteli nazaj proti Ljubljani (Končan in Urmaš v Stražar 1993, 668). Posadke so si najbrž ogledovale teren za desant. Glede na potencialno mesto desanta (V oz. JV od Trzina na polju), se bi lahko diverzantski vod TO Kamnik znašel med vojaki JLA v blokiranih oklepni transporterjih in mestom desanta, zato sta diverzantski vod TO Kamnik okrepili še tretja in četrta skupina protidiverzantskega voda TO Kamnik, prvi in drugi skupini pa sta ostali na prvotnih položajih (Zupančič 2001, 89). Približno ob 18. uri je zaradi ukaza nadrejenih poveljnik SEM Vinko Beznik, predal poveljstvo pomočniku, sam pa je odšel na drugo nalogo. Kapetan Bojan Končan in pomočnik poveljnika SEM sta se dogovorila, da glavnino boja z diverzantskim odredom JLA prevzame diverzantski vod TO Kamnik z dodeljenima strelcema z Armbrusti (položaj vodu je bil določen severno od nasipa železniške proge), s

posadkami oklepnikov v blokadi pa naj bi se spopadli pripadniki SEM, protidiverzantski vod TO Kamnik in del zaščitne čete TO iz Domžal (Stražar 1993, 668; Švajncer 1993, 112).

Okrog 18. ure in 30 minut so zaslišali brnenje helikopterjev. Trije Mi-8 so prileteli iz črnuške strani za hribom; dva sta nad Trzinom zavila čez križišče pri gasilskem domu proti Pimberku, kjer sta nad cesto v Dragomelj neki časa krožila, eden pa proti Mengšu. Ob 18. uri in 37 minut sta čez križišče pri gasilskem domu priletela že omenjena helikopterja in nad posestvom Pšata zaokrožila. Ob 18. uri in 38 minut se je 250 metrov južno od proge, med Depalo vasjo in Trzinom, spustil na tla transportni helikopter (priloga J). Iz njega so začeli skakati vojaki, ki jim je poveljeval kapetan Duško Popovic (Švajncer 1993, 108–112). Veliko preglavic je povzročil tretji helikopter, ki je izginil v smeri proti Mengšu, zato je Janez Gregorič, poveljnik 30 teritorialcev zaščitne čete iz Domžal, razporedil svojo skupino na hribu Onger. Gregorič je menil, da je tretji helikopter odložil specialce na Mengeškem polju, nekje pri Jabljah. S tem manevrom je zavaroval hrbet TO in SEM (Gregorič v Stražar 1993, 671). Stražar (1993, 671) v Mengeš in Trzin skozi čas zapiše, da so bile razmere skrajno napete, tako med posadkami v oklepnikih kot med pripadniki TO in SEM. Po pogovoru z očitvidci naj bi prve strele sprožili pripadniki JLA iz helikopterjev, tako po pripadnikih TO in SEM, kakor tudi po posadkah v oklepnikih, zato da bi jih izzvali in potegnili v boj. Teritorialci in SEM so na ogenj takoj odgovorili (Švajncer 1993, 671).

Med desantom je diverzantski vod TO postal ukleščeni med vojaki v transporterjih in vojaki desanta. V povsem novih okoliščinah se je Bojan Končan odločil za napad na helikopter z armbrustom. Toda prvi armbrust je povsem odpovedal. Z drugim so ustrelili proti helikopterju, toda izstrellek se je sprožil med vejami in helikopterja ni zadel. Še preden se je prvi helikopter po uspešnem desantu dvignil, se je samo nekaj deset metrov južno od železniške proge začel spuščati drugi. Nanj so pripadniki TO začeli streljati s pehotnim orožjem in zadeli aviomehanika. Zaradi tega naj bi helikopter imel težave in so ga na območju Barja pozneje sestrelili (Švajncer 1993, 671). Desant tega helikopterja v Trzinu prav zaradi napada ni uspel. Ker se je takoj dvignil, so ven poskakali največ trije specialci. Po poročilih obeh strani se je iz hliikopterjev uspelo izkrcati 27 vojakov JLA (Stražar 1993, 670). Tudi Janez Janša v Premikih (1992, 171) zapiše: "Končno! in kot da je nekdo obrnil peščeno uro, so začele z vseh koncev

deževati novice o novih zadetih helikopterjih. Dva so zadeli v Trzinu, enega celo s protioklepnim orožjem."

Desantna enota se je poskušala združiti z oklepno mehanizirano enoto, tako da se je vnel srdit boj. V najtežjem položaju se je znašel diverzantski vod TO Kamnik, ki je bil ujet v navskrižnem ognju med vojaki v oklepnikih in vojaki diverzantskega odreda JLA. Nekako po 20 minutah boja se je diverzantski vod teritorialcev zaradi hudega pritiska JLA brez povelja umaknil proti križišču in za gasilskim domom prečkal glavno cesto ter skušal kar po čistini priti v stari del Trzina. To pa je bilo usodno za Edvarda Peperka. Pri tem umiku sta se dva pripadnika TO znašla sama in zavzela položaj v hiši, ki je komaj nekaj več kot 20 metrov oddaljena od železniške proge. Pripadnika sta iz podstrešnih prostorov, od koder sta imela odličen pregled na položaje, vojake JLA, ki so se približali že na okrog sto metrov, uspešno odbijala, vse dokler se niso umaknili. Streljanje se je poleglo okrog 20. ure in 30 minut, ko so se vojaki JLA morali umakniti proti Depali vasi. V sicer kratkem spopadu so teritorialci ubili enega vojaka JLA in enega hudo ranili (Stražar 1993, 670; Švajncer 1993, 112).

Takoj po napadu iz helikopterjev in oklepnih vozil je pripadnik SEM z armbrustom ustrelil transporterja, ker pa streljanje ni prenehalo, pa kmalu za tem še enkrat. Obkrat je zadel in tako onesposobil enega izmed treh oklepnikov. Pri tem sta bila dva vojaka JLA takoj mrtva, tretji pa je padel pod streli iz avtomatskega orožja pripadnikov TO in SEM. Druga dva oklepnika sta ta čas streljala s topom 20 mm in iz lin za posadko na položaje TO in milice. Zaradi streljanja kar skozi avtobus (del barikade), se je le-ta vnel, ogenj pa se je razširil tudi na avtocisterno z jedilnim oljem, kar je povzročilo velik požar. Požar se je kasneje razširil tudi na bližnjo hišo in poslopje. Eden izmed transporterjev se je med bojem poskušal premakniti na bolj ugoden položaj, a je zapeljal na betonsko ploščo na greznici, ki tolikšne teže ni vzdržala. Tako se je komaj za silo popravljeni transporter spet ujel (Gregorič v Stražar 1993, 671; Stražar 1993, 112–113). Po uspešnih zadetkih z armbrustom so se kmalu vdale posadke v dveh oklepnih transporterjih in komandnem avtomobilu. Tako lahko iz dokumentarnega gradiva Bitka v Trzinu (Regionalna televizija Impulz, 1991) razberemo, da je do prvih predaj prišlo že ob 19.24. Ranjenim armadnim vojakom so pripadniki TO že med bojem nudili prvo pomoč in jih z rešilnimi avtomobili prepeljali v bolnico. Pred samim spopadom je v Trzin pripeljalo 5 reševalnih vozil. Spopad v Trzinu je trajal slabo uro, potem je bilo

slišati le še posamezne strele (Urmaš v Stražar 1993, 672). Takoj ko je streljanje potihnilo, so se s kraja spopada umaknili pripadniki SEM, ki so odšli na novo nalogo. Za njimi so se s položajev umaknili tudi pripadniki TO iz Kamnika, ki so se vrnili na zborna mesto v Mekinje.

ZMEDA

Po končanem boju se je začela približevati nevihta. Zaradi prejšnjega požara (jdlno olje v avocisterni, avtobus, hiša), nevihte in pozne ure je bila vidljivost čedalje slabša. V naglici in zmedi pa za premagane oklepnike ni bilo dovolj poskrbljeno. Tako je v Trzinu ostal še en nepoškodovan oklepnik, v njem pa je bila celotna posadka (9 vojakov) s poveljnikom oklepno mehaniziranega voda, višjim vodnikom Tomislavom Bakračevićem. Posadka se je v vsej zmedi potuhnila in čakala v oklepniku. Okoli 21. ure so z domžalske milice obvestili območni štab TO, da so v Trzinu še vedno vojaki in da je potrebno ponje. Pripadniki TO so se peš odpravili proti oklepniku, toda ko so se prvemu oklepnemu transporterju približali na 15 do 20 metrov, so iz transporterja streljali iz avtomatske puške. Šele takrat so ugotovili, da je ta transporter nepoškodovan in z vso posadko ter da vojaki v njem čakajo na razplet dogodkov. Stotnik Končan je vojake v oklepniku pozval k predaji. Pogajalci TO so vojakom predstavili, kakšna usoda je doletela preostala dva transporterja in pripadnike desanta JLA, ter da ni smiselno, da v taki situaciji nasprotujejo vdaji. Posadka se je predala šele okoli 22.30 v hudem nalu (Gregorič v Stražar 1993, 676; Švajncer 1993, 113). Pripadniki TO so pobrali orožje, zaklenili transporterje in s seboj odpeljali vozilo za zveze. Zajete vojake so s tovornim vozilom odpeljali v Domžale, v prostore 55. Obm ŠTO in jim zagotovili hrano, pijačo in suha oblačila.

Vojaki JLA iz helikopterskega desanta so se uspeli izmakniti in skriti v Depali vasi. Proti njim je bil poslan 4. jurišni odred TO, ki je obkolil območje. O dogajanju je bila obveščena tudi enota SEM. Njeni pripadniki so se v Depalo vas ponovno pripeljali brez obvestila o prihodu (kakor se je to zgodilo že v samem Trzinu, kar kaže na pomanjkanje obveščanja med enotami). Teritorialci na položajih so opazili prihajajoče in menili, da gre za vojake JLA. Ostrostrelec iz voda TO je nameril proti njim in na razdalji približno 500 metrov k sreči za las zgrešil. Pripadniki SEM so pri preiskovanju terena naleteli na kapetana Popoviča in njegove vojake. Izstreljena sta bila dva rafala, potem so dali Popoviču ultimat, naj se preda. Okrog pol enajstih so se začeli pogajati o predaji. Ker so

armadni vojaki še vedno pričakovali obljubljeni helikopter, je šlo v začetku dokaj trdo. Helikopterji JLA so, tako kot so bili dogovorjeni, zjutraj svoje vojake res iskali pri Podgorici in Nadgorici, ne pa v Depali vasi. Ker ni bilo druge rešitve, so se pripadniki armade okrog pol dvanajstih sprijaznili s predajo. Miličniki so tako ujeli vseh 26 vojakov. Ujetnike so miličniki odpeljali v Ljubljano (Janša 1992, 174; Švajncer 1993, 113). Po končanih bojih so vse tri transporterje naložili na tovornjake in jih prepeljali v krumperški gozd, kjer so jih očistili krvavih madežev in sledi boja v Trzinu ter jih usposobili za nadaljnjo uporabo. 30. junija so jih odpeljali v Ljubljano za obrambo glavnega mesta.

7.3.4 Mengeš

V Mengšu so bili stalno pripravljene, če bi se trem oklepnim transporterjem iz Trzina uspelo prebiti iz obroča. Zato so postavili barikado iz težkih gradbenih strojev na mostu čez razbremenilnik Pšate na Kamniški cesti, v križišču Kamniške in Prešernove ceste pa so imeli pripravljen tudi težak buldožer. Dogajanje v Trzinu so stalno spremljali preko radijskih zvez in vizualno iz stolpnic v samem naselju. Ob tem pa so postavili barikado tudi na mostu čez Pšato v Dragomlju, tako da bi bila vozila ujeta na tem širšem območju (pripadnik TO #1, 2008).

7.3.5 Moste

V Mostah je ob cesti obstal poškodovan tank M-84. V njem so ostali 3 vojaki JLA, preostanek kolone pa je odšel naprej proti Brniku. Okoli tanka se je začela zbirati množica razjarjenih domačinov. Čez približno uro je posadko rešil vojaški helikopter, ter jo odpeljal najverjetneje na Vrhniko. Ko je JLA zapustila tank, so iz njega ljudje pobrali mitraljez ter ga predali milici, istočasno pa iz njega pobrali, kar se je pobrati dalo. Nato so tank zažgali (pripadnik TO #2, 2009).

7.3.6 Brnik

V juniju je potekala akcija odvzema letal (tipa Kragulj) TO Slovenije. Akcijo je osebno vodil namestnik komandanta 5. K VL in PLO. Za njeno izvedbo so pripeljali specialni odred iz Beograda in tudi 10 pilotov (Lovšin 2001, 2001–203). Pri sami akciji je pomembno predvsem sledeče – JLA se je čedalje bolj zavedala, da s težavo prikriva vsak nadaljni korak, zato je bil za posamezne pomembne akcije obveščen samo ozek krog ljudi²³. JLA je uspelo presenečenje, še posebej pa so bili zadovoljni z uspelo akcijo zaradi mnenja, da so piloti rezervne sestave TO dobro usposobljeni in bi lahko napadli posamezne enote JLA tako v vojašnicah kot v premiku. Zato je bilo še kako pomembno premestiti to eskadriljo letal.

Za pokrivanje letališča Brnik in širše okolice je bilo tik pred vojno angažiranih 37 virov in sodelavcev kot tudi večje število opazovalcev. Tako so opazovalci zaznali vsakršno dogajanje na in ob letališču, saj si niso smeli privoščiti še ene napake. 26.6.1991 je Zvezna uprava za kontrolo letenja v Beogradu obvestila vse države, da od 12. ure ni več mogoče vzletati in pristajati na brniškem in portoroškem letališču. Malo kasneje so zaprli tudi letališče v Mariboru (Uredništvo Cankarjeve založbe 1991, 10).

V dneh pred 27. junijem 1991 je bil na območju letališča Brnik razmeščen samo en vod iz 21. brigade TO, kar je bilo za tako pomemben objekt na državni ravni relativno malo, poleg tega pa je bila na območju letališča tudi manjša letališka baza JLA. Poveljeval mu je stotnik Vili Pečnik. Vod je varoval kontrolni stolp letališča. O napredovanju tankovske kolone z Vrhnike proti Brniku kot možnem cilju, je bil poveljnik 3. PŠTO kmalu obveščen in po njegovem ukazu sta ob štirih zjutraj odšla na Brnik člana novoformirane 13. skupine TO²⁴ za Brnik stotnik 1. st. Miloš Sajovic in major Sašo Jug. Vod TO na Brniku sta pripeljala šest armbrustov. Po njunem ukazu je vod takoj zasedel položaje v območju križišča Zgornji Brnik–letališče in Brnik–Spodnja Dobrava. Ob postavljenih barikadah bi moral vod

²³ Celoten pregled nad nalogami je imel samo poveljnik 14. korpusa Vsi ostali so bili popolnoma izključeni in so le posredno (prek pogovorov) ali z izdelovanjem posameznih nalog prišli do določenih informacij oz. spoznanj, vendar brez pregleda nad celotno situacijo (Kolšek 2001, 154- 158; Lovšin 2001, 208).

²⁴ Sestavljali so jo častniki stalne sestave TO: stotnik 1. st. Miloš Sajovic iz 3. PŠTO, stotnik 1. st. Ciril Cenček iz 33. Obm ŠTO, major Sašo Jug iz 3. Obm ŠTO, stotnik 1. st. Andrej Jaklič iz 35. Obm ŠTO, stotnik 1. st. Bor Balderman iz 3. PŠTO, podpolkovnik Anton Rešek iz 3. PŠTO, stotnik 1. st. Marj an Zupan iz 33. Obm ŠTO in stotnik 1. st. Boris Bertonec iz 31. Obm ŠTO.

zaustaviti prodor tankovske enote z Vrhniko. Po prvih podatkih, ki jih je dobil 3. PŠTO, naj bi imel napadalec samo osem tankov (Švajncer 1993, 80). Šele kasneje se je pokazalo, da so bile njegove sile veliko močnejše.

JLA je prodirala proti letališču v dveh kolonah, prva vozila so na Brnik prispela ob petih zjutraj (desna kolona), leva kolona pa kakšno uro kasneje (neimenovan zastavnik JLA v Janša 1992, 218). Takoj je prišlo do stika z vodom 21. brigade TO. Tanki, ki so pripeljali čez Trzin, so peljali po cesti Mengeš–Brnik naravnost proti letališču in jih je zaustavila šele barikada. Oficirji iz kolone so zahtevali, naj pripadniki TO takoj umaknejo barikado in spuste tanke naprej, teritorialci pa so zahtevali, da kolona ostane pred barikado in ne nadaljuje vožnje do letališča. Do streljanja kljub grožnjam ni prišlo. Zaradi dejstva, da je imela JLA občutno premoč (pehotni vod proti oklepni koloni), so se poveljnik voda iz 21. brigade TO in njegovi vojaki tako vznemirili, da je vod zapustil položaje, vendar so po ukazu poveljnika gorenjske pokrajine TO vrnili na položaje. Podporočniku Marguču in Neven Šoič s 3. PŠTO sta uspela doseči, da so tanki pred barikado ugasnili motorje. Republiška koordinacijska skupina je dobivala čedalje več podatkov o silah, ki jih je JLA usmerila proti Brniku. Zato je bil izdan ukaz, da mora na Brnik še več enot TO. Do šeste ure zjutraj so se pripeljale na Brnik še naslednje enote TO: 23. samostojna četa TO iz Kranjske gore (53 mož), jurišni odred TO iz Radovljice (67 mož) in 1. ter 2. četa odreda TO iz Škofje Loke (136 mož) (Švajncer 1993, 80). Enote TO so prišle na položaje z osebno oborožitvijo in enim bojnim kompletom streliva. Za protioklepni boj so imele armbruste. Na položajih so pripadniki enot dobili še ročne bombe in dodatno municijo. Enote niso imele nobenih radijskih ali telefonskih zvez. Zato so sprva uporabljali sredstva zvez v avtomobilih, kasneje je z zvezami pomagala uprava letališča Brnik. Četa iz Kranjske Gore je dobila nalogo, da zasede položaje pred vhodom na letališče levo in desno od ceste Spodnji Brnik–letališče, hkrati naj pomaga vodu TO na barikadah. Obe četi TO iz Škofje Loke sta bili poslani na položaje vzhodno od letališke upravne stavbe. Njuna naloga je bila preprečiti morebiten prodor nasprotnika po letališki stezi do upravne zgradbe. Četa iz Jurišnega odreda TO Radovljica se je razmestila zahodno od upravne stavbe v smeri proti letališču. Njena naloga je bila zadržati napad nasprotnika, če bi skušal napredovati iz te smeri (Švajncer 1993, 80).

Enote TO so tako zasedle svoje položaje (priloga J), tankovska enota desne kolone JLA pa je še vedno čakala pred barikado. Med tem časom pa je na JV del letališča prispela tudi leva kolona. JLA se je razmestila na južno stran letališke steze ob gozd, vendar zunaj ograje letališča. Tako so imeli dober pregled na letališče (čistina, pogled je ovirala samo žičnata ograja), iz ostalih strani pa so bili zavarovani z gozdom. Pripadniki JLA je začela urejati bojne položaje; postavili so tudi šotor in uredili poveljniško mesto. Poveljnik bataljona je vzpostavil radijsko zvezo s svojim namestnikom na nasprotni strani letališča in izmenjal sporočila o zaostali/izgubljeni tehniki in položajih (neimenovan zastavnik JLA v Janša 1992, 220). Poveljnik bataljona je dobil ukaz že pred samim odhodom, da naj se glede prehrane in ostalih zalog nasloni na kranjsko vojašnico. V edinem tovornem vozilu (bil je del leve kolone), ki mu je uspelo priti do letališča, je bilo okrog 200 celodnevni obrokov suhe hrane in 50 lirov vode; od tega je bil odvisen bataljon, ki je takrat štel okoli 150 mož (hrane je bilo tako dovolj samo za dober dan) (neimenovan zastavnik JLA v Janša 1992, 221).

Položaj je postajal vse bolj napet. Letališče so preletavala letala JVL in helikopterji. En izmed helikopterjev Mi-8 je dopoldne pristal na letališču in izkrcal 12 zveznih miličnikov. Ti naj bi prevzeli letališče in kasneje skupaj s carino skrbeli za redne naloge. Namestili so se v poslopju letalske baze JLA na letališču. Tankovska kolona JLA je postajala vse bolj odločna, da doseže cilj kolone, njene grožnje so postajale že zelo ostre. Letališče so preletavala tudi letala, kar je še podkrepilo njihova pogajalska stališča. TO je bila proti letalom in helikopterjem v prvih urah nemočna, ne samo na Ljubljanskem območju, temveč tudi na območju preostale Slovenije. Zato je TO namestila na območju S in Z od Mengša do letališča Brnik protiletalsko enoto, ki pa ni bila uspešna.

PRVI SPOPAD IN ZDRUŽITEV KOLON

Do prvega večjega spopada med JLA in pripadniki TO je prišlo popoldne okoli 18. ure. Tanki so se začeli pomikati proti južnemu delu letališča, kjer je bila nameščena tudi druga – leva kolona (priloga K). Napadel jih je podporočnik Roman Marguč s skupino 15 pripadnikov voda iz 21. brigade TO. V spopadu je bilo poškodovano poveljniško oklepno vozilo, ranjeni so bili štirje vojaki in dva oficirja JLA. Po tem spopadu so tanki JLA naglo odpeljali na območje Velike Dobrave in se južno od upravne zgradbe

razvrstili za krožno obrambo svojih položajev in širšega območja razmestitve (Švajncer 1993, 81), ter se tako združili z levo kolono. Pri tem je pomembno, da poveljnik bataljona ni imel nobene zveze z brigado že od Brezovice naprej. Neimenovan zastavnik JLA je v svojem poročilu o dogodkih leve kolone po vrnitvi v vrhniško vojašnico zapisal:

Z nasprotne strani je bilo slišati močno streljanje iz strelnega orožja in tankovskih mitraljezov. Radovanović je bil ves besen in je grozil, da bo zravnal vse okoli z letališčem vred. Napotil se je proti svojemu vozilu. Stekel sem za njim in mu med potjo prigovarjal. Kaj boš dobil s tem rušenjem? Mar nismo že naredili že dovolj škode s samim prihodom na letališče? Pomisli na to, da se moramo po vsem tem spet vrniti na Vrhniko k svojim družinam in med vse tiste ljudi, ki nas dobro poznajo! Radovanović se je ustavil in mi razložil: "Kaj naj potem naredim? Dobil sem nalogo, naj pridem na Brnik, kaj naj delam na Brniku, mi pa nihče ni omenil." Pokazal mi je svojo beležko, kjer je pisalo "Do Brnika priti za vsako ceno." (neimenovani zastavnik JLA v Janša 1992, 221).

Na položaje svojih tankov na letališču je s helikopterjem Mi-8 priletel poveljnik tankovske brigade z Vrhnike, da bi tako postavil zvezo z bataljonom, z njim pa je priletel tudi oficir za usmerjanje desanta. Njegova naloga je bila usmeriti desant kot pomoč bataljonu pri zavzetju letališča. V helikopter so naložili vojake, ki so bili ranjeni v spopadu s TO, nato pa je poveljnik brigade z ranjenci, ne da bi vspostavil zvezo z Vrhniko ali dodelil nove naloge, odletel v šentviško vojašnico, kjer je ostal do konca vojne (Janša 1992, 221; Švajncer 1993, 81). Položaj JLA je bil sledeč – na samem območju letališča je bila v objektih vojaške baze JLA stacionirana manjša posadka, tanki in oklepna vozila pa so bila na V, JV in J delu letališča. V Premikih (neimenovan zastavnik JLA v Janša 1992, 222.) tako zasledimo tudi, da so se starešine JLA razdelile v dva tabora – umirjajoči starejši del in skrajno ekstremni mlajši del. Med njimi je bilo slišati razpravljanje "...začnite že Janezi, da vam mi pokažemo...upamo, da bomo imeli zadovoljstvo gledati rušenje letališča"

LETALSKI NAPAD IN STRELJANJE NA VOZILO PRESS

Ponoči je močno deževalo. Stanje v enotah TO je bilo napeto, bojna morala pa kljub psihičnim obremenitvam na zelo visoki ravni. K temu so pomagali prvi uspehi, ki so jih teritorialci dosegli prejšnji dan, verjetno pa tudi novice o razpletu v Trzinu. Ponoči je

oklepna kolona prenehala s prižiganjem in ugašanjem tankovskih motorjev (dokončno je zavzela svoje položaje). To noč je 3. PŠTO ocenil, da je po obvestilih, ki jih je dobival, mogoče pričakovati na območju Brnika letalski napad in zračni desant. Možen je bil tudi nov napad tankovske enote JLA. Zato je bil ob 1.30 ponoči dan ukaz o premestitvi enot TO na letališču in okoli njega. Ukaz je bil izvršen v zgodnjih jutranjih urah v petek, 28. junija (Švajncer 1993, 81).

Teritorialci na letališki stezi v primeru zračnega ali kopenskega napada JLA ne bi imeli nobenih možnosti, saj so bili brez kritja. Zato sta se 1. in 2. četa odreda TO Škofje Loke premaknili proti vasi Lahovče. Druge enote TO so opravile manjše premike v okviru svoje dotedanje razporeditve. Teritorialna obramba je začela tudi z blokado letalske baze JLA na letališču. V noči s 27. na 28. junij je bil mobiliziran 3. bataljon 32. brigade TO Kranj. Takoj je bil poslan kot okrepitev obrambi letališča. Razmestil se je po položajih na jugozahodnem delu letališča v predelu Voklo–Voglje. Varoval je južni del nasprotnikove razporeditve in nadziral prostor možnih desantov, hkrati je bil v pripravljenosti za intervencijo. Ta razporeditev enot TO je ostala taka ves čas spopadov za letališče Brnik, prišlo je samo do manjših sprememb (Švajncer 1993, 81).

Kakor je razvidno iz poročila zastavnika, so pripadniki JLA na Brniku za glavni vir informiranja o dogodkih v Sloveniji uporabljali radio.

Po radiu smo spremljali dogodke po Sloveniji. Ko je poveljnik bataljona iz radijskih poročil izvedel, da so glavni boji okrog mejnih prehodov, je dojel, da bi po vsej verjetnosti morala biti naloga bataljona zavzetje carinske cone na letališču. Ker je bil drugi del bataljona pred tem že z enim delom skoraj pri samem vhodu na letališče, je v besu dejal: "Mi smo carino že imeli v rokah, ampak če poslušaja zastavnika, je pač tako, kot je." Tisto dopoldne se je ožji del bataljona sestal vsaj dvakrat (neimenovani zastavnik JLA v Janša 1992, 222).

28.6.1991 je prišlo ob 10.16 do napada jugoslovanskega vojnega letalstva na brniško letališče (priloga G). Najprej so letališče preletela štiri letala Jastreb. Prvi dve sta nad letališčem zaokrožili in se kmalu vrnili v nizkem letu iz ljubljanske smeri. Prvo je raketiralo (z nevodljivimi raketami kalibra 57 mm) gozdček in parkirni prostor pred glavno letališko stavbo. Nekaj raket je zadelo gozdček, kjer so bili še ponoči položaji TO; letali sta streljali tudi z mitraljezi. Naslednji letalski napad je bil namenjen

hangarju milice, Adrie Airways in glavni letališki stavbi. Letali sta raketirali in streljali. Zadetki so bili natančni, zato je bila škoda velika (zadeto letalo Airbus a320, 2 dasa, poškodovan hangar Adrie Airways,...). Izbruhnilo je več manjših požarov. Pogasila jih je enota poklicnih gasilcev Aerodrom–Brnik. Avtomobili, ki so bili zadeti na parkirišču (9 avtomobilov), so v glavnem zgoreli (Janša 1992, 321; Polenec 1991, 15–17; Švajncer 1993, 81–82). Poveljniki enot TO so ocenili, da je bil letalski napad priprava zračnega desanta. Takoj po napadu so se enote TO razmestile za protidesantni boj. Napetost med teritorialci je precej narasla (Švajncer 1993, 82). Popoldne istega dne je opazovalec JLA opozoril, da vidi na letališki stezi vozilo, na katerem piše nekaj kot press, v vozilu pa je bilo opaziti cevi. Radovanović je takoj rekel, da so to po vsej verjetnosti armbrusti in da bodo z njimi napadli bataljon, zato je treba vozilo uničiti (neimenovan zastavnik JLA v Janša 1992, 222). Na vozilo je s protiletalskim mitraljezom na tanku streljal podporočnik Ignjatović. Vozilo se je vnelo, v njem pa sta življenje izgubila dva avstrijska novinarja. Neimenovan zastavnik JLA o tem piše: "Čez nekaj časa je eden od častnikov prišel povedat, da je po radiu slišal, da smo zadeli in ubili dva avstrijska novinarja. Ob tem dejanju je v bataljonu zavlada napetost. Nekdo je prišel na poveljniško mesto opozoriti, naj se nehajo takšne neumnosti in da je pri njem nek vojak v šoku. Dali so mu pomirjevala." (neimenovani zastavnik JLA v Janša 1992, 218).

Zvečer je spet začelo rahlo deževati. Dež in temo je izkoristil pripadnik TO Peter Petrič. Z izjemnim pogumom in iznajdljivostjo se je uspel približati tankovski koloni. Armbrust je nameril proti poveljniškemu vozilu, vendar je mina med letom oplazila vejo in zato ni prišlo do natančnega zadetka. Kljub temu je bil ranjen poveljnik tankovskega bataljona in zastavnik, toda padel je tudi Peter Petrič. Njegovo truplo so v gozdu našli šele čez nekaj dni, nedaleč stran od bataljonske straže. Zastavnik o tem dogodku piše: "Vrnili sem se do poveljnika bataljona in mu pomagal vstati. Opazil sem, da je ranjen. S svojim povojem sem mu povil rano. Bil je v šoku. Prišel je tudi njegov namestnik. Namestnik je rekel, naj organizira bataljon, da zapusti položaje in gre na letališče. Trdil je, da TO strelja z minometi in da ta prva mina pomeni določanje elementov. Kategorično je trdil, da nas bodo do jutra "skurili" z minometi, če ostanemo na teh položajih." (neimenovani zastavnik JLA v Janša 1992, 218).

Napad je imel močan učinek na bojno moralo v tankovski enoti. Zavlada je preplah.

JLA je okrepila straže, vsi ostali pa so bili na svojih mestih v vozilih. Okrog 23.00 je poveljnik 1. tankovske čete sporočil, da so v pšeničnem polju, tik pred položajem bataljona, opazili premike pripadnikov TO, vendar pripadnikov TO ni bilo na tem območju. Najverjetneje je prišlo do pomote – bodisi so vojaki videli srne ali pa jih je zmedlo pozibavanje pšenice v vetru in zato nenavadne sence. Vsekakor pa je imel velik vpliv na kasnejše dogodke poleg slabe vidljivosti (noč in dež) tudi napad Petra Petriča. Poveljnik tankovskega bataljona je ukazal ogenj iz protiletalskih in sovprežnih mitraljezov. Streljanje je bilo zelo silovito in je povsem potihnilo šele proti jutru.

V soboto, 29. junija dopoldne, so se vdali vojaki in zvezni miličniki v obkoljeni letalski bazi JLA na letališču. Zajetih je bilo 20 vojakov in 13 zveznih miličnikov. Iz kranjske vojašnice so poslali k tankom na letališču kapetana v civilu in na kolesu z namenom, da vzpostavi zvezo med bataljonom in kranjsko vojašnico. Eden izmed tankov je nanj streljal z mitraljezom. Uničil mu je kolo, kapetan pa se je nepoškodovan vrnil v vojašnico. Iste dne so se začela pogajanja s poveljstvom tankovske enote JLA na Brniku. Bataljon ni imel ne vode ne hrane, zaradi šoka pretekle noči se je še dodatno ukopal. TO je ranjenemu poveljniku tankovskega bataljona majorju Radovanovicu ponudila, da ga odpelje k zdravniku. Major je privolil, z njegovim odhodom se je bojna morala njegovih vojakov in oficirjev še zmanjšala. K temu je zelo prispevalo tudi pomanjkanje vode in hrane (naj spomnim, da sta obe koloni izgubili skoraj vse svoje podporne elemente, ki so bili nameščeni na tovornjakih, med njimi tudi poljsko kuhinjo). Z odhodom Radovanovica so bile odpravljene vse napetosti glede delovanja oklepne bataljona, katerega poveljstvo je prevzel kapetan Radomir Rosić. Vojaki so bili vse dni brez stikov, zato tudi niso dobivali nobenih nalog in nadaljnih povelij. Ves čas so poslušali radijska poročila in tako zvedeli tudi za premirje med JLA in TO. Na pogajanjih, ki jih je na strani JLA vodil Lujić, so si izprosili oskrbo z vodo, ki so jo dobivali na letališču, TO pa jim je omogočila tudi dovoz hrane iz kranjske vojašnice. Vojaki so lahko v manjših skupinah odhajali do letaliških stavb in se tam skopali, ob tem pa so lahko tudi telefonirali družinam. Zlasti slovenski vojaki so na letališču navezali stike z milico, ki jim je dala natančna navodila, kje in kako naj pobegnejo iz enote. Pobegi pri obisku letaliških stavb namreč niso bili smotni, saj bi to spremenilo odnose v bataljonu in vplivalo na nadaljni razvoj dogodkov, zato so se vsi vračali nazaj k enoti, nato pa je vsak zase odšel iz enote (neimenovan zastavnik JLA v Janša 1992, 218; Švajncer 1993, 82).

UMIK Z BRNIKA

Spopadi po celi Sloveniji so se pričeli umirjati²⁵. Dogovor o umiku tankov z Brnika je bil dosežen v četrtek, 4. julija, teden dni po tistem, ko so tanki odpeljali z Vrhnike z nalogo, da zasedejo brniško letališče. Čeprav so prišli do letališča, pa glavne letališke stavbe in s tem samega letališča niso uspeli zavzeti.

Pane Matić, poveljnik 1. okbr, je ukazal postavitev tankov in oklepnikov v kolono, po katere so kasneje prišli vlačilci. Vlačilci so tako ob spremstvu vojaške in civilne milice 5. julija odpeljali vse tanke in oklepna vozila nazaj v vojašnico. Stanje v brigadi se je korenito spremenilo – nekatere enote so bile popolnoma razbite, brigada je izgubila nekatera materialno-tehnična sredstva, del vojakov je bilo v ujetništvu, nekaj jih je bilo ranjenih in celo mrtvih. Veliko vojakov, zlasti slovenske, hrvaške in albanske narodnosti je prebegnilo, tako da je Pane Matić poveljeval zelo zdesetkani brigadi z nizko moralo. Na mestu poveljnika je ostal do 16. julija, kasneje pa ga je na mestu poveljnika brigade zamenjal podpolkovnik Miodrag Jovanović, ki je na tem mestu ostal vse do umika oklepne brigade iz Slovenije (Matić v Remškar 2007, 99).

7.4 Zračna obramba

Slovenija je bila v zraku v podrejenem položaju. TO v oborožitvi ni imela helikopterjev in letal (kratulje je pred vojno odpeljala JLA na letališča na Hrvaškem), Milica pa zaradi prevlade JLA ni mogla upravljati svojih helikopterjev. Edina možnost je zato bila, da TO z zračno obrambo izniči ali vsaj omili to neravnovesje. Oborožitev, s katero je razpolagala TO, so bili topovi M55 kalibra 20 mm in prenosna raketna sistema Strela (SA-7) in Igla (SA-16). Značilnost tega orožja je bila nizka kadenca ognja, zmožnost delovanja samo v dobrem vremenu, majhen doseg in nizko skupno število tega orožja. S temi omejitvami se je torej srečala TO pri svojem delovanju v okolici Brnika (Trampuž 2007).

²⁵ Zvezno predsedstvo se je na 123. seji sestalo in sprejelo sklepe (brez Slovenskega predstavnika Janeza Drnovška) o izpustitvi vseh vojnih ujetnikov, vrnitvi opreme in objektov vojski, sprostitvi kopenskih in zračnih komunikacij oz. krajše – povrnitvi predvojnega stanja. Sprejeli so tudi sklep, da se tako TO kot JLA umakneta v vojašnice oz. mirnodobne objekte. Za slovensko stran so bili nekateri sklepi nesprejemljivi, še posebej sklep o vzpostavitvi starega stanja na mejnih prehodih (tudi na letališču Brnik). Zaradi nestrinjanja in posledično neukrepanja, je vojaški vrh JLA ponovno zagrozil z napadom. Pod pritiskom groženj JLA in ostrih besed iz tujine, se je slovenski politični vrh sestal na seji 5. julija. Pripravili so stališča do zahtev, še posebej so podali, kaj je za Slovenijo nesprejemljivo in kaj je bilo že postorjenega.

Letališče leži v Ljubljanski kotlini in kot najprimernejše mesto za delovanje na letala in helikopterje so izbrali Mengeško polje (nad Mengšem poteka pristajalni koridor za letališče Brnik). Območje je pretežno ravninsko in posejano s polji in redkim gozdnatim območjem (primerno za maskiranje ZO). Na skrajnem severu je omejen s Kamniškimi alpami, južno pa z Gobavico (434 m n.m.v.), Dobenom (510 m n.v.) in Rašico (641 m n.m.v.).

Protiletalska enota TO si je izbrala položaj na položnem pobočju pod osamljeno hišo severovzhodno od Brnika. Med pripadniki sta bila tudi Dragan Bavčar in Janez J. Švajncer iz republiške koordinacijske skupine. Razlog za to je bila želja, da tudi ZO doseže prve uspehe in uspe sestreliti prvo letalo ali helikopter. Švajncer o dogodku zapiše:

Eno letalo, verjetno Galeb, je letelo nad nami celo tako nizko, da bi bil zadetek zanesljiv, toda poveljnik povelja za izstrelitev ni dal. Poveljnik je nato rekel, da položaj ni dober. Odšla sva iskat novega v smeri Brnika (kjer sta zagledala tank, ki je začel obračati kupolo proti njima, zato sta zbežala). Vzdušje je bilo precej neprijetno. Jaz sm ves čas ponavljal, zakaj ne streljamo, saj je bilo več priložnosti. Nenadoma sem ves presenečen zagledal polkovnika, kako kleči in nekaj počne z raketo. Nekaj je odvijal in jo razstavljajal...Vprašal sem ga, kaj počne. Nisem razumel, zakaj se mu roke tako tresejo. Odgovoril je, da preverja, ali je raketa ispravna, torej dobra. Čutil sem, da je nekaj narobe, le tega nisem vedel, kaj. Raketo je spet sestavil in jo izročil strelcu. Enako je naredil z drugo raketo. Potem je priletelo letalo. Dal je ukaz za izstrelitev, raketa pa, namesto da bi poletela v nebo, je takoj po zapustitvi lansirne cevi zacikcakala in namesto desno navzgor za letalom poltela levo navzdol, v zraku spreminjala smer, kot da je pokvarjena, nato pa spodaj pod nami udarila v neko hišo. Druga raketa je samo pogledala iz lanserja, sploh ni poletela...Matjaž naju je odpeljal na Mengeško polje, tam sva gledala, kako je Jože Kržič poveljeval izstrelitvi rakete na helikopter. Za zadnjimi hišami in na začetku širne ravnine, ki se začne za Mengšem, je stal avto naših protiletalcev v civilnih barvah. Helikopter je bil velik, transporten (torej Mi-8). Letel je od JV proti Gorenjski. Raketa je poletela, v zraku pa odšla svojo pot mimo cilja. Baje je bilo krivo sonce, močnejši vir toplote kot helikopter. Dejansko so bili vsi položaji protiletalske obrambe izbrani na vzhodni strani letališča in bi bila

vsaka raketa izstreljena proti J ali vsaj JZ obrnjena v smeri proti soncu (Švajncer 2001, 108).

Iz zapsanega lahko sklepamo sledeče – ZO je bila na vojno slabo pripravljena. Usposobljenost je bila na nizki ravni (izbira položaja ni upoštevala tehničnih zmožnosti raketnega sistema), po besedah Švajncerja pa je bila tudi vprašljiva strokovnost oz. pripadnost poveljujočega oddelku. Čeprav je bil oddelek ZO prisoten tudi na trzinskem območju, pa ni sodeloval pri obrambi pred helikopterskim desantom (čeprav so bile relativno zanesljive informacije, da bo do njega prišlo). Oddelek je bil nameščen pri samotni cervi na polju med Trzinom in Mengšem. Zaradi slabo izbranega položaja (v primeru napada ni bilo možnosti umika – čistina oz. polje) se je oddelek kmalu premaknil še severneje. ZO je bila tako ena izmed šibkejših točk v obrambi Slovenije (pripadnik TO #2, 2009).

8 ANALIZA

Verjetno je največja značilnost osamosvojitvene vojne, da so bile sovražne oborožene sile že na ozemlju celotne države. JLA se ni npr. prikrito infiltrirala na celotno ozemlje ali napadla na meji, ampak je bila prisotna v vojašnicah in drugih vojaških objektih. To je predstavljalo tako prednost, kakor tudi težavo za branilce. Prednost je vsekakor bila, da sta TO in milica vedeli (s pomočjo obveščevalcev in opazovanj enot) za število vojakov JLA, njihovo opremo in oborožitev, vendar pa je to hkrati predstavljalo veliko težavo – tako močne enote (kot je 1. okb na Vrhniki) so bile že na celotnem ozemlju države, celo v neposredni bližini glavnega mesta (celo v mestu) in v bližini strateških objektov (energetskih, komunikacijskih, prometnih, ekonomskih, političnih). Seveda so na ozemlju Slovenije delovale tudi enote JLA, stacionirane na Hrvaškem, vendar razen letalstva in helikopterskega desanta, niso igrale pomembne vloge pri napadu na letališče Brnik.

8.1 *Oviranje premikov*

Da bi izničili prednost JLA, je bilo potrebno kar najbolje izkoristiti obveščevalsko dejavnost in onemogočiti izhod JLA iz vojašnic oz. njihovo vsakršno delovanje. 1. okbr je bila dobro obveščevalsko pokrita (neprekinjeno vizualno opazovanje vojašnice, tajni sodelavci v brigadi), slabše pa je bilo poskrbljeno za ostalo. Ker bi zelo očitno oviranje vojašnice (kopanje jarkov, podiranje dreves na cestišča, miniranje poti, postavljanje barikad) pred razglasitvijo samostojnosti oz. pred dejanskim posredovanjem JLA samo zaostrovalo razmere, je načrt oviranja vojašnice na Vrhniki očitno temeljil na postavitvi barikad iz živega prometa, ki pa je imel veliko pomankljivost – izpad iz vojašnice se je zgodil ob 2.40, ko ni prometa. Prav tako ni bilo nobenega povelja o preventivni postavitvi barikad okoli vojašnice. Od Vrhnike pa do Brnika so bile postavljene večinoma nenasilne barikade. Tako je bila prva nenasilna brigada proti koloni tankov in goseničnih oklepni vozil postavljena na Brezovici iz osebnih vozil, ki pa seveda ni uspela zadržati prodora. Obe koloni sta tako uspeli pridi do glavnega mesta z minimalnimi izgubami.

Postavitev barikad bi morala izkoristiti ugodne naravne pogoje in druge ugodne okoliščine. Ker pa je to območje večinoma ravninsko, so bile barikade postavljene največkrat v naselju (Brezovica, Ljubljana, Trzin, Mengeš, Moste) oz. na mostovih (čez potok Pšata v Trzinu, Mengšu, Mostah). Barikade so bile postavljene iz mobilnih ovir (vozila in gradbena tehnika). Vozila, ki so jih uporabili, so bila največkrat naključna. Zaradi svoje teže se niso izkazala kot primerna, saj so jih čelni tanki z lahkoto odrivali. Verjetno bi bilo učinkovitejše, če bi uporabljali vozila delovna vozila in gradbeno mehanizacijo iz SCT-jeve baze v Mengšu. Ta vozila (npr. otovorjena vozila in buldožerji) bi predstavljala veliko večjo oviro za tanke, še posebej, če bi bila primerno postavljena (v več vrstah s prekrivanjem, naslonjena na drevesa, zidove in robove pločnikov). Še večji učinek bi take barikade predstavljale, če bi bile branjene s TO/milico in minirane. Tako bi TO in milici lahko uspelo zaustaviti kolono ali pa jo preusmeriti na primernejši kraj za ustavitev in uničenje.

Veliko težavo je predstavljalo civilno prebivalstvo. Civilisti niso bili evakuirani iz območja barikad, zato bi lahko ob eventuelnem spopadu prišlo do veliko civilnih žrtev. Vendar pa je ta slabost hkrati pomenila tudi prednost – množica razjarjenih civilistov je močno vplivala na moralo vojakov JLA.

Kot učinkoviti barikadi sta se izkazali v Trzinu (desna kolona) in barikada tik pred Brnikom (leva kolona). V Trzinu je bila sprva nebranjena barikada postavljena v naselju na mostu čez potok Pšata. Most je predstavljal veliko oviro, saj se cesta na tem območju zoža, prehodnost drugje pa je onemogočal potok Pšata (kolona ni imela pontonskega mostu). Barikada v gozdu pred Brnikom sicer ni uspela zaustaviti leve kolone tik pred ciljem, je bila pa vsekakor postavljena na zelo primernem območju. Gozd z močnimi drevesi je predstavljal veliko oviro, zato je edina možna pot potekala po cesti. Nenasilna barikada je bila sestavljena iz lažjih tovornih vozil, ki pa jih ni bilo enostavno odriniti (zaradi dreves in obcestne bankine je bila cesta rahlo vkopana glede na gozdno površje). Verjetno bi barikada uspela zaustaviti kolono, če bi bila branjena in če bi uspelo branilec podreti obcestna drevesa. To bi še okrepiti barikado, s podrtjem dreves za kolono pa bi uspeli barikado celo popolno zaustaviti. Pri tem je pomembno tudi to, da koloni nista imeli inženirskih vozil (vozila s pontonskim mostom, vozila za izvlačanje ali drugih namenskih vozil), saj bi tako JLA še lažje premagovala ovire.

8.2 Prehrana

Pripadniki TO in milice niso imeli nikakršnih težav pri oskrbovanju s hrano in vodo. Čeprav pripadniki ob mobilizaciji večinoma niso prinesli obveznih suhih obrokov, to ni predstavljalo nikakršnih težav, saj je civilno prebivalstvo zares lepo poskrbelo za prehrano pripadnikov TO in milice.

Hrana in voda pa je predstavljala veliko težavo pri JLA. Vojašnicam so že kmalu po osamosvojitvi odklopili vodo in elektriko, zaradi barikad pa tudi ni bila možna dostava hrane in vode po cesti. Vojašnice so bile tako odvisne od dostave s helikopterji. S helikopterjem (gazela) so pripeljali hrano in vodo tudi obkoljenim vojakom JLA v Trzinu. Pomanjkanje hrane sta občutili tudi obe koloni, ki sta se prebili do Brnika. Koloni sta na Brezovici izgubili poljsko kuhinjo, na barikadi na AC obroču pa vsa tovorna vozila z zalogami desne kolone. Po načrtih, naj bi hrano enotam na Brniku zagotovila Kranjska vojašnica, to ni bilo mogoče zaradi delovanja TO in milice. JLA je imela na Brniku tako samo 200 obrokov suhe hrane in 50 litrov vode. Ravno pomanjkanje hrane je močno vplivalo na moralo vojakov in prispevalo k hitrejšemu reševanju spora.

8.3 Zdravstvena oskrba

Zdravstvena oskrba na strani TO in milice je delovala nemoteno vseh 10 dni vojne. Čeprav oprema in sredstva sanitetne oskrbe v enotah TO niso izpolnjevala osnovnih formacijskih zahtev, to ni predstavljalo nikakršnih težav. Med spopadi so se enotam prostovoljno priključili člani civilne zaščite in Rdečega križa s potrebno opremo, v neposredni bližini pa so bila vedno pripravljena tudi vozila nujne medicinske pomoči. Zdravstveno osebje je pomagalo ranjenim vojakom in civilistom, ne glede na njihovo pripadnost.

8.4 Zveze

Zveze so se izkazale kot šibka točka tako JLA kot tudi TO in milice. Desna kolona je v Trzinu izgubila vozilo za zveze, kar pa je pomenilo, da združeni tankovski koloni na

Brniku nista uspeli vzpostaviti stika z vojašnico v Kranju in na Vrhniki. Splet dogodkov je privedel do tega, da je JLA samo čakala ob letališču, edini vir informacij pa so postala novinarska poročila o dogodkih v Sloveniji na radiu.

Tudi TO in milica sta čutili izrazit primanjklaj v zvezah, še posebej je bilo to izrazito pri enotah TO na terenu. Protidiverzantski vod iz Kamnika, diverzantski vod iz Kamnika in okrepljen vod zaščitne čete iz Domžal, ki so bili razporejeni v Trzinu, so bili praktično brez vsakršnih zvez. Te tri enote so bile razporejene okoli barikade, obveščanje med njimi pa je potekalo izključno preko kurirjev, kar se je izkazalo še posebej kritično, ko so Trzin preletavali helikopterji JLA. Ob takih trenutkih bi lahko pomanjkanje informacij oz. nič informacij privedlo do neusklajenega delovanja enot, vsekakor pa je to pomenilo znižanje morale med pripadniki TO na položajih. V takih razmerah so namreč hitro krožile razne dezinformacije. Verjetno največja napaka zaradi pomanjkanja zvez pa se je zgodila ob prihodu SEM v Trzin. Enote TO niso bile obveščene o prihodu, zato je skoraj prišlo do prijateljskega ognja. Ista napaka se je zgodila naslednjega dne ob iskanju pripadnikov desanta JLA v Depali vasi, le da je tokrat ostrostrelec TO za las zgrešil enega izmed pripadnikov SEM, ki je ponovno prišla brez predhodne najave. Da so se odgovorni zavedali te pomanjkljivosti še pred osamosvojitvijo, potrjuje tudi:

Stane Praprotnik je bil skoraj dva tedna v Angliji. Za 17 milijonov funtov (neverjetna številka, toda sam jo je tako povedal) je kupil opremo za zveze štirih pehotnih brigad. Opremo so na angleškem letališču natovorili na letalo Adrie Airways, takrat pa so prišli Angleži z opozorilom, da JLA ve za ta polet in da bodo jugoslovanska letala po preletu naše meje letalo prisilila, da leti dalje proti jugu in ga tam prisilila k pristanku. Zato so opremo raztovorili, jo naložili v avtomobile in jo zapeljali proti Sloveniji. Čez mejo so opremo pripeljali k nam brez težav, dogovorjeno je bilo s cariniki (Švajncer 2001a, 77).

8.5 Oborožitev

JLA je bila neprimerno boljše opremljena z oborožitvijo in materialno tehničnimi sredstvi. Premoč je imela tako na kopnem (tanki in oklepni transporterji), kakor tudi v zraku (helikopterji in letala). Tako je bilo razmerje pri napadu na Brnik 20:0 pri tankih

in 12:0 pri oklepni transporterjih v korist JLA, kar pomeni, da so oklepni silam (1. okb) nasproti stale pehotne sile TO (in milice). Vsekakor je to pomenilo (vsaj na papirju) veliko premoč JLA, vendar je bila realnost povsem nekaj drugega.

Glavno orožje JLA je predstavljal glavni bojni tank M-84. Tank je oborožen s topom 125 mm, sovprežnim mitraljezom 7,62 mm in protiletalskim mitraljezom 12,7 mm. Čeprav tank ni imel sebi dostojnega nasprotnika na strani TO in milice, jih kar nekaj ni prispelo do Brnika. Vzrok temu so bile okvare oz. obtičanje zaradi nespretne vožnje (tanki so bili nato uničeni oz. poškodovani v mirovanju, in ne v bojnem delovanju oz. premiku). 1. okb je imel v svoji sestavi še oklepne transporterje BVP-80A in oklepno gosenično poveljniško vozilo BTR-50PU. BVP-80A je bil oborožen s topom 20 mm, sovprežnim mitraljezom 7,62 mm in s štirimi protioklepnimi raketami 9K-11 Maljutka ter zaščiten pred pehotnim orožjem, ne pa tudi pred pretioklepnim orožjem (kakor se je npr. izkazalo v Trzinu) (Nanut 2005, 77–99).

V spopadih so delovali tudi helikopterji Mi-8 in SA-342 Gazela. Mi-8 je srednji transportni helikopter, z možnostjo prevoza 24 vojakov oz. 4000 kg tovora. Helikopter je bil uporabljen kot transportni helikopter za prevoz vojakov (desant v Trzinu, prevoz ranjenec in zveznih Miličnikov na Brniku). SA-342 Gazela je bila uporabljena kot transportni helikopter za dostavo hrane in vode obkoljenim pripadnikom v Trzinu, istočasno pa je bila uporabljena še kot izvidniški helikopter za kasnejši desant. Ob letalskem napadu na letališče Brnik, na oddajnika v Domžalah in na Krvavcu so sodelovala letala Jastreb J-1 (lahko jurišno letalo z nosilnostjo 1320 kg bojnega tovora in tremi mitraljezi 12,7 mm v nosu letala) in Orel J-22 (lovski bombnik z nosilnostjo 1640 kg bojnega tovora in dvocevni topom kal. 23 mm). (Kacin 1986, 90–91).

Pehotni vojaki v transporterjih in vojaki helikopterskega desanta so bili oboroženi z avtomatskimi puškami M-70A in lahкими puškomitraljezi M-72 kalibra 7,62 mm, vozniki in starešine pa z avtomatskimi pištolami M-84 kal. 7,65 mm. Vojaki so imeli klasično zaščitno in ostalo opremo (čelada, oprtnik, lopatica, čutara,...). Praksa je pokazala, da skozi vseh 10 dni vojne ni bilo potrebe po dopolnjevanju s strelivom, se je pa nasprotno izkazalo, da je prihajalo do velikega pomanjkanja sprotnih življenjskih potreb, kot sta hrana in voda. Norme za hrano in pijačo, predvidene za tri dni, so se izkazale za neprimerne.

Stanje v TO in milici najbolj slikovito opišeta Švajncer (2001, 43): "Nismo imeli nobenih letal, protiletalskih topov samo za vzorec in majhnih raket ne veliko več, naša vojska je bila ena sama velika pehota, še bolj pehotna kot kakšna vojska iz 18. stoletja...." in Stražar (1993, 665): "Na položajih so se znašli v glavnem z nepreizkušenim "trofejnim" orožjem, ki so ga dekonzervirali kar med potjo." Skratka, stanje v TO in milici je bilo dokaj klavrno. TO seveda ni imela tankov, oklepnih vozil in artilerije, kar je pomenilo, da je bila v izrazito podrejenem položaju, vendar kot se je izkazalo, ni vse v oborožitvi in opremi, temveč v ljudeh. TO je imela na voljo osebna, kombinirana in tovorna vozila, ki so bila vpoklicana ali pa so jih prispevali npr. podjetniki. Po spopadu v Trzinu je TO zajela prve oklepne transporterje, ki so jih opremili z oznakami TO in poslali za obrambo Ljubljane.

Pripadniki TO in milice so bili oboroženi z avtomatskimi puškami M-70 (kalibra 7,62 mm) in SAR-80 (kalibra 5,56 mm), polavtomatskimi puškami M-59, M-66 (kalibra 7,62 mm) in ostrostrelnimi puškami M-76 (kalibra 7,9 mm). Del pripadnikov je bil oborožen še z nemškimi brzostrelkami iz 2. svetovne vojne MP-40 (kalibra 9 mm) ali pa samo s pištolami. Vzrok tako klavrnemu stanju že pri pehotni oborožitvi je bil odvzem orožja TO s strani JLA pred vojno. Stanje se je med samo vojno izboljševalo, saj je TO uspelo zavzeti nekatera skladišča orožja in opreme (med njimi je tudi skladišče v Borovnici), vendar to za začetne dni osamosvojitvene vojne in s tem dogojanjem v Trzinu ni bistveno pripomoglo. Opremljenost pripadnikov SEM je bila veliko boljša. V Trzinu so uporabljali avtomatke puške SAR, brzostrelke MP-5 (kalibra 9 mm), pištole M92F (kalibra 9 mm) in protioklepno orožje Armbrust. Vsi pripadniki SEM so uporabljali tudi čelade in neprebojne jopiče.

Stanje pri ostali vojaški opremi ni bilo nič boljše. Pripadniki TO in milice (razen SEM oz. PEM) so bili brez čelad in neprebojnih jopičev. Švajncer (2001a, 30) o opremi vojaka zapiše: "Prve čelade so potem nastale šele tik pred vojno in izdelane so bile samo za častno četo. Takrat mi tega še niso povedali, izvedel sem šele veliko let kasneje, da je bila njihova vzdržljivost malo boljša od lepenke. V kaki drugi državi bi kdo pomislil na sabotazo, pri nas pa je bilo čisto normalno." Tudi ostale opreme je primanjkovalo, še zlasti lopatic, šotorskih kril, palerin in čutaric. Poglavje zase pa je bila uniforma in oznake TO. Čeprav so novo vojaško uniformo v slovenskem maskirnem vzorcu predstavili pred vojno, je imela večina pripadnikov TO še staro

enobarvno "teritorialno uniformo", ki se ni dosti razlikovala od klasične uniforme JLA. Maskirne vzorce sta večinoma uporabljali samo specialna brigada Moris in SEM. Tudi našitkov in značk TO (ščit s Triglavom v slovenskih barvah na prekrižanih mečih) je primanjkovalo. Tako so pripadniki na teren odšli brez vidnih oznak pripadnosti ali pa so npr. uporabljali kar značke lovske zveze. Med vojno se je zanimivo vzpostavilo nekakšno trgovanje, kjer so imele nove oznake in nova uniforma TO nemalokdaj večjo ceno kot posamezno orožje. Vse to priča o veliki pripadnosti Sloveniji in njeni novi vojski.

8.6 Usposobljenost

JLA je bila v osnovi pripravljena za klasično obrambo države pred zunanjim sovražnikom in ne za boj proti lastnemu ljudstvu, zato se je znašla v njej neznačilnem delovanju. Usposabljanje za tako delovanje tudi ni bilo mogoče, ker je bilo to v nasprotju s poslanstvom JLA, zaradi uspešnega delovanja slovenskih in hrvaških obveščevalnih služb (ter posledično vpliva javnosti – znani so primeri, ko so tajni dokumenti prišli v javnost in povzročili burne odzive) tudi ni bilo mogoče pripraviti načrtov za tako delovanje, kaj šele izvesti ustrezne vaje. Tudi izurjenost za klasične vojaške naloge se je izkazala kot zelo pičla. 1. okbr je bila "A formacije", kar pomeni, da naj bi bile njene enote v miru pripravljene, izurjene in organizirane, da bi lahko v agresiji obranile mejo in zagotovile hitro popolnitev do polne formacije. Vendar se je izkazalo, da so bili vozniki slabo usposobljeni v terenski vožnji (izguba poljske kuhinje na Brezovici, izguba tovornjakov na obvoznici, 2 tanka sta zdrsnila na cesti na Toško čelo, zaradi nespretnega manevra je ostal oklepni transporter v Trzinu in za sabo zadržal še tri vozila,...), pokazala se je slabost pri poznavanju terena (leva kolona je zašla na Toško čelo) in pri uporabi zvez (1. okb na Brniku ni uspel vzpostaviti zveze z vojašnico v Kranju). Vzrok temu lahko najdemo v besedah Konrada Kolška:

Usposobljenost kadra je bila raznolika in neizenačena. v tem obdobju je bilo v prvi fazi usposabljanja približno 15% sestave, pri čemer je šlo za mlajše vojake. Posamični primeri vključevanja mladih, neizurjenih vojakov v enote, ki so krenile na mejo, so bila posledica neodgovornega ravnanja starešin osnovnih enot. pri poveljevanju so se pokazale malomarnosti in težave pri vzdrževanju zvez ter oviranju

le teh, slabo pa so bila uporabljena in izvajana tudi pravila tajnega poveljevanja četam (Kolšek 2001, 271–274).

Na strani TO in milice je bila usposobljenost pripadnikov zelo različna. Najbolj usposobljeni so bili seveda pripadniki SEM. Posamezni pripadniki TO so bili za nastalo situacijo boljše pripravljene kot drugi; to so bili predvsem tisti, ki so bili vpoklicani v enote mesece pred vojno in so imeli zato tudi več usposabljanj. Usposobljenost pripadnikov SEM je bila že pred vojno na zelo visoki ravni, prav tako tudi odnos do dela. Veliko izkušenj je enota pridobila tudi v delovanju na Kosovu, kjer so bili pripadniki SEM prisotni dlje časa, kot del enot zvezne milice. Strokovnost in veliko vnemotako milice kot SEM potrjuje tudi takratni namestnik poveljnika PEM, Jože Kolenc (v Bukovnik 2002, 124–125): "V praksi smo dokazali, da nismo zgolj papirnati zmaj, ampak da lahko država resno računa na nas... Naloge, ki smo jih dobili, smo morali reševati strokovno, ne pa politično."

Vsekakor pa je za usposobljenost veljalo sledeče: JLA ni bila usposobljena za naloge v katerih se je znašla, je pa bilo zato delovanje TO v osamosvojitveni vojni veliko bližje njenim osnovnim nalogam. Tako lahko v Vojnem leksikonu zasledimo, da je bila naloga TO v sodelovanju z JLA boj na pomožnih smereh, obramba mest in vasi, pri samem usposabljanju pa je bil velik poudarek na usposabljanju ljudskih množic za vodenje oboroženega boja in organiziranje splošnega ljudskega odpora (Petrović 1981, 621).

8.7 Morala

Moralo pripadnikov JLA težko enoznačno ocenimo. Morala se je spreminjala glede na čas, kakor tudi glede na nacionalnost pripadnikov. Tako je bila za konec leta 1990 značilna nizka morala zaradi vaj, neprestane budnosti, vpoklicev in stalne prisotnosti. Stalna bojna pripravljenost enot JLA v maju in juniju 1991, preplahi in inšpekcije iz Beograda so imeli za posledico zaznavno utrujenost tako pri vojaki kot pri starešinah JLA. Vendar pa za čas osamosvojitvene vojne ti vzroki, ki so vplivali na moralo, niso bili v ospredju. V ospredju so ostala nacionalna razhajanja. Slovenci (in Hrvati) niso videli v JLA nobene prihodnosti, za razliko od Srbov in Črnogorcev. JLA je postajala

čedalje bolj razdeljena, zaupanje med pripadniki je splahnelo, razmere so postajale čedalje bolj kritične. Velike razlike v morali so bile prisotne pri višjih kadrih/starešinah, vendar so z najrazličnejšimi prijemi²⁶ uspeli obdržati na relativno visoki ravni.

Prisotno je bilo podcenjevanje Slovenije in Slovencev. Nihče ni verjel, da se bo Slovenija resnično uprla in da bo prišlo do oboroženega spopada. JLA je verjela, da bo zadostovala že prisotnost vojakov in tankov na ulicah, še posebej, ker so bili Slovenci po prepričanju nekaterih vojaških starešin "nič kaj prida vojaki". Prisotno je bilo očitno podcenjevanje bojne pripravljenosti in odločnosti TO in milice. To podcenjevanje je verjetno eden izmed vzrokov (drugi bi lahko bil uspešno delovanje slovenske obveščevalne dejavnosti), da so na naloge (primer napada na Brnik) odšli slabo pripravljene.

Ko pa je TO in milici uspelo zaustaviti in blokirati oklepne kolone (oz. del npr. v Trzinu), ko so se vojašnice znašle brez elektrike, hrane in vode (Vrhnika, Kranj, postojanka JLA na Brniku), ko so padle prve žrtve in ko je bil sestreljen prvi helikopter, so nastopile za JLA nepričakovane razmere. V takih razmerah je morala drastično padla. Pomanjkanje informacij na terenu in vseštevilčnejše dezertacije so prilele dodatnega olja na ogenj. Vojakom so sprva lagali o resničnih ciljnih delovanj; znani so primeri (tudi pri vojaki, ki so sodelovali pri napadu na Brnik), ko so vojakom JLA lagali, da je Jugoslavijo napadla sosednja država in jo morajo zato braniti (Krajnc 2005, 48–76). Na poti do Brnika so bili priča protestom civilnega prebivalstva in zmerjanj z okupatorji, zato vojakom kmalu ni bilo nič jasno, kaj se pravzaprav dogaja. Eno izmed zadnjih možnosti za povečanje morale v enotah so starešine videle v "predstavitvi TO in milice kot neusmiljenih bojnikov, ki imajo na grbi tudi že uboje vojakov, ki so se predali". O tem je govorilo tudi uradno sporočilo armadnega vrhovnega štaba:

Štab vrhovnega poveljstva obvešča jugoslovansko javnost, da so pripadniki vojske, poveljstva, enote in ustanove JLA na slovenskem ozemlju v izjemno težkem položaju.

Organi oblasti in oborožene skupine na ozemlju Republike Slovenije ravnajo z njimi kot s sovražno okupatorsko vojsko. V napadih na pripadnike JLA in člane njihovih

²⁶ Generalom so povečali plače in dodali na položaj okoli 100 točk, tako da je znašala njihova plača 30.000 din. Oficirje so še naprej strašili z zakonskimi posledicami, če bi kdo pristal na sodelovanje s Slovenijo. Pojavljala so se napredovanja (čeprav ni bilo formacijskih mest), večina starešin je dobila denarno nagrado, nekaj pa jih je bilo tudi odlikovanih in predlaganih za nadaljnje šolanje na Visoki vojni šoli – najvišji šoli v sistemu vojnega šolstva (Lovšin 2001, 81).

družin uporabljajo celo metode, ki jih niso uporabljale niti fašistične formacije in ki jih mednarodni pravni in drugi akti prepovedujejo. V Sloveniji onemogočajo pomoč ranjenim pripadnikom JLA, uporabljajo krogle dumdum, onemogočajo preskrbo s hrano in vodo, pripadnike JLA in njihove družinske člane aretirajo kar na ulicah, vdirajo v njihova stanovanja, podtikajo eksploziv, otroke in druge družinske člane jemljejo za talce in posegajo po drugih najgrozovitejših podlostih (uredništvo Cankarjeve založbe 1991, 66).

Kratkoročno je to vsaj upočasnilo dezertacije, je pa zato odprlo drugo rano – starši vojakov so se močno zbal za življenja svojih sinov (znani so primeri Srbskih mater). Lovšin o teh dogajanjih zapiše:

V enotah JLA se je vse bolj kazal proces razkroja, vse več je bilo predaj in ubežnikov. Propagandni stroj JLA je ves čas konflikta v Sloveniji izvajal propagandno vojno o lažnih grozodejstvih slovenske milice in TO. Ta propaganda pa se je v določenem trenutku obrnila proti tistim, ki so jo razpihovali. Starši srbskih vojakov so bili ogorčeni in so 2. julija vdrli v srbsko skupščino. Zahtevali so prekinitev spopadov in vrnitev svojih otrok živih in zdravih domov (Lovšin 2001, 201).

Ob vsem tem pa so nekateri vidnejši armadni častniki grozili z množičnejšim napadom na Slovenijo, tudi z večjo uporabo letalstva (še odločnejši napadi kot so bili prisotni na Brniku in okoliških oddajnikih) . Tudi tak način dviga morale pri pripadnikih JLA ni uspel. Sistem je razpadel.

Tudi uspešno delovanje TO in milice je imelo velik negativen vpliv na moralo. Dejstvo, da je Slovenija zmožna zaustaviti tankovsko kolono (oz. vsaj del – Trzin) ter v boju onesposobiti oklepna vozila in celo najsodobnejše bojne tanke v JLA, je pomenilo velik preobrat. In ne samo to, tudi v zraku je JLA postala ranljiva. Sestrelitev helikopterjev, poškodovanje helikopterjev in letal in že samo dejstvo, da TO strelja na letala in helikopterje tako z raketami zemlja–zrak, kakor tudi s topovi, je pomenilo, da piloti JLA niso hoteli in mogli leteti tako pogosto in nizko. To je pomenilo, da je moralo letalstvo delovati na višjih višinah, posledica tega pa je bila slabša uspešnost zadevanja.

Pri desetdnevni vojni je šlo več kot le za vojno, to je bila vojna za osamosvojitve in samostojno Slovenijo, zato ne preseneča velika motiviranost pripadnikov TO in milice, ki so v njej sodelovali. Jelušičeva (1997, 187) tako zapiše: "Sodimo, da je ravno obramba domovine, ki jo zaradi velike pripravljenosti na tveganje in žrtvovanje med slovenskim prebivalstvom štejemo med temeljne slovenske družbene vrednote, dokončno sooblikovala zavest borcev Teritorialne obrambe med oboroženimi spopadi z zvezno vojsko v juniju in juliju 1991 v Sloveniji, in sicer zavest o tem, da se borijo za pravično stvar."

Motivacija je bila visoka tudi zaradi dejstva, da je vojna potekala doma, v Sloveniji, v mestih in vaseh, ki so jih pripadniki poznali (enote TO so sodelovale v aktivnostih največkrat v domačih občinah oz. v sosednih). Vsa dogajanja je spremljala množica civilistov, ki so še dodatno bodrili pripadnike, istočasno pa zbijali moralno JLA. Večina pripadnikov TO in milice je seveda menila, da do pravih bojev ne bo prišlo, da bo zadostovala zgolj prisotnost (seveda oborožena) in da bo zmagal razum in "bratstvo" med narodi. Dokaz temu je tudi dejstvo, da v prvih urah oz. dneh (do resnejših bojev) ni bila prisotna velika nervoza oz. strah. Le kako si lahko drugače predstavljamo, da so se slabo oboroženi in še slabše zaščiteni "pehotniki" zoperstavili oklepni tankovski koloni? Zdi se, da se v prvih trenutkih večina pripadnikov TO in milice te podrejenosti ni zavedala, do trenutka, ko je prišlo do prvih strelav in žrtev. Trzin je eden izmed takih primerov. Paniko in zmedo ob spopadu opisuje Stražar:

Nekako po dvajsetih minutah boja se je diverzantski vod teritorialcev brez povelja umaknil proti križišču in za gasilskim domom prečkal glavno cesto ter skušal kar po čistini (!) priti v stari del Trzina. Ta svojevoljen umik z bojišča so pozneje opravičevali, češ da so se borili na svojem območju. Nato so se s položajev umaknili tudi kamniški teritorialci, ki so dejali, da se bodo, če bo treba, borili na območju domače občine; potem pa so se pri šoli postavili v vrste in odšli (Stražar 1993, 672).

Streli iz topa 20 mm na BVP M-80A, sovprežnega mitraljeza in helikopterski desant so povzročili, da se je vzdušje povsem spremenilo. Zavlada je panika, dokaz za to pa je, da so tako TO kot milica zapustili Trzin, čeprav je bil en oklepnik še nepoškodovan, v njem pa celotna posadka. O stanju priča tudi sledeči zapis: "Fantje so bili do kraja dotolčeni in utrujeni. Nekateri so bruhalo od strahu, drugi jokali. Posamezniki so

prihajali še vso noč. Ta vod si ni več opomogel, in je bil kasneje razpuščen" (Lipovšek 2001, 85).

Uspešen zaključek akcije v Trzinu in odličen izplen (zasežena tri vozila BVP M-80A, odbit helikopterski desant, poškodovanje helikopterja,...) sta imela zelo pozitiven psihološki vpliv tako na pripadnike TO in milice, kakor tudi na civilno prebivalstvo. Še posebej dejstvi, da je možno premagati nasprotnika "v oklepu" in da je JLA ranljiva tudi v zraku. Morala se je močno dvignila. Tako mogočna armada kot je JLA (bila naj bi celo 4. najmočnejša v Evropi), ni več nepremagljiva. Samozavest pripadnikov je rasla, zlasti ob dejstvu, da je z obstoječo oborožitvijo in sredstvi možno zaustaviti in v boju premagati na papirju močnejšega nasprotnika. Premoč JLA v tehniki se je kompenzirala s srčnostjo pripadnikov TO in milice, prav tako pa tudi s poznavanjem terena, višjo motivacijo in željo po samostojni in neodvisni Sloveniji.

9 POSLEDICE ZA NADALJNI VOJAŠKI POLOŽAJ V OKOLICI LJUBLJANE

Dogodki, ki so se odvijali ob napredovanju kolon do letališč Brnik, so imeli več posledic za nadaljni razvoj dogodkov. Kot prvo se je pokazalo slabo načrtovanje in izvedba pri oviranju vojašnjice na Vrhniki, kar ni bilo dopustno za enoto take moči. Zaradi teh dogodkov je bil premeščen poveljnik vrhniške TO. Izkazala se je nemoč ZO za delovanje proti letalom kakor tudi proti helikopterjem. Pomanjkljivosti so bile tako pri oborožitvi (št. in tip raket), slabemu obveščanju o prihodih letal, kakor tudi pri izurjenosti (predvsem izbira položaja je bila velikokrat napačna glede na zmogljivosti raketnih sistemov). Spoznanja iz tega območja so pripomogla k spremembi kasnejšega delovanja enot ZO, veliko so pripomogli tudi prvi zadetki (Trzin) in celo sestrelitve helikopterjev (Ljubljana, Ljubljansko barje).

TO in milica sta dobili pomembne izkušnje o delovanju novega protioklepne sistema armbrust v praksi (prebojnost, ranljive točke vozil, število potrebnih zadetkov za onesposobitev vozila, spoznanje, da naj s sistemom opravljajo zares izurjeni pripadniki,...). Oklepne enote JLA niso upoštevale vojaških izkušenj niti pravil o vojskovanju oklepnih enot. Pri prodiranju so povsem zanemarili pomen izvidništva in na možnost preprek na poti (barikade, poraščenost, vozna območja zunaj cestišč itd.). Zanemarili so tudi vlogo pehote v povezavi s tankovskim napredovanjem (Nanut 2002c, 28). TO je vse te pomanjkljivosti obrnila sebi v prid. Vsekakor pa je pomembno dejstvo, da je v oborožitvi protioklepni sistem, ki je zmožen (seveda ob izurjenem strelcu) zaustaviti in uničiti celo tank M-84. Veliko težo je imel tudi ugoden razplet v Trzinu. TO in milica sta dokazali, da je mogoče zaustaviti JLA in jo celo premagati v boju, čeprav je neprimerno bolj oborožena. Da je imel Trzin velik pomen za celotno Slovenijo, priča tudi dejstvo, da so sodelovali tudi pripadniki SEM, ki so bili poleg brigade MORIS najbolj izurjeni. Bojni plen iz Trzina je tako obsegal 3 BVP –M-80A, ki so jih kasneje namenili za obrambo Ljubljane. Še večjo težo kot tri vozila pa je imela morala, ki je zelo zrasla med pripadniki TO in milice, tako na tem območju (predvsem na Brniku) kakor tudi širše v Sloveniji. Kot učinkoviti ukrepi so se izkazali omejevanje elektrike, vode tako vojašnjicam JLA kakor enotam na terenu.

10 ZAKLJUČEK

Rezultat uspešno izvedenega plebiscita je nakazal stopnje na poti do težko pričakovanega cilja samostojne Slovenije. Te stopnje niso bile samo politične, ekonomske, temveč tudi obrambno-varnostne. V igri je bilo več možnih scenarijev – od miroljubnega priznanja samostojnosti, priznanja samostojnosti s posameznimi izgredivi, pa vse do nepriznanja in vojaške intervencije JLA. Ker se pri osamosvojitvi ni smelo nič prepuščati naključju, še posebno ne na obrambnem področju, se je Slovenija pripravljala na najhuje – spopad z JLA. Priprave so stekle že zelo kmalu in so temeljile na oboroženi sili TO in milice. Zlasti TO se je srečevala z velikim problemom odvzema orožja ter posledično pomanjkanjem le tega v prvih dneh vojne. Ustanovljena je bila tudi MSNZ. Glavni namen MSNZ je bil zavarovanje ukrepov nastajajoče države, ki jo je takrat najbolj ogrožala JLA. MSNZ-jev načrt je bil, da ob morebitnem posredovanju JLA zavarujejo ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme zagotovijo potrebna sredstva za morebiten vpoklic popolnih formacij TO, kar naj bi bilo ključno za razvoj kasnejšnih dogodkov. Na podlagi sprejetega ustavnega zakona se je pričelo služenje vojaškega roka na ozemlju Slovenije v Pekrah in na Igu, vzporedno s tem pa je potekal tudi nakup orožja in opreme ter izbor novega maskirnega vzorca ter vojaških insignij.

JLA, še posebno pa 1. okbr na Vrhniki, je predstavljala pomembno grožnjo osamosvojitvenim procesom in navsezadnje tudi sami osamosvojitvi. Zato je varnostno-obveščevalna služba pozorno pokrivala dogajanje v tej enoti s sodelavci tako znotraj (pripadniki JLA), kot zunaj enote (opazovalci TO in milice). Pripravljeni so bili načrti na blokiranje enote, vendar so se izkazali za zelo pomanjkljive.

Čeprav je bil slovenski politični vrh opozorjen na zelo verjetno preprečitev osamosvojitve s strani JLA, je prišlo do nerazumljivih napak. 25.6. je bil izdan ukaz o umiku vseh sil, ki so opazovale dogajanje v 1. okbr. Iz RŠTO je prišel ukaz, da se 25% mož spusti domov na počitek. Zaradi vsesplošnega veseljačenja ob razglasitvi samostojnosti je bilo veliko mož opitih, načrt o oviranju vojašnice je temeljil na postavitvi barikad sestavljenih iz vozil v prometu (izpad se je zgodil v zgodnjih jutranjih urah, ko ni bilo prometa), primanjkovalo je protiklepnih sredstev itd. Izpad 1. okb se je

tako zgodil ob 2.40, obema oklepnima kolonama pa je uspelo priti do letališča Brnik, kar je tudi tema moje diplomske naloge.

10.1 Verifikacija hipotez

Na začetku proučevanja teme diplomske naloge sem si zastavil dve hipotezi:

- H1: V spopadih sodelujoče enote Teritorialne obrambe in milice so bile slabše opremljene in oborožene kot (od enot) enote Jugoslovanske ljudske armade.

- H2: Zaradi pomanjkanja morale, slabih komunikacij in podcenjevanja slovenskih oboroženih sil Jugoslovanska ljudska armada ni uspela prevzeti nadzora nad letališčem Brnik.

Na podlagi raziskave, ki sem jo opravil v diplomski nalogi, lahko hipotezo H1 potrdim. TO je med vojno štela približno 37 000 pripadnikov, veliko večino njene bojne moči pa so predstavljali rezervisti. Ob začetku spopadov z JLA so bile slovenske oborožene sile v primerjavi z nasprotnikom veliko šibkejše, toda z zavzetjem vojaških skladišč je dobila potrebno orožje in opremo.

JLA je bila neprimerno boljše opremljena z oborožitvijo in materialno tehničnimi sredstvi. Premoč je imela tako na kopnem (tanki M-84 in oklepni transporterji BVP-80A), kakor tudi v zraku (helikopterji pri desantu v Trzinu in letala pri napadu na letališče Brnik). Tako je bilo razmerje pri napadu na Brnik 20:0 pri tankih in 12:0 pri oklepnih transporterjih v korist JLA, kar pomeni da so oklepnim silam (1. okb) nasproti stale pehotne sile TO in milice. 1. okb je odšel na Brnik v dveh kolonah, oborožen s tanki in oklepnimi vozili, katerim so bila dodeljena podporna vozila, ki pa so bila povečini zaustavljena na poti. Zaradi izgube vozila za zveze v Trzinu je bataljon ostal brez zvez s poveljstvom brigade na Vrhniki, prav tako pa se je ponesrečila vspostavitev povezave tudi z najbližjo vojašnico v Kranju. Vojaki JLA so bili oboroženi s pehotnim orožjem (avtomatska puške M-70 in pištole), od zaščitnih sredstev pa so uporabljali čelade, pripadniki desanta pa celo neprebojne jopiče.

Pripadniki TO in milice so bili oboroženi s pehotnim orožjem (avtomatske puške M-70, SAR-80, pištole ter celo nekaj kosov trofejnega orožja); v boju proti oklepu (in celo helikopterjem) so uporabljali armbruste, s katerimi so uspeli uničiti tako oklepne transporterje kakor tudi tanke, vendar pa je bilo število tega oborožitvenega sistema veliko prenizko, da bi se lahko TO in milica uspešneje zoperstavili ali celo ustavili koloni. Enote niso imele podpornega orožja (kot so npr. minometi s katerimi bi lahko uničili bataljon na Brniku), prav tako pa tudi niso imeli učinkovitega odgovora v boju zoper letala in helikopterje. Letala so brez izgub napadla letališče in okoliške oddajnike (Krvavec, Domžale). JVL je uspelo izvesti helikopterski desant v Trzinu²⁷. Glavna pomanjkljivost TO in milice je bila vsekakor pomanjkanje zvez. Pomanjkanje je bilo tako pereče, da je v spopadu v Trzinu prišlo celo do streljanja med TO in milico. Ustrezno število zvez bi lahko doprineslo k večji/pravočasni obveščeni enot na terenu, pa tudi do večjega in učinkovitejšega pregleda nad posameznimi enotami.

Tudi drugo hipotezo H2 lahko potrdim. Kljub temu, da je imela JLA občutno premoč pri oborožitvi in opremljenosti, to še ni bilo zagotovilo za uspeh. Pomanjkanje opreme in oborožitve v TO in milici generalno ni pomenilo tudi občutnega zmanjšanja morale med pripadniki. Seveda so posamezni primeri razpada enot kot npr. v Trzinu (proti desantu in BVP-80A oboroženim s topom 20 mm in sovprežnim mitraljezom 7,62 mm so se borili s "trofejnim" orožjem), vendar pa oborožitev ni imela večjega vpliva na moralo. Na začetku je bil seveda prisoten strah pred tako mogočnim orožjem kot so glavni bojni tanki in oklepna vozila, vendar je po prvih uspehih ta strah izginil. Za enote TO in milice vsesplošno velja, da so bili zadovoljivo motivirani (podpora so imeli tudi v civilnem prebivalstvu), kar pa ne moremo reči za nasprotno stran.

Kot že nekajkrat omenjeno, sta koloni ostali brez zvez, kar pomeni pomanjkanje informacij na "bojišču" in celo ukazov za delovanje enot. Zveze so bile krive, da enota kljub temu, da je prišla do letališča, le tega ni zasedla (ukaz je namreč bil, da naj koloni prispeta do letališča, ukaza kaj naj tam delata pa ni bilo). Strogo gledano je 1. okb dobil ukaz za premik v smeri Vrhnika–Ljubljana–Kranj, s ciljem blokirati in zavarovati letališče Brnik ter preprečiti intervencijo TO. S tem bi zagotovili nemoteno delo zveznih

²⁷ Pri spopadu v Trzinu je bil bil lažje poškodovan helikopter Mi-8, po nekaterih podatkih naj bi TO uspelo sestreliti na območju Ljubljanskega barja ravno helikopter (oz. dva), ki je sodeloval v tem desantu. Od ostalih uspehov ZO na tem območju velja omeniti še sestrelitev Gazele SA-342 v Ljubljani, ki pa jo je na žalost pilotiral Slovenec.

organov carinske uprave. Zasedba letališča bi pomenila tudi vzpostavitev zračnega mostu z Beogradom (Janša 1992, 162). Tako kljub prisotnosti tankov in oklepnih vozil letališče ni prešlo v roke JLA; vseeno pa ni bilo v uporabi. Kakor se je kasneje izkazalo, so bile edini vir informacij bataljona na Brniku radijske novice o dogajanju v Sloveniji. Zaradi neustreznih informacij je kaj hitro plišlo do lastne interpretacije dogodkov, ki pa so bili velikokrat napačni. Tako je bataljon na Brniku pograbila panika, da jih bo TO napadla z minometi, prišlo je do nekontroliranega streljanja polj s koruzo, ubita sta bila dva avstrijska novinarja idr.

Morala je hitro padala, kot že rečeno, zaradi slabe komunikacije (oz. pomanjkanje le te), pomanjkanje hrane in vode, strahu pred neznanim, laganja o pravih ciljih bataljona idr. Pomanjkanje hrane in vode so vojaki hitro občutili praktično po celi Sloveniji, tudi Brnik in Trzin (če izpostavim samo ta dva) nista bila izjema. Zaustavljeni del kolone v Trzinu ni imel zalog hrane in vode, tako da so blokiranim pripadnikom JLA dostavili s helikopterjem. Tudi preostanku bataljona je hitro začelo primanjkovati hrane in vode bodisi zaradi izgube le-te na poti (zaustavitev tovornjakov na barikadah), delovanja TO na letališču (JLA ni uspelo zagotoviti hrane iz Kranjske vojašnice) in navsezadnje zmotnega načrtovanja (nihče v JLA ni predvidel takega razvoja dogodkov, zato so bile zaloge enot na terenu že na začetku nižje).

Vojaki niso bili seznanjeni s pravimi cilji bataljona. Največkrat jim je bilo rečeno, da branijo Jugoslavijo pred zunanjim sovražnikom, kar pa seveda ni bilo res. Že na poti jih je presenetil odpor TO in milice ter predvsem civilnega prebivalstva, ki so jih zmerjali z okupatorjem. Veliko pripadnikov se je začelo spraševati, kaj sploh delajo na ulicah in cestah, kje je smisel vsega dogajanja.

Odziva, kot so ga prikazali TO, milica in civilisti, ni pričakoval nihče. Na začetku je bilo prisotno podcenjevanje slovenskih oboroženih sil, tako zaradi slabše oborožitve, izurjenosti, števila, kot navsezadnje zaradi stereotipa, da Slovenci niso dobri vojaki. Prvotno podcenjevanje (še posebno vodilnega kadra oz. starešin) je po prvih izgubah JLA zamenjal pretirano prikazovanje pripadnikov TO in milice kot "krvoločnih" bojnikov, ki se ne ozirajo na Ženevske konvencije. S tem so nameravali dvigniti moralo lastnih pripadnikov (da bi enote ostale kohezivne v boju proti takem sovražniku), dosegli pa so ravno nasprotno. Znana so poročila zlasti srbskih medijev ter

izjave vodilnih v JLA, ki so privedli do odziva srbskih mater, ki so zahtevale svoje sinove nazaj in se zato odpravile v Slovenijo. JLA tudi ni imela zanesljivih informacij o učinkovitosti protioklepne orožja armbrust, napačne so bile tudi predstave o zmogljivosti ZO, številu podpornega orožja idr.

Za ugoden izid vojne ne moremo izpostaviti samo enega izmed zgoraj omenjenih vidikov, pač pa skupek vseh naštetih. Zato tudi ni smiselno pripisovati največ zaslug npr. visoki motiviranosti pripadnikov TO in milice ali na drugi strani nizki morali JLA, vendar pa lahko vsem priznamo nepogrešljivo in celo odločilno vlogo. Navsezadnje pa šteje samo končen rezultat, in ta rezultat živimo še danes.

11 LITERATURA

- Bernik, Valerija. 2006. *Slovenska vojaška zgodovina, skripta za šolo za častnike*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
- Blažič, Viktor, Anton Bukovnik, Biserka Debeljak, Tomaž Kladnik, Rosvita Pesek in Dimitrij Rupel. 2006. *Enotni v zmagi: osamosvojitve Slovenije*. Ljubljana: Nova revija.
- Bratun, Zvonimir. 2005. *Vojaška geografija I*. Ljubljana: FDV.
- Bukovnik, Anton. 2002. *Sever*. Ljubljana: Zveza policijskih veteranskih društev Sever (Združenje Sever).
- *Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.dars.si> (10. september 2009).
- Foss, Christopher F. 1996. *Jane's tank recognition guide*. Glasgow: Harper Collins Publishers.
- Furlan, Branimir. 2006. *Bojno delovanje, skripta*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
- Gams, Ivan. 1996. *Geografske značilnosti Slovenije*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Gažević, Nikola, ur. 1971. *Vojna enciklopedija 2. zvezek II. izdaja*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- *Geopedia*. 2010. Dostopno prek: <http://geopedia.si> (23. januar 2010).
- Gjergjek, Ladislav. 2007. *Vojaški spopad v Trzinu leta 1991*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Guštin, Damijan. 2002. Vojaškopolično dogajanje v jugoslovanski krizi in osamosvojitvi Slovenije. V *Slovenska osamosvojitve*, ur. Jurij Perovšek in Barbara Šatej, 191–214. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
- --- 2005. Vojna kot (raz)rešitev vojaške krize? (Prepletanje vzrokov za oboroženi spopad v Jugoslaviji). *Vojaška zgodovina* 6 (1). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (16. julij 2009).
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2000. Ljubljana: DZS. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (12. junij 2009).
- Janša, Janez. 1992. *Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2002. Jugoslovanska ljudska armada leta 1991 v Sloveniji – začetek konca ene največjih evropskih vojsk po koncu hladne vojne. V *Slovenska osamosvojitvev*, ur. Jurij Perovšek in Barbara Šatej, 215–232. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
- Kacin, Jelko. 1986. *Sodobna letala in helikopterji*. Ljubljana: RK ZRVS Slovenije – Naša obramba.
- Kladnik, Drago, Drago Perko in Milan Orožen Adamič, ur. 1996. *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. Ljubljana: DZS.
- Knific, Boris. 1998. Koraki na veliki poti. *Revija Obramba* 30 (11): 4–13.
- --- 2008. 40 let ustanovitve TO Slovenije. *Revije Obramba* – posebna izdaja.
- Kolšek, Konrad. 2001. *Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991*. Maribor: Obzorja.
- Korošec, Tomo, Marjan Fekonja, Alojz Jehart, Franc Pečelin, Miroslav Ulčar, Anton Žabkar in Zoran Dernovšek. 2002. *Vojaški slovar*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- Kotnik, Igor. 1994. *Primerjava obvezniškega in poklicnega popolnjenja oboroženih sil z vojniki v sodobnih državah*. Magistrska naloga. Ljubljana: FDV.
- Krajnc, Viktor. 2005. Organizacija in značilnosti vodenja in poveljevanja v osamosvajanju Slovenije. *Vojaška zgodovina* 6 (1). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (16. julij 2009).
- --- 2006. Leto 1991 – čas osamosvajanja, groženj in vojne. *Slovenska vojska XIV* (10). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=87> (10. november 2008).
- Kvas, Igor. 2001. Kronologija dogodkov v času osamosvojitvene vojne za Slovenijo – PDV Kamnik. V *Hvala vam (ob 10. obletnici vojne za Slovenijo): Zbornik veteranov vojne za Slovenijo 1991–2001*, ur. Aleksander Sarnavsky, 86–88. Kamnik: Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Kamnik – Komenda.
- Lipovšek, Tone. 2001. V senci trzinskega spopada. V *Hvala vam (ob 10. obletnici vojne za Slovenijo): Zbornik veteranov vojne za Slovenijo 1991–2001*, ur. Aleksander Sarnavsky, 84–85. Kamnik: Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Kamnik – Komenda.

- Lovšin, Andrej. 2001. *Skrita vojna: spopad varnostno-obveščevalnih služb 1990–1991*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Marković, Zvezdan. 2007. *Jugoslovanska ljudska armada*. Ljubljana: Založba Defensor.
- Mikulič, Albin. 2005. *Uporniki z razlogom*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS, Slovenska vojska, PDRIU – Vojaški muzej.
- Nanut, Karlo. 2002a. Vojaškozgodovinski vidiki vojne za Slovenijo. *Slovenska vojska X* (1). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (25. september 2009).
- --- 2002b. Vojaškozgodovinski vidiki vojne za Slovenijo. *Slovenska vojska X* (2). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (25. september 2009).
- --- 2002c. Vojaškozgodovinski vidiki vojne za Slovenijo. *Slovenska vojska X* (3). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (25. september 2009).
- --- 2005. Uporaba in delovanje oklepno-mehaniziranih enot JLA. *Vojaška zgodovina* 6 (1). Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (16. julij 2009).
- Petrović, Mihajlo. 1983. *Taktika*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Petrović, Petar, ur. 1981. *Vojni leksikon*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Polenec, Tone. 1991. Bus YU AOE žvižga v Toulouse. *Krila* 4: 15–17.
- Pripadnik TO #1. 2008. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 14. november.
- Pripadnik TO #2. 2009. Intervju z avtorjem. Komenda, 3. marec.
- Purg, Adam. 1995. *Obveščevalne službe*. Ljubljana: Enotnost.
- --- 2002. *Primerjalni obveščevalni sistemi*. Ljubljana: MNZ.
- Regionalna televizija Impulz. 1991. *Vojna na slovenskem (Videoposnetek): Trzin, Brnik in okolica*. Ljubljana: Video Z.
- Remškar, Sanja. 2007. *Občina Vrhnika v času vojne z Slovenijo (1991)*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Stražar, Stane. 1993. *Mengeš in Trzin skozi čas*. Mengeš, Trzin: Odbor pri Krajevni skupnosti Mengeš, Trzin.
- Šaponja, Vladimir. 1999. *Taktika dela obveščevalnovarnostnih služb*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
- Švajncer, Janez J. 1992a. *Teritorialna obramba republike Slovenije*. Ljubljana: Viharnik.

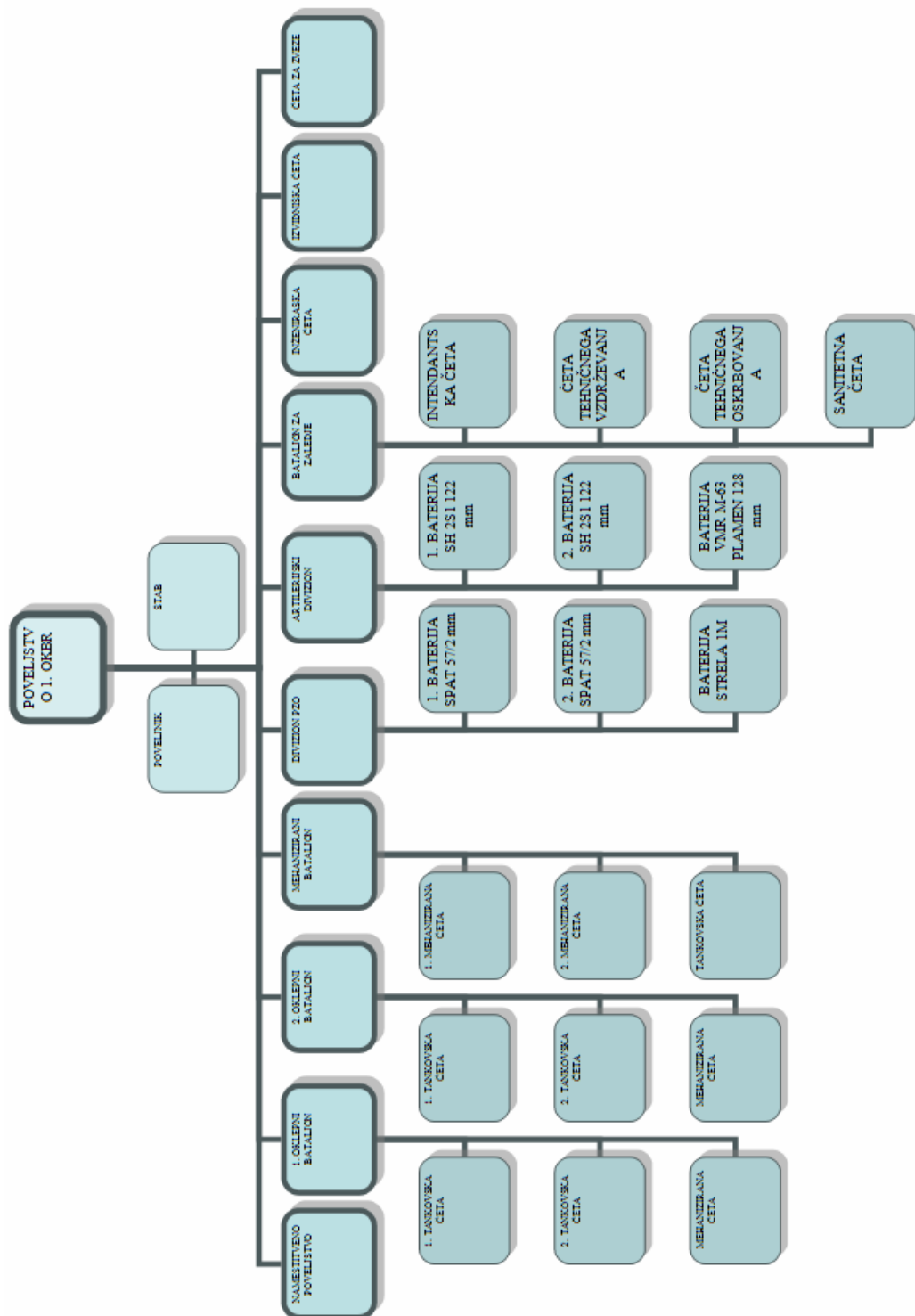
- --- 1992b. *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Prešernova družba.
- --- 1993. *Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik.
- --- 2001a. *Spomini na nastajanje nove Slovenske vojske in vojno za Slovenijo 1991*. Logatec: Vojni muzej.
- --- 2001b. *Vojna za Slovenijo. Slovenska vojska – praznična številka*, maj. Dostopno prek: <http://www.mors.si/index.php?id=84> (3. marec 2009).
- Trampuž, Marko. 2007. Intervju z avtorjem. Mengeš, 27. maj.
- TV Slovenija, 1. program. 1991a. *Dnevnik*. Ljubljana, 25. junij.
- --- 1991b. *Dnevnik*. Ljubljana, 26. junij.
- --- 1991c. *Dnevnik*. Ljubljana, 27. junij.
- --- 1991č. *Dnevnik*. Ljubljana, 28. junij.
- --- 1991d. *Dnevnik*. Ljubljana, 29. junij.
- --- 1991e. *Dnevnik*. Ljubljana, 30. junij.
- --- 1991f. *Dnevnik*. Ljubljana, 1. julij.
- --- 1991g. *Dnevnik*. Ljubljana, 2. julij.
- --- 1991h. *Dnevnik*. Ljubljana, 3. julij.
- --- 1991i. *Dnevnik*. Ljubljana, 4. julij.
- --- 1991j. *Dnevnik*. Ljubljana, 5. julij.
- --- 1991k. *Dnevnik*. Ljubljana, 6. julij.
- Ulčar, Miroslav, ur. 1996. Slovenska vojska ob 5. obletnici osamosvojitve Republike Slovenije. *Revija Obramba* 28 (7): 14–20.
- Uredništvo Cankarjeve založbe. 1991. *Vojna za Slovenijo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- *Zakon o splošni ljudski obrambi*. 1982. Beograd: Književne novine.
- Zupančič, Božo. 2001. Diverzantski vod. V *Hvala vam (ob 10. obletnici vojne za Slovenijo): Zbornik veteranov vojne za Slovenijo 1991–2001*, ur. Aleksander Sarnavsky, 89. Kamnik: Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Kamnik – Komenda.
- *Zveza veteranov vojne za slovenijo*. Dostopno prek: <http://www.zvvs.si/> (9. maj 2009).
- *Wikipedia*. 2009. Dostopno prek: <http://www.wikipedia.org> (17. april 2009).

Priloga A: Organizacija 1. okbr

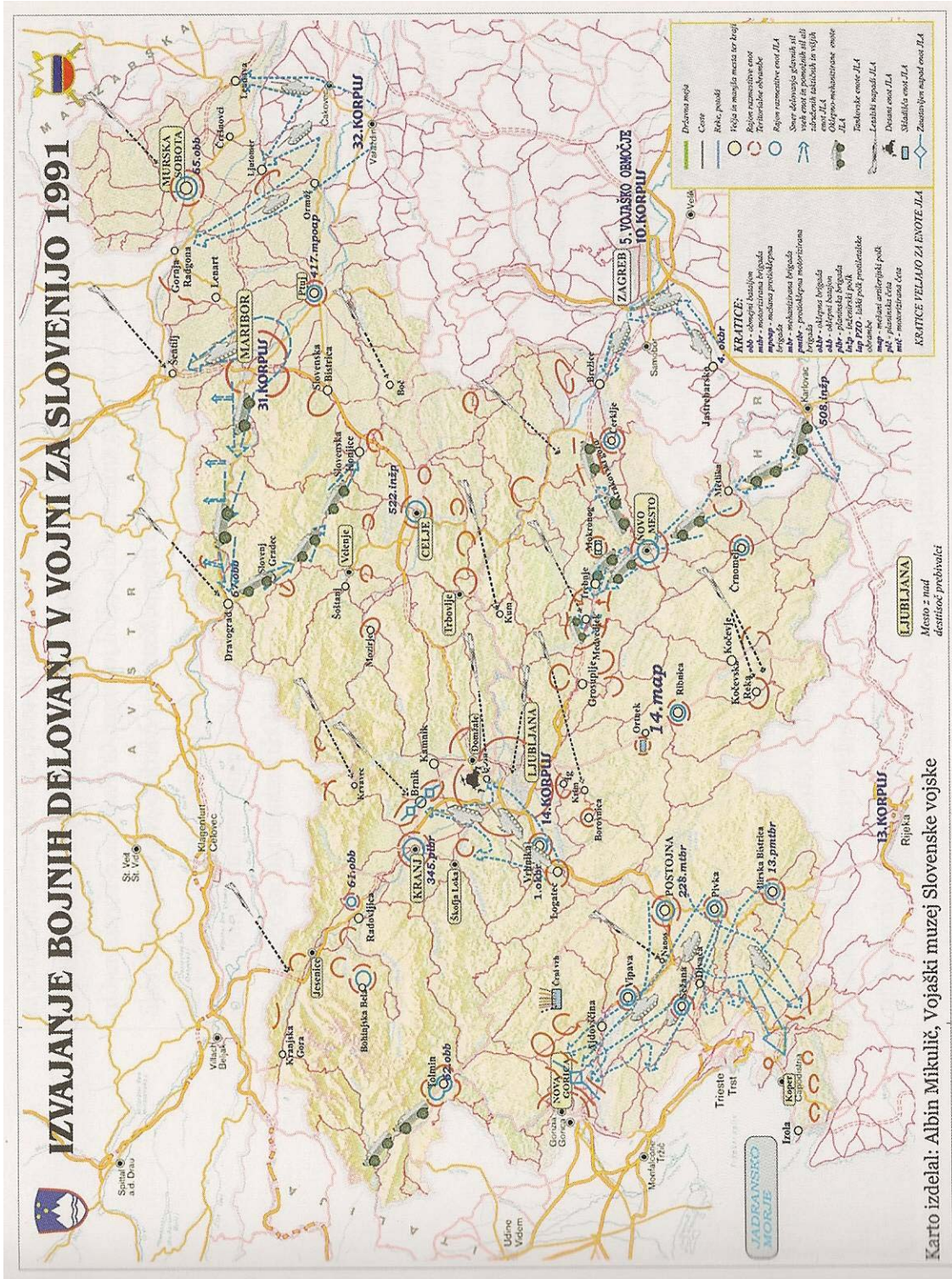
Najvišji organ 1. okbr je predstavljalo poveljstvo brigade, ki je imelo v miru in vojni nalogo poveljevati podrejenim enotam (bataljonom, divizionom in samostojnim četam) in organizirati urjenja vojakov in podrejenih poveljstev. Poveljstvo brigade je vodil poveljnik brigade, ki je bil neposredno odgovoren poveljniku korpusa, ter štab, ki so ga sestavljali načelnik štaba, načelnik za obveščevalno delo, načelnik artilerije, načelnik protizračne obrambe, načelnik za zveze, načelnik RKBO in načelnik inženirstva. Naloga štaba je bila strokovno obdelovanje poveljnikovih odločitev (Matić v Remškar 2007, 26).

Glavna taktična enota 1. okbr je bil oklepni bataljon. 1. okbr sta po mirnodobni formaciji sestavljala dva (2) oklepna bataljona, tretji oklepni bataljon pa je bil v rezervni sestavi. Vsak oklepni bataljon se je delil na dve (2) tankovski četi in eno (1) mehanizirano četo. Tankovska četa je imela tri (3) vode, v vsakem vodu so bili štirje (4) tanki M-84, mehanizirana četa je imela tri (3) vode, v vsakem vodu so bila štiri (4) bojna vozila pehote BVP M-80A. Mehanizirani bataljon je imel podobno sestavo, le da je imel dve mehanizirani četi in eno tankovsko četo. Oklepni in mehanizirani bataljon je imel poveljnika bataljona in svoje poveljstvo. Poleg poveljnika je vključevalo še namestnika poveljnika, referenta za splošne zadeve, komandirja za zveze, v vojni pa tudi pomočnika za zaledje (Matić v Remškar 2007, 26–27).

mirnodobna formacija 1. okbr

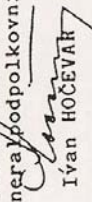

Priloga B: Prikaz izvajanja bojnih delovanj na območju Slovenije.

Vir: Enotni v zmagi (2006, 151).

Priloga C: Ukaz s katerim je RŠTO zahteval natančen pregled orožja, streliva in minkoeksplozivnih sredstev, ki so jih hranili zunaj skladišč JLA.

<p> SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA REPUBLIŠKI ŠTAB ZA TERRITORIALNO OBRAMBO</p> <p>Sr. SZ 16/4-88 Ljubljana, dne 24. 01. 1990.</p> <p>Pregled skladiščnih objektov in skladiščnih sredstev OVO zunaj kompleksa JLA.--</p> <p>Zaradi potrebnih podatkov za načrtovanje razvoja TO v naslednjem obdobju in izgradnje potrebnih objektov za skladiščenje sredstev OVO TO SR Slovenije, na podlagi Ukaza GS OS SPRJ, SZ R31-5 z dne 05.01.1990. in skladno s 35. točko Navodila za evidenco oborožitvenih sredstev in vojaške opreme v Teritorialni obrambi (UPRF-13) izdelajte:</p> <p>Pregled skladiščnih objektov in vskladiščenih sredstev OVO, ki se nahajajo zunaj kompleksa JLA.</p> <p>Zahtevani pregled izdelajte skladno s priloženimi obrazci, ki jih dostavljamo kot priloge števil 1, 2 in 3, po naslednjem:</p> <p>1.-- Pregled po prilogi števil 1 izdelajte za vsak skladiščni objekt, ki je v pristojnosti OŠTO, MŠTO, PŠTO ali 30.RSK in se ne nahaja znotraj zavarovanega vojaškega kompleksa JLA (vojašnice, skladišča, baze, obmejne stražnice), s točno navedbo lastništva objekta in količin po vrstah OVO, ki se v njem nahajajo ter pod točko 7 tudi način zavarovanja, a v točki 8 splošne pogoje skladiščenja (prostornost, vlažnost, pristop in drugo).</p>	<p>2.-- Preglede po prilogah števil 2 in 3 izdelajte na podlagi pregledov na prilogi števil 1 za OŠTO, PŠTO, MŠTO, 30.RSK in za TO pokrajine v celoti.</p> <p>Dejansko stanje orožja, streliva in MES, izkazanih v prilogah števil 1 in 2, se mora ujemati z dejanskim stanjem in količinami v objektih.</p> <p>3.-- Skladiščne objekte, v katerih so vskladiščena IMS za usposabljanje in urjenje, prikažite enako in v opombi napišite: sredstva za usposabljanje s skupno težo v kg (tonah).</p> <p>4.-- Potrebno število obrazcev števil 1, 2 in 3 razmnožite za izdelavo zahtevanih pregledov v OŠTO, MŠTO, PŠTO za dostavljanje v RŠTO in za redno ažuriranje po nastalih spremembah.</p> <p>Zahtevani podatki imajo velik pomen za nadaljnji razvoj TO, zato ukazano nalogo izvršiti odgovorno in kvalitetno, zahtevane preglede pa dostavite v RŠTO SR Slovenije najkasneje do 20. februarja 1990.</p> <p>Eventualna dodatna pojasnila za izdelavo zahtevanih pregledov zahtevajte od ppolkovnika Ivana Kapitlerja iz zalednega sektorja RŠTO.</p>
	<p>PF/FN</p> <p>K O M A N D A N T TERRITORIALNE OBRAMBE SR SLOVENIJE generala polkovnik Ivan HOČEVAR</p>

Vir: Uporniki z razlogom (2005, 17–18).

Priloga Č: Ukaz komandanta TO RS o oddaji orožja.

- 2 -

5. Orožje zaščitne brigade v Kočevski Reki bo posebej zastraženo s strani enot JLA na našo zahtevo.

6. Prevoz zagotovijo garnizije JLA skladno z načrtom predaje.

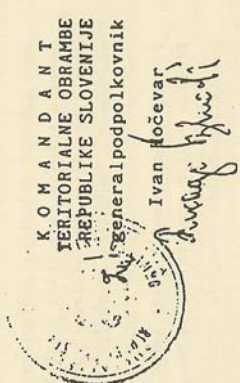
7. V primeru, da so štabi TO razdelili starešinam stalne sestave osebno ali strelno orožje ga je treba vrniti in vskladiščiti.

8. Pri izvajanju te naloge upoštevajte in se ravnajte po ukazih ukrepnih stopnje tajnosti glede na resnost naloge.

9. Orožje, strelivo in MES predajte do 19. 05. do 24.00 ure in o tem s telexom obvestite RŠTO.

RO/MP

K O M A N D A N T
 TERITORIALNE OBRAMBE
 REPUBLIKE SLOVENIJE
 Generalpodpolkovnik
 Ivan Bočvar

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
 REPUBLIŠKI ŠTAB
 ZA TERITORIALNO OBRAMBO

S 2- 2.41/r-60
 Dne 15. 05. 1990

Št. SZ 625/1-90
 Ljubljana, dne 15. 05. 1990

VSEM PŠTO, MŠTO LJUBLJANA
 IN 30. RSKTO

Hranjenje oborožitve in streliva TO - ukaz

Na podlagi Ukaza ZSLO GŠ OS strogo zaupno št. 19-1 od 14.05. 1990 in skladno z zastavljenimi nalogami, ki jih je zvezni sekretar za LO postavil na Vojnem svetu dne 27.04.1990 zaradi zanesljivega čuvanja oborožitve in streliva TO

U K A Z U J E M :

1. Predati na čuvanje orožje, strelivo in MES TO, ki je izven objektov JLA v objekte JLA. Pri realizaciji te naloge ugotoviti točno število, vrsto in količino orožja, streliva in MES, ki se morajo dati na čuvanje v objekte JLA in skladišča TO, ki so v objektih JLA. Pri pomanjkanju skladišnega prostora v objektu JLA koristiti tudi druge prostore v kasarnah.
2. Izvzem orožja in streliva za usposabljanje se izvaja po navodilih in odobritvi 5. VO na zahtevo štaba (enote) TO preko RŠTO, ki mora biti najmanj 10 dni pred vajo.
3. Ta ukaz se nanaša tudi na strelivo 7,9 mm in 7,62 mm zagotovljeno za šole, ter oborožitev in strelivo enot za zveze DPS, ki je v naših skladiščih.
4. Celotne količine oborožitve, streliva in MES, ki se nahajajo na železnici, RTV, elektrogospodarstvu, letališčih, pošti in v drugih sistemih se povlečejo v skladišča TO oziroma JLA.

Vir: Enotni v zmagi (2006, 134-135).

Priloga D: Direktiva načelnika manevrske strukture Narodne zaščite Slovenije.

REPUBLIKI STAB ZA NARODNO ZASČITO
REPUBLIKE SLOVENIJE

LJUDSKA OBRAMBA
DRŽAVNA TAJNOST

D I R E K T I V A

NAČELNIKA NARODNE ZASČITE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA
DEMONSTRACIJSKO, DELNO ALI POPOLNO UPORABO MANEVERSKE
STRUKTURE NARODNE ZASČITE

Topografska karta: 1:200000 Celovec, Gradec, Maribor, Trst,
Ljubljana, Zagreb, Rijeka, Gospič, Bihač

Direktiva je izdelana na podlagi celovite ocene možnih posledic sprejema ustavnega zakona, na podlagi katerega bi RS sama urejala del vojaške obveznosti in ocene možnih situacij v katerih bi prišla v poštev delna ali popolna uporaba manevrskih enot NZ v Republiki Sloveniji.

I.

VZROKI IN MOŽNOSTI DELOVANJA SIL ZA POSREDOVANJE NA PODROČJU REPUBLIKE SLOVENIJE

1. Zaradi zapletenih notranje-političnih razmer v SFRJ in naraščajočih konfliktov tako med republikami kot med zveznimi organi in posameznimi republikami se kot edina "zdrava" sila in kohezivna moč pojavlja JLA z vse večjimi kompetencami in tudi "razsodniškimi" oziroma ultimativnimi zahtevami. Predvidene spremembe dopolnil k ustavi RS ter predvsem zakona o SLO in DS, kot tudi drugih zakonov, ki utrjujejo subverzivnost RS so povod za skrajno zaostreno situacijo v Sloveniji. Posamezni najodgovornejši predstavniki JLA in zveznih organov dajejo izjave o nelegitimnosti volitev in delovanje skupščine in teles RS ter grozijo z uvedbo izrednega stanja.

a) Vzroki za posredovanje na področju RS bi bili lahko naslednji:

- Izredno stanje na celotnem ozemlju SFRJ
- Izredno stanje na Kosovu zaradi nacionalnega upora Albancev
- Izredno stanje na Hrvatskem zaradi posega ONZ R Hrvatske v kninski krajini
- Izredno stanje na Hrvatskem zaradi mednacionalnih spopadov širokih razsežnosti zaradi "vsesrbskega zbora v Jasenovcu"
- Izredno stanje v BiH zaradi vsiljenih mednacionalnih spopadov
- Evakuacija vojaške tehnike in težke oborožitve z ozemlja RS
- Poskusi neposrednega izvajanja zveznih zakonov in predpisov.

b) Možnosti delovanja sil za posredovanje na področju RS v vsaki od naštetih možnih variant bi zvezni organi z uvedbo izrednega stanja v RS uporabili predvsem enote JLA.

2. JLA je sestavljena iz mirnodobne in vojne sestave. Vojne enote JLA so pretežno nacionalno homogene, mirnodobne pa zaradi eksteritorialnega načinaopolnjevanja z naborniki nacionalno

Vir: Premiki (1992).

Priloga E: Ukaz o prevzemu mejnih prehodov s strani JLA.

05/07 '91 07:38

11. - 11. - 1991. g.

K-dobro Agre

NAČIN PREUZIMANJA I OBEZBEDJENJA GRANICE
PREMA ITALIJI, AUSTRIJI, DELU MADJARSKE
I UKIDANJA USPOSTAVLJENIH GRANIČNIH
PRELAZA PREMA HRVATSKOJ

Na osnovu odluka SIV-a Jedinice JNA i SSUP vrše preuzimanje kompletne državne granice na delu R. Slovenije i ukidaju granične prelaze koje je R. Slovenija uspostavila na granici sa R. Hrvatskom.

Granica će se preuzeti tako što će se prelazi zadržati otvorenim samo na najvažnijim prelazima cestovnim i svi železnički od aerodroma ostaviti samim narodnim Brnjam a ostale zatvoriti. Luku Kopar zadržati otvorenim.

Na svim prelazima koji se zadržavaju otvorenim, aerodromima i lukama službu (stručnu) vrše savezni organi (SSUP i Carina)

Najvažnije malogranične prelaze (posebno one koje koriste zaposleni u susednim zemljama) ne zatvarati. Službu na njima i dalje će vršiti milicija MUP Slovenije (tako to prihvatite) pod kontrolom vojnih organa. U slučaju odbijanja naći novo rešenje postavljajanjem novih milicionera (penzionisani koji bi hteli) ili da to drži vojska zašto ih treba prlučiti.

Snage SSUP treba prevesti vojnim avionima do aerodroma Cerklje a odatle helikopterima do prelaza.

II

NAČINI I POSREDOVANJE PREUZIMANJA PRELAZA

1. Snage predviđene za svaki prelaz odvesti u određene rejone postaviti konkretno zadatke i zauzeti borbeni poredak - raspored za izvršenje zadatka.

- 2 -

7. Borbeni poredak načelno imati po sledećem:

- Karaula na prelazu sa neposrednim ojačanjem.
- Snage za kružnu blokadu objekta namenjene za pretnju pritisak i u krajnjem za borbu za zauzimanje prelaza. Ove snage se postavljaju polukružno na obojnoj strani 100-400 metara od prelaza. Ove snage u svom sastavu obavezno moraju imati oklopna borbena vozila (na svim važnijim prelazima) ili orudja za neposrednu podršku (Bst, RB i slično) na manje značajnim prelazima.
- Grupa za rad na prelazu sastavljena od SSUP na svim prelazima koji će biti otvoreni, odnosno od vojnih lica na prelazima koji se zatvaraju u kom slučaju u neposredno obehtrajnih primina
- Jedinica za sprečavanje iznenađenja koja poseda određeni rejon i uređuje ga za odbranu.
- Po potrebi se mogu formirati i drugi elementi b/p.

3. Posle izdavanja zadataka i formiranja b/p i posadanja položaja - rejonu starešina grupe određene za rad na prelazu (SSUP ili starešina JNA) odlazi sa pratnjom kod komandira stanice milicije na prelazu i saopštava mu da po Odluci SIV-a, SSUP u saradnji sa JNA preuzima prelaz i poslove u vezi sa njim. Da sa svojim ljudstvom napusti službene prostorije i da se povuče u blizinskih stanica milicije do daljega, saopštava mu da to čini mirno bez otpora.

Ukoliko starešina MUP-a R. Slovenije na prelazu prihvati da preda prelaz grupi SSUP za rad na prelazu zauzima službene prostorije i nastavlja rad. Posle toga to isto čine organi carine. Detaljan rad ovih organa posebno se razradjuje.

4: Ukoliko organi MUP-a R. Slovenije na prelazu odbiju da postupe po zahtevu starešina iz SSUP se vraća na polaznu poziciju, a starešina JNA snaga već ulativno zahteva od komandira milicije na prelazu da se bez odlaganja povluku je i da u roku od 15 minuta napusti službene prostorije na prelazu.

Ukoliko se odbijanje ponovi starešina izvodi borbenu akciju na sledeći način:

- Ispaliti upozoravajući hitac iz borbenog vozila (BsT III RB) na mesto u blizini objekta ali na bezbednom ostojanju od dejstva granate. Odmah posle toga zahtevati da milicija izadje i preda oružje. Ukoliko se postupi po zahtevu razoružane milicionere obezbediti u stanici i kasnije predati organima SSUP.
- Ukoliko se ovaj poziv odbije sledeći upozoravajući hitac treba ispaliti u objekat zgrade, ali na mesto da po mogućnosti bude bez žrtava (krov, podrum, čošak zgrade i slično). Ponoviti poziv.

- Posle ovoga se ponevija više hitaca u zgradu i koliko god je to moguće sa manje žrtava.

Ovakva postupnost važi samo ukoliko vatra nije otvarana sa druge strane. Ukoliko se vatra otvori na jedinicama JNA u svemu se postupa po borbenim pravilima.

Isti je postupak i sa jedinicom TO, s tim što starešina još u prvom upozorenju upozorava starešinu da je pripadnik OS SFRJ i da podleže odgovornosti po vojnim propisima i zakonima.

Po završenom nasilnom zauzimanju prelaza grupa za rad na prelazu SSUP preuzima posao a na prelazima koji se zatvaraju jedinica JNA obezbedjuje prelaz.

5. Luke i aerodrome preuzeti na isti način kao i prelaze uz uvažavanje specifičnosti objekta.

6. Po završenom preuzimanju granice jedinice JNA zadržavaju isti borbeni porijekal kao u tački 2, s tim što se od grupe za obezbedjenje preuzimanja formira grupa za manevar radi obezbedjivanja granice na određenom delu - odseku odgovornosti.

7. Svi elementi borbenog poretka, objekti na prelazima i vojni objekti moraju biti obezbedjeni tako da nemogu biti izmenadjeni eventualnim naknadnim naponima - to znači organizuju borbeno obezbedjenje.

8. Jedinice JNA angažovane na obezbedjenju granice u cilni službu vrše po pravilu granične službe, razvijaju saradnju sa organima SSUP i sa narodom.

U slučaju napada postupaju u skladu sa borbenim pravilima.

III

Ukidanje prelaza prema R. Hrvatskoj

- Organi SSUP (određena grupa) dolazi i naredjuje da se prelaz napusti, sklonu rampe i u potpunosti ljudstvo povuče.

- Ako se ovo odbije dolazi oklopna-mehanizovana jedinica jačine voda i nastupa na prelaz zajedno sa SSUP.

IV

Posabno treba obratiti pažnju na obezbedjenje pokreta jedinica ka granici - osnovno je pravilo jedinica mora stići na cilj.

Priloga F: Ukaz Janeza Slaparja, v.d. načelnika RŠTO, o bojnem delovanju.

Republika Slovenija
Republiški sekretariat za
ljudsko obrambo
Republiški štab za
Teritorialno obrambo

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Datum: 27/06-1991 ob 9.50 uri

Na podlagi Odredbe Predsedstva R Slovenije št. SZ 800-03-18/91 z dne 27.06.91 v zvezi s smernicami o ukrepih za pripravljenost

U K A Z U J E M

1. Z odločnim bojnim delovanjem, s težiščem na dejstvomnanju po oklopnih enotah in drugih sredstvih tehnike zagotoviti realizacijo načrtovanih nalog. Z uporabo razpoložljivih borbeneh sredstev zagotoviti varovanje objektov, meje in komunikacij. Preprečiti manevre enotam JA.
2. Aktivnosti uskladiti v koordinacijskih podskupinah.
3. Pripravite enote za aktiviranje načrta Nabava.
4. Realizacijo teh nalog zagotovite takoj, o ukrepih in rezultatih me takoj obvestite.

DK / DG

Janez Slapar
načelnik štaba

Vir: Enotni v zmagi (2006, 241).

Priloga G: Ukaz Republiške koordinacijske skupine z dne 28. junij 1991.

REPUBLIŠKA KOORDINACIJSKA SKUPINA

št.

datum: 28.6.91

Vsem koordinacijskim podskupinam

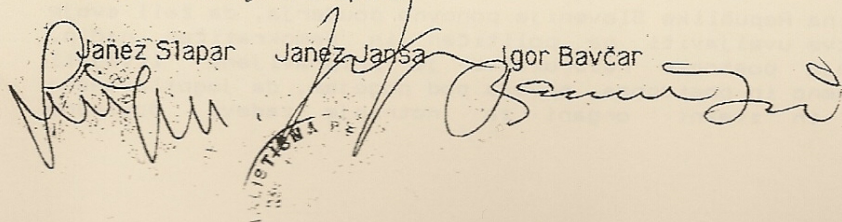
Zaradi brezobzirnega raketiranja in bombardiranja civilnih objektov na letališču Brnik in položajev TO na Medvedjeku s strani vojnega letalstva okupatorske jugoslovanske armade in groženj nadaljnjih bombardiranj civilnih objektov

UKAZUJEM

1. na vseh točkah, kjer so obrambne sile Republike Slovenije v taktični prednosti, izvršite ofenzivne akcije proti okupatorskim enotam in objektom. Nasprotnika pozovite na predajo, določite čimkrajši rok in izvedite akcijo z vsem razpoložljivim orožjem. Angažirajte vse razpoložljivo težko orožje in MES.
2. Pri akcijah poskrbite za evakuacijo in varnost življenj civilnega prebivalstva.
3. Aktivirajte načrte "NABAVA" in jih po lastni oceni izvedite v ugodnem trenutku čimprej.
4. Zaplenjeno orožje in strelivo zavarujte, disperzirajte in takoj vpokličite nove enote iz rezerve.
5. V vsaki pokrajini obvezno izvedite vsaj eno uspešno ofenzivno akcijo takoj. Poudarek naj bo na uničenju poveljniških mest okupatorske vojske, posebno tistih, na katerih poveljniki nastopajo z najbolj ekstremnimi stališči.
6. O izvedenih aktivnostih tekoče poročajte.

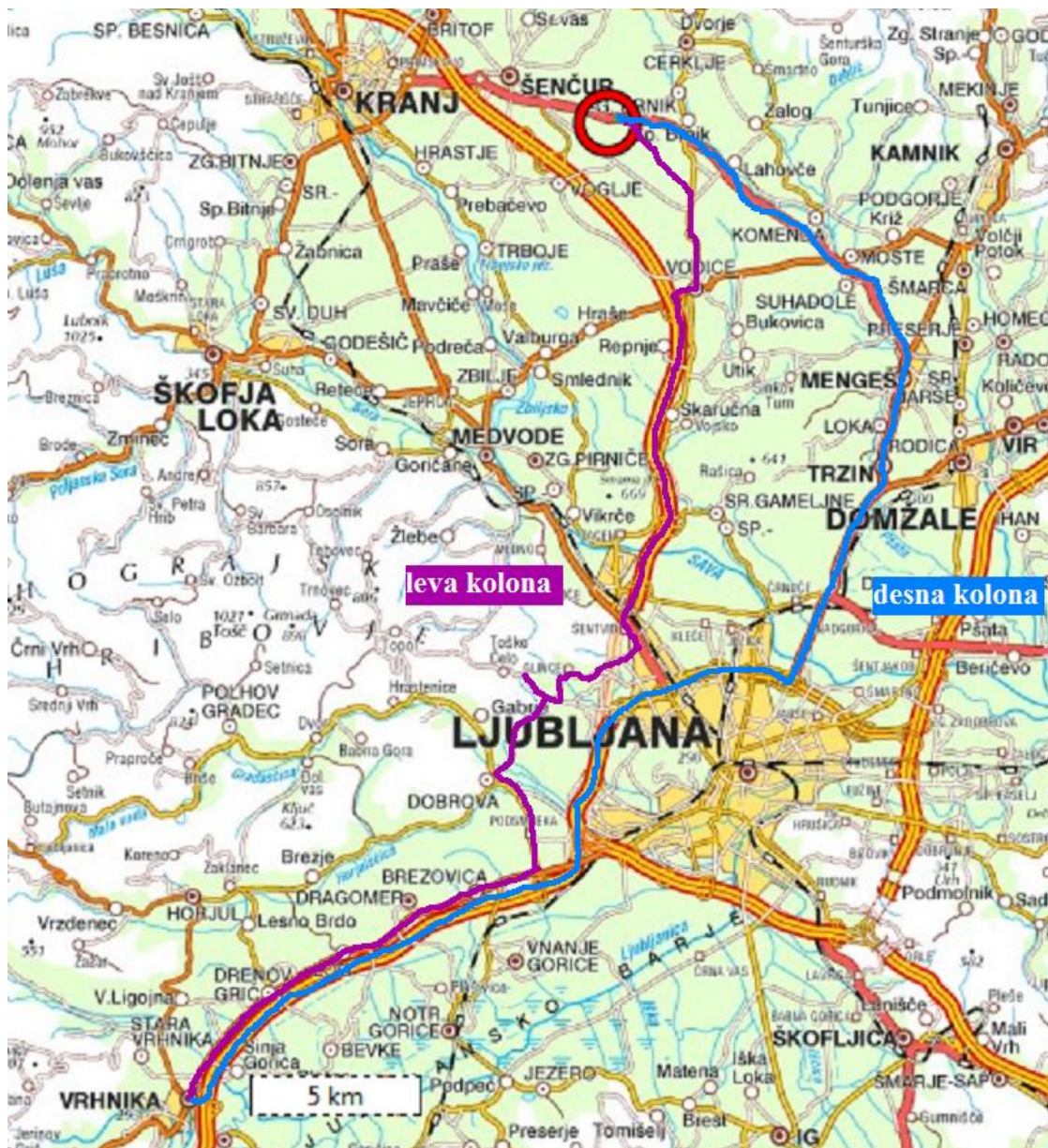
Za koordinacijsko skupino

Janez Slapar Janez Jansa Igor Bavčar

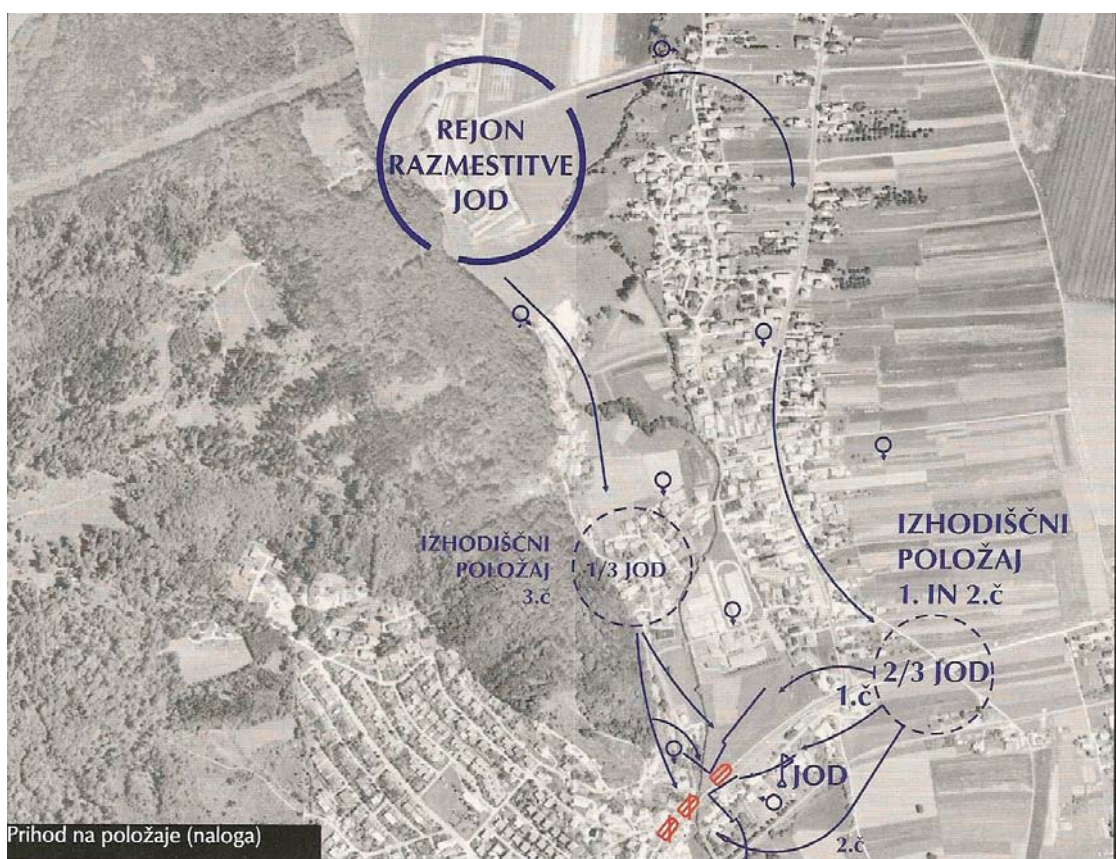
Vir: Enotni v zmagi (2006, 243).

Priloga H: Prikaz poti leve in desne kolone iz Vrhnike do letališča Brnik.

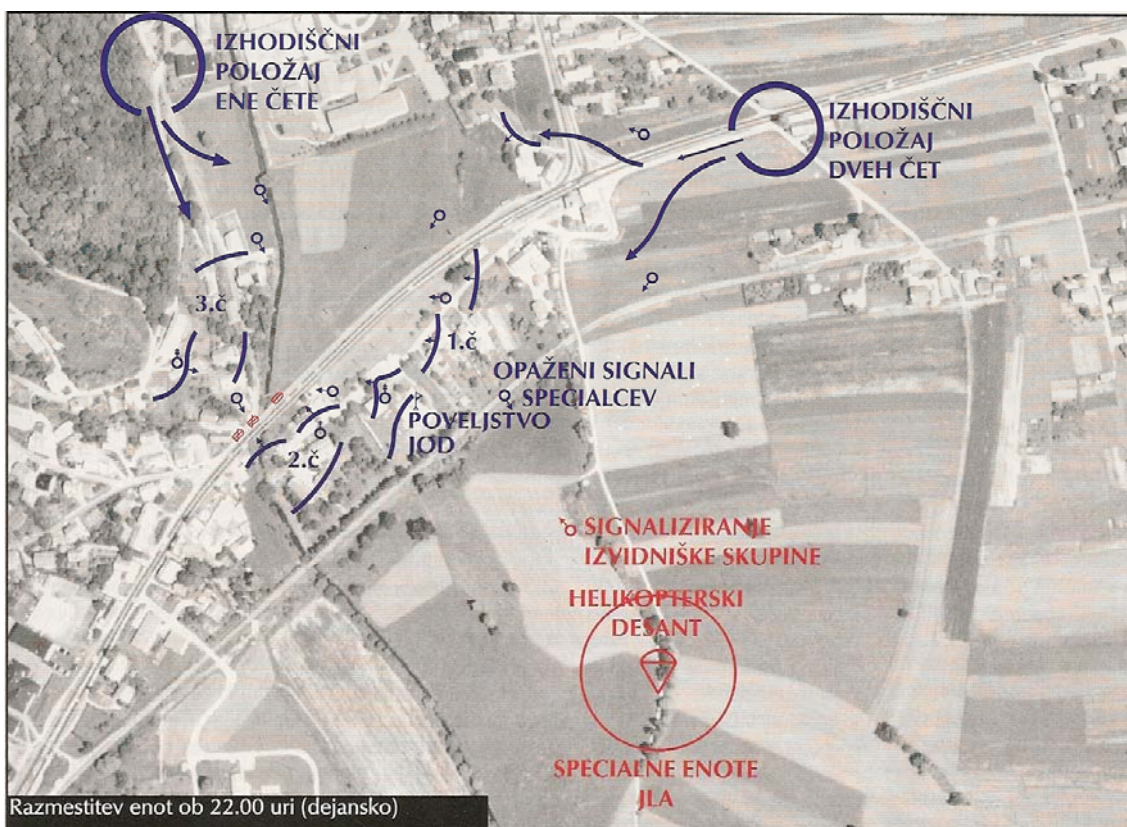
Vir: Geopedia (2010).

Priloga I: Prikaz prihoda na položaje enot TO v Trzinu.

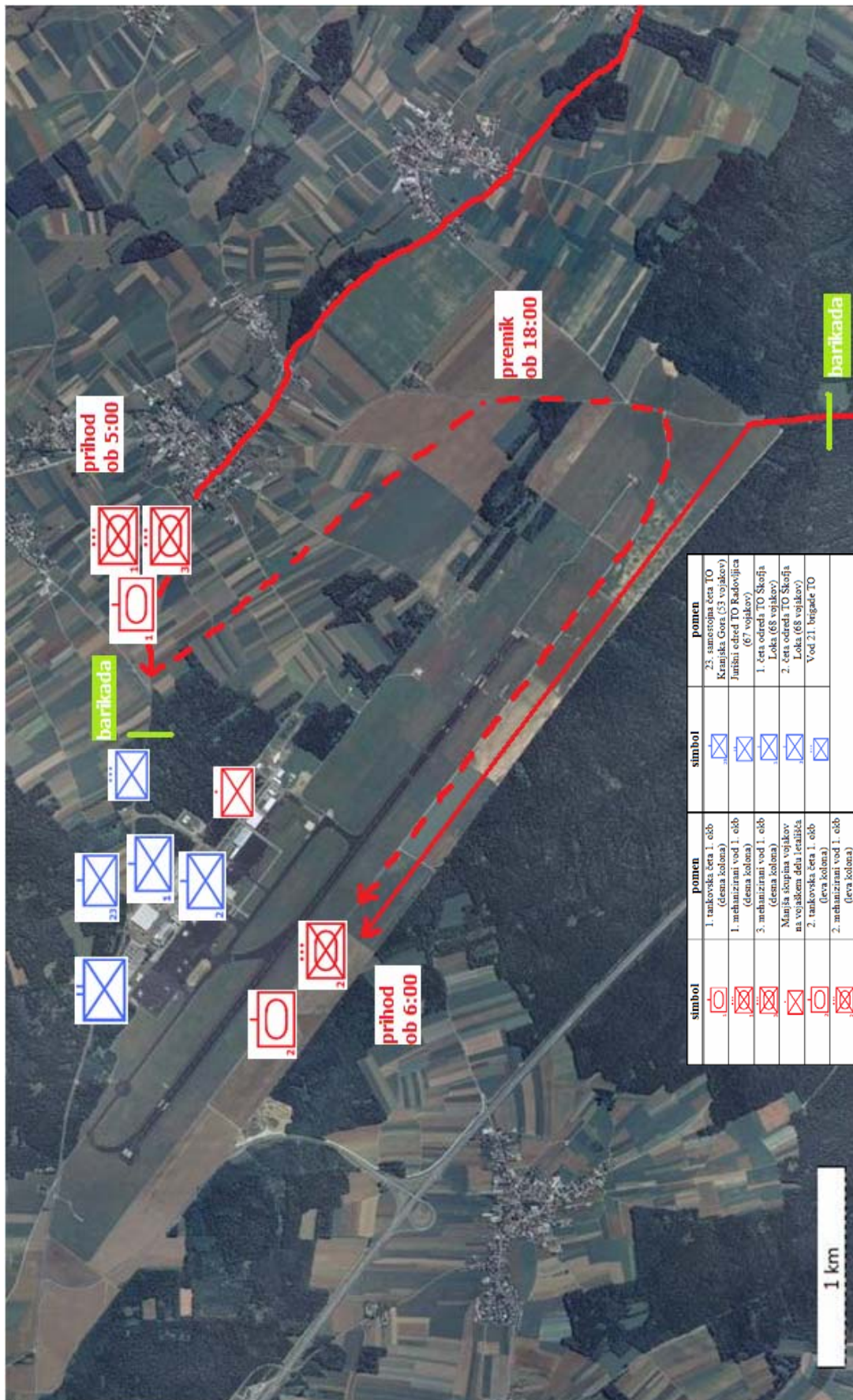
Vir: Hvala vam (2001, 76).

Priloga J: Razmestitev enot ob spopadu v Trzinu.

Vir: Hvala vam (2001, 77).

Priloga K: Prikaz situacije v okolici letališča Brnik.

Vir: Geopedia (2010).